

مركز مساواة
Mossawa Center
מרכז מוסאוא

ورقة عمل حول موضوع

تطوير المناطق الصناعية في البلدات العربية

אזורי תעשייה ביישובים הערביים

إعداد

الوحدة الاقتصادية الاجتماعية في مركز مساواة

12.2018

تم إعداد الورقة ضمن برنامج يتم تنفيذه بالتعاون مع مؤسسة

**FRIEDRICH
EBERT**

STIFTUNG

ورقة عمل حول موضوع

تطوير المناطق الصناعية في البلدان العربية

אזורי תעשייה ביישובים הערביים

إعداد

الوحدة الاقتصادية الاجتماعية في مركز مساواة

12.2018

تم إعداد الورقة ضمن برنامج يتم تنفيذه بالتعاون مع مؤسسة

جميع محتويات هذا المستند تمثل موقف مركز مساواة، ولا يجوز نسبتها إلى الصناديق أو المنظمات الداعمة للمشروع.

جميع الآراء في المکتوبة هنا لا تعكس بالضرورة رأي صندوق فريديريك ايبرت.

ممنوع استخدام نشرات صندوق فريديريك ايبرت لأغراض تجارية دون موافقة خطية.

يتم تنفيذ برامج جغرافية في مركز مساواة بدعم :

**kerk
in actie**

European Union

فهرس

עברית אחרי הערבית – החל מעמוד 27

4	مقدمة
6	المناطق الصناعية: رافعة اقتصادية للبلدة
9	قرار الحكومة 922
12	الخطة متعددة السنوات لتطوير المناطق الصناعية في بلدات عربية
15	خلاصة اقتصادية عن المجتمع العربي
18	المناطق الصناعية عامة وفي البلدات العربية خاصة
23	أهمية المعالجة الفورية لجزئية المناطق الصناعية في المجتمع العربي
25	توصيات
54	ملحقات (بالعبرية)
54	ملحق 1 20 بلدة عربية مع أعلى معدل بطالة
55	ملحق 1.1 20 مجلس اقليمي مع أعلى معدل بطالة
55	ملحق 2 تقسيم السلطات المحلية العربية بحسب المؤشر الاقتصادي الاجتماعي
56	ملحق 3 قائمة السلطات المحلية العربية, ترتيب بحسب كبر مساحة الصناعة
57	ملحق 3.1 10 السلطات المحلية/ مجالس اقليمية عربية مع اكبر مساحة منطقة صناعة
58	ملحق 3.2 10 السلطات المحلية/ مجالس اقليمية يهودية مع اكبر مساحة منطقة صناعة
59	ملحق 4 اقتباس القرار 922 (بالعبرية)
61	ملحق 5 برنامج متعدد السنوات لتطوير مناطق صناعية في بلدات عربية
66	ملحق 6 تحليل معطيات ومقارنات بين سلطات محلية ومجالس اقليمية عربية ويهودية
66	ملحق 6.1 مقارنة بين مساحة مناطق الصناعة بين سلطات مع عدد مشابه لسكان
75	ملحق 6.2 10 سلطات محلية/ مجالس اقليمية عربية مع عدد السكان الاعلى بترتيب تنازلي
75	ملحق 6.3 10 سلطات محلية/ مجالس اقليمية يهودية مع عدد السكان الاعلى بترتيب تنازلي
76	ملحق 6.4 10 بلدات عربية مع اعلى نسبة ارنونا للمواطن
76	ملحق 6.5 نسبة ارنونا للمواطن في البلدات العربية الاكثر سكانا
77	ملحق 6.6 10 بلدات يهودية مع اعلى نسبة ارنونا للمواطن
78	ملحق 6.7 بلدات عربية مرتبه حسب عدد السكان ومعايير اخرى
81	ملحق 6.8 بلدات يهودية مرتبه حسب عدد السكان ومعايير اخرى
86	ملحق 7 صعوبات في اقامة مصنع في اسرائيل (بالعبرية)
87	ملحق 8 قائمة باسمااء جميع السلطات المحلية مرتبة حسب الاسم
94	ملحق 9 قائمة باسمااء البلدات العربية التي لا يوجد بها مناطق مخصصة للصناعة
94	ملحق 10 روابط من الاعلام (بالعبرية)

مقدمة

يعتبر وجود المناطق الصناعية رافعة اقتصادية لأي بلد خاصة إذا كان الحديث عن منطقة صناعية تم بناؤها بعد فحص احتياجات ووضع خطة ممنهجة تأخذ بالحسبان المعوقات الموجودة واحتياجات البلد المستقبلية وأيضا منطقة صناعية تكون قادرة على التعامل مع عالم العمل المتغير.

في المجتمع العربي يوجد مشكلة توفر فرض عمل متاحة بسبب نقص في مناطق صناعية قريبة من مكان السكن داخل البلدات العربية، تتحدث المؤسسات الرسمية عن نسب بطالة منخفضة وعن ارتفاع في الناتج المحلي الاجمالي وفعليا 56 بلدة من مجمل 79 بلدة ذات نسبة بطالة فوق المعدل العام والذي كان 5.2% لشهر آب 2018 كنّ بلدات عربية، ومن ال 20 بلدة مع أعلى معدل بطالة هنالك 18 بلدة عربية، حيث أن البلديتين الاخيريين كنّ عكا (مدينة مختلطة) وحريش¹، أيضا عند الحديث عن مجالس اقليمية، المجالس الاقليمية العربية تتصدر القائمة مع نسب بطالة تصل الى 36.2% في مجلس اقليمي القسوم و17.4% في مجلس اقليمي واحة الصحراء²، علما أن مجلس اقليمي القسوم يملك منطقة صناعية³ لكن مجرد وجودها بدون خطة عمل لا يخدم بشكل كافي سكان المجلس الاقليمي والمنطقة لذلك من هنا يمكننا القول ان الحاجة لا تقتصر فقط على اقامة مناطق صناعية انما اقامة مناطق والعمل من خلال خطة شاملة تفهم احتياجات البلدات والمجالس الاقليمية وتلائم لها مناطق صناعية.

معدل البطالة حتى شهر 08.2018 في أول عشرة بلدات في القائمة وصل إلى 15.29%، وفي العشرين بلدة الأولى وصل إلى 12.73%، وهو تقريبا ضعفي أو ثلاثة أضعاف المعدل القطري⁴، ومن هنا تأتي الحاجة بالاستثمار في اقامة مناطق صناعية متاحة.

بالإضافة إلى ما ذكر أعلاه، جسر الزرقاء، بلدة في مركز البلاد لا يوجد بها منطقة صناعية وتعتبر إحدى أفقر البلدات في الدولة ومع هذا ترتيبها من ناحية معدل البطالة لشهر آب 2018 كان 126 من 195 (حسب البلدات التي فحصت وفق معايير مكتب التشغيل) مع نسبة بطالة تصل إلى 3.38%، هذا المعطى غير واقعي حيث ان عدد العاملين من أجيرين ومستقلين لا يعلو عن 66% من مجمل الاشخاص في جيل العمل⁵، وحتى ان استثنينا من غير العاملين الاشخاص الذين يتقاضون مستحقات من التأمين الوطني على أنواعهم سنبقى مع نسبة "غير عاملين" أعلى من النسبة التي نشرها مكتب التشغيل وكانت 3.38%.

بالإضافة لذلك في جسر الزرقاء معدل الاجور بحسب دائرة الاحصاء المركزية لعام 2016 كان 4870 شاقل، مما يعني أنه حتى مع تواجد فرص عمل لسكان هذه البلدة فواضح من معدل الاجور ان فرص العمل هذه ليست بذات جودة ولا تدر مدخولا كافيا للعاملين بها.

¹معدلات البطالة في آب 2018 <https://drive.google.com/open?id=1erwAzivllnhXfU6A1y2IDxtY5w9roYa>

² ملحق 1.1

³ ملحق 3.1

⁴ تفصيل البلدات، ملحق 1

⁵ معطيات دائرة الإحصاء المركزية لعام 2016

جسر الزرقاء هي فقط مثال من عشرات الأمثلة عن كيفية تأثير نقص وجود منطقة صناعية على الوضع الاقتصادي العام للبلدة، طبعاً ليس النقص هو السبب الوحيد الذي يؤثر على الوضع الاقتصادي لكن وجود منطقة صناعية مع خطة عمل بلا شك يمكن أن يحسن من الوضع الاقتصادي للبلدة والسكان فيها وسنفصل عن ذلك من خلال هذا المستند.

بحسب وزارة الاقتصاد بين السنوات 1995 و 2008 نسبة المبالغ المستثمرة في تطوير المناطق الصناعية في البلدات العربية من مجمل استثمارات الوزارة في هذا البند الميزانياتي كانت 11%⁶. وبين السنوات 2006 و 2013 بحسب معطيات دائرة الاحصاء المركزية مجمل الاستثمار في تطوير المناطق الصناعية في البلدات العربية كانت 490 مليون شيكيل ويمثلون 29% من مجمل استثمار الوزارة، رغم وجود ارتفاع في نسبة الاستثمار مع مرور السنوات لكن هذا الاستثمار غير ملموس لأنه لم يكن جزء من خطة شاملة على مستوى الدولة لتطوير المناطق الصناعية في المجتمع العربي.

نسبة كبيرة من الاستثمار في تطوير المناطق الصناعية في العشر سنوات الاخيرة كان جزءاً من قرارات حكومية، آخرها القرار 922 الصادر في تاريخ 30.12.2015 والذي بحسبه تخصص وزارة الاقتصاد بدءاً من عام 2016 مبلغاً لتطوير المناطق الصناعية في البلدات العربية بحسب نسبة تم حديدها مسبقاً تؤخذ من بند "استثمار في تطوير بنى تحتية" - "השקעה בפיתוח תשתיות" (بند رقم 1001). مع هذا، المعطيات الفعلية تقول انه لم يتم تخصيص ميزانيات بالقدر المطلوب. بالإضافة لذلك بحسب معطيات ادارة تطوير المناطق الصناعية (מנהל פיתוח אזורי תעשייה) في وزارة الاقتصاد، الميزانيات المعدة للبلدات العربية معدة لتغطي قرارات حكومية قديمة لم يتم تنفيذها بشكل كامل حتى الان ولا يوجد ميزانيات جديدة وعدا عن ذلك في تقرير حرية المعلومات لوزارة الاقتصاد والصناعة لسنة 2017 نرى انه لا يوجد حديث عن احتياجات المجتمع العربي من ناحية اقامة وتطوير مناطق صناعية⁷ حيث انه في بند الاهداف داخل التقرير لا يوجد ذكر لبرامج خاصة بالمجتمع العربي الذي يشكل 20% من مجمل السكان. رغم كل الاستثمارات التي نبارك وجودها، الا انها غير كافية، حتى اليوم لم يتم عمل مسح شامل للمناطق الصناعية، مسح يأخذ بالحسبان ليس فقط الوضع الحالي انما ايضا توقعات مستقبلية للوضع الاجتماعي الاقتصادي. يوجد حاجة أيضاً لخطة اقتصادية شاملة تأخذ بعين الاعتبار مميزات المصالح القائمة في المجتمع العربي، احتياجاتهم والحوجز التي تقف أمامهم وأيضاً عالم الصناعة والعمل المستقبلي.

⁶ منشور وزارة الاقتصاد: وثيقة المناطق الصناعية المشتركة لليهود وأبناء الأقليات ومساهمتهما في تشغيل أبناء الأقليات.
⁷ رابط لتقرير حرية المعلومات: https://www.gov.il/BlobFolder/generalpage/freedom_of_information_law/he/ministry-of-economy-freedom-of-information-report-2017.pdf

المناطق الصناعية، رافعة اقتصادية للبلد:

في دولة إسرائيل تقوم السلطة المحلية بوظيفة الجسم الاقتصادي المطلوب منه تنمية مصادر دخله والحفاظ على الثبات الاقتصادي لأجل تزويد السكان بخدمات ذات جودة. حسب معطيات دائرة الإحصاء المركزية لعام 2016 فإن أكثر من 80% من السلطات المحلية في المجتمع العربي موجودة في المرتبات 1-3 وهي الأدنى اجتماعيا-اقتصاديا باستثناء سلطات محلية قليلة موجودة في المرتبات 4-5⁸. هذه السلطات تعاني من ضائقة اقتصادية تتجلى بالاعتماد المتواصل على هبات الموازنة وعلى خطط إشفاء دورية. ومن هنا تأتي أهمية تنجيع مصادر الدخل للسلطات (بالأخص ضريبة الأملاك - الأرنونا بكافة أنواعها) وزيادتها بناء على حاجة البلدة وسكانها، عند تحليل معطيات دائرة الإحصاء المركزية فإننا نستطيع رؤية أنه في البلديات القوية والتي يتم فيها استثمار مبالغ طائلة في مجالات التربية والتعليم والثقافة نرى بالمقابل وجود مناطق صناعية متطورة ونامية تساهم بشكل كبير في اقتصاد البلدة ومستوى معيشة سكانها. ولذلك فإن الصراع لأجل إنشاء وتطوير مناطق صناعية في المجتمع العربي هو صراع بقاء⁹، وحسب معطيات دائرة الإحصاء المركزية لعام 2016 فإن 8 سلطات محلية عربية لا يوجد بها مناطق صناعية بتاتا ول- 45 سلطة عربية يوجد مناطق صناعية لا تتجاوز مساحتها 10 دونم في كل سلطة محلية¹⁰.

لأجل تمثيل التمييز الذي يعاني منه المجتمع العربي يمكننا فقط عبور الشارع من الناصرة إلى الناصرة العليا المجاورة، يصعب علينا تجاهل الشوارع الواسعة والنظيفة وانعدام وجود أزمات مرورية. هناك عدد لا بأس عليه من الأسباب المؤدية إلى أن مستوى المعيشة والخدمات السكانية أكبر بكثير في الناصرة العليا من جارتها الناصرة، ولا شك أن مدخولات بلدية الناصرة العليا من وجود المناطق الصناعية هي أحد هذه الأسباب. الناصرة، أكبر مدينة عربية موجودة في المرتبة 61 من ضمن 255¹¹ من حيث حجم المدخول البلدي من ضريبة الأملاك (الأرنونا) لغير هدف السكن حيث نجد أن المبلغ يصل إلى 36925 الف شيكل والذي يشكل نسبة 47.6% من مجمل دخل للبلدية من ضريبة الأملاك (الأرنونا) ومع معدل 486.5 شيكل للمواطن الواحد (ومعدل ضريبة الأملاك للمواطن هو 1021 شيكل)¹²، في حين أن الناصرة العليا مع عدد سكان يقترب من نصف سكان الناصرة، لديها دخل من ضريبة الأملاك (الأرنونا) لغير هدف السكن يصل المبلغ إلى 81196 الف شيكل مما يضعها في المرتبة 34 من ضمن 255، بمعدل دخل يصل ل- 2020 شيكل للمواطن، أكثر بأربعة أضعاف من الناصرة المجاورة، ومن المهم إضافة أن مسطح الصناعة والأعمال في الناصرة العليا تقريبا 490 دونم في حين أن المسطح ذاته في الناصرة لا يتجاوز 115 دونم.

⁸ ملحق 2

⁹ ملحق 9

¹⁰ ملحق 3

¹¹ معطيات دائرة الإحصاء المركزية لعام 2016

¹² ملحق 6.7

جدول مقارنة لقسم من البلدات المتجاورة: 13

مقارنة بين البلدات المتجاورة

السلطة المحلية	عدد السكان في نهاية سنة 2016 (بالآلاف)	مسطحات الصناعة والأشغال – بالآلاف الأمتار المربعة	نسبة مسطح الصناعة لعدد السكان	ضريبة الأملاك لغير هدف السكن - بالآلاف الشواقل	معدل الدخل من ضريبة الأملاك لغير هدف السكن للمواطن	المرتبة من ضمن 255 – حسب ضريبة الأملاك لغير هدف السكن	ملاحظات
الناصره العليا	40.2	489.9	12.2	81196	2019.8	34	عدد سكان الناصرة العليا يساوي نحو 53% من عدد سكان الناصرة ولكن للناصره العليا مناطق صناعية 4 أضعاف الناصرة، والمدخولات من ضريبة الأملاك لغير هدف السكن أكثر من ضعفين في حين أن المعدل يعطي أكثر من 4 أضعاف ضريبة الأملاك لغير هدف السكن للمواطن الواحد.
الناصره	75.9	115.6	1.5	36925	486.5	61	
النسبة بين الناصرة العليا والناصره	0.53	4.24		2.20	4.15		
مسجاف	27.40	399.20	14.6	29176	1064.82	71	عدد سكان مسجاف نحو 92% من عدد سكان سخنين ولكن لمسجاف مناطق صناعية 14 ضعفا من سخنين، والمدخولات من ضريبة الأملاك لغير هدف السكن أكثر ب3 أضعاف، والمعدل للمواطن في مسجاف أكثر من 3.5 ضعف المعدل في سخنين
سخنين	29.90	27.60	0.9	8721	291.67	134	
النسبة بين مسجاف وسخنين	0.92	14.46		3.35	3.65		
روش هعاين	45.50	121.10	2.7	89050	1957.14	28	الكثافة السكانية في روش هعاين نحو ضعفي عدد سكان كفر قاسم ولكن لروش هعاين مناطق صناعية 3.5 ضعفا من كفر قاسم، والمدخولات من ضريبة الأملاك لغير هدف السكن أكثر ب4 أضعاف
كفر قاسم	22.30	32.80	1.5	21726	974.26	87	
النسبة بين روش هعاين وكفر قاسم	2.04	3.69		4.10	2.01		
<p>الخلاصة: ليست جميع البلدات متساوية من ناحية الاحتياجات أو إمكانيات التطوير ولكن مع ذلك لا يعقل أن في الناصرة العليا مع أن عدد سكانها أقل من نصف عدد سكان الناصرة. فيها مناطق صناعية أكثر بأربعة أضعاف، ففي الوقت الذي تصارع فيه الناصرة لأجل نيل مسطحات صناعية جديدة تواصل الناصرة العليا مسيرتها بالتطوير ونيل مئات الملايين لأجل منطقة صناعية جديدة – تسيبوريث والتي لا تواصل جغرافي بينها وبين الناصرة العليا واقامتها جاءت على حساب البلدات العربية المجاورة.</p>							

إليك افتتاحية مقالة إعلانية في موقع واي-نت تم نشرها بواسطة بلدية الناصرة العليا عن المنطقة الصناعية تسيبوريت المقامة بين الناصرة والبلدات العربية المجاورة:¹⁴ "المنطقة الصناعية "تسيبوريت"، حسب معطيات وزارة الاقتصاد، هي على رأس قائمة المناطق الصناعية المطلوبة اليوم من قبل رجال الأعمال والمبادرين. حجم الاستثمار نحو 250 مليون شيكل، وهبات ومنح من وزارة الاقتصاد نحو 50 مليون شيكل، أدت بالتالي إلى إدخال 237 عاملاً جديداً لسوق العمل. البشري السارة: أفق عمالة وتشغيل في مجالات الخبرات العلمية والتقنيات العالية للأجيال الشابة في الناصرة العليا".

في الوقت الذي تقوم فيه وزارة الاقتصاد باستثمار 250 مليون شيكل لصالح المنطقة الصناعية الجديدة في الناصرة العليا فإنها تقوم بعرض استثمار يبلغ 472 مليون شيكل (من ضمن 1092 مليون) لـ 31 بلدة عربية (من خلال خطة متعددة السنوات)، بهذا تستثني وزارة الاقتصاد باقي البلدات العربية غير المذكورة في خطتها وبهذا تمتع عن بناء خطة شاملة للمناطق الصناعية. الجدول أعلاه يمثل خطورة الوضع والتميز حيال البلدات العربية (وهو جدول جزئي)، ومن المهم أن نضيف أنه بحسب أبحاث¹⁵ مختلفة في العالم فإن السلطات المحلية مع عدد سكان أقل من 25 ألف مواطن (كما هو حال أغلب السلطات العربية) ممكن أن تعاني من صعوبات اقتصادية بسبب غلاء تقديم الخدمات للمواطن. هذه الصعوبات تزيد على الدوام وغير قابلة للتعويض طالما السلطة المحلية صغيرة وليس لها دخل من مناطق عسكرية أو مسطحات تجارية وصناعية كبيرة ذات طابع مميز.

¹⁴ ملحق 10

¹⁵ أحد الأبحاث المهمة التي تم إعدادها عن السلطات المحلية [Literature Review and Analysis Related to Optimal Municipal Size and Efficiency](#)

قرار الحكومة - 922

في السنوات الأخيرة تم تنفيذ عدد غير قليل من اللقاءات والجلسات مع الوزراء، أعضاء كنيست ومدراء كبار في الوزارات المعنية. تم اتخاذ عدد لا بأس به من القرارات الحكومية بخصوص المناطق الصناعية في المجتمع العربي حتى قبل قرار 922 مثل: 1539، 4139، 1052 و 1295. هذه القرارات من المفترض أن تكون قد نفذت حتى نهاية عام 2015، أغلب هذه القرارات عانت من تنفيذ جزئي وهكذا فكل قرار حكومي جديد لا يضيف أية ميزانيات جديدة بقدر مساهمته في تقسيم الكعكة من جديد بواسطة تخطيط جديد لميزانيات تم تحديدها في قرارات سابقة. إضافة إلى ذلك فإن الميزانيات المستهدفة ضمن إطار قرارات الحكومة وتحديدًا في القرار الأخير 922 لا تأخذ بالحسبان التكلفة الخاصة الناتجة عن رفع حواجز محددة تم استخلاصها من التجارب السابقة في المجتمع العربي، بالأخص عند الحديث عن تخطيط مناطق صناعية فوق أراضي ذات ملكية خاصة. ولأجل تأمين استغلال ناجع وفعال لهذه الميزانيات، يجب إضافة ميزانيات لتأسيس طاقم لإزالة الموانع وتحسين التخطيط وتطوير البنى التحتية في الأراضي الخاصة.

في جميع الجلسات بضمنها الأخيرة في لجنة الاقتصاد البرلمانية التي عقدت بتاريخ 10.07.2018 والجلسة مع وزير الاقتصاد إيلي كوهين بتاريخ 28.03.2018 (التي فيها تم عرض الخطة متعددة السنوات والتي لم يتم تنفيذها إلى اليوم) وقبل ذلك جلسة مع لجنة المالية بتاريخ 02.08.2016 وجلسات أخرى عديدة، في جميع هذه الجلسات كان الاعتراف بالحاجة وفهم أهمية موضوع المناطق الصناعية ليس فقط للمجتمع العربي وإنما للمجتمع كله وكان الاعتراف أيضا بطبيعة الحواجز الظاهرة في وجه المجتمع العربي خلافا للمجتمع اليهودي، ولكن مع ذلك حتى الآن لا توجد ميزانيات كافية تسد هذه الحاجة وأيضا عندما يقومون بعمل خطط للمجتمع العربي تكون بميزانيات منقوصة في الوقت الذي يتم فيه تحويل ميزانيات لمدن مثل الناصرة العليا بمئات الملايين لأجل إنشاء منطقة صناعية جديدة.

في شهر كانون الأول-ديسمبر 2015 اتخذت الحكومة القرار رقم 922¹⁶ الذي ينص على خطة خماسية للتطوير الاقتصادي للسنوات 2016-2020، والتي بحسبها تستثمر الحكومة نحو 15 مليار شيكل لتقليص الفجوات الاجتماعية والاقتصادية بين مجتمع الأقليات وبين المجتمع العام في إسرائيل. في نص القرار لم يكن هناك تطرق كافٍ لموضوع المناطق الصناعية كرافعة اقتصادية واكتفى القرار¹⁷ بتخصيص نسبة معرفة مسبقا ضمن بند "الاستثمار في تطوير البنى التحتية" (رقم 1001) ضمن ميزانية وزارة

¹⁶ نسخة كاملة عن القرار: https://www.gov.il/he/Departments/policies/2015_des922

¹⁷ ملحق 4: اقتباس من القرار 922 بما يتصل بالصناعة والتجارة

الاقتصاد (مع إمكانية لميزانية إضافية بمبلغ 30 مليون شيكل في حالة استغلال كامل لهذا البند في القرار، بالتنسيق مع وزارة المالية)، نحن نتحدث عن مبالغ ضئيلة نسبية بالمقارنة مع الحاجة والأهمية لموضوع إنشاء وتطوير مناطق صناعية. في القرار أيضا حديث عن قرارات حكومية سابقة والتي تم تنفيذها بشكل جزئي.

في [01.05.2018](#) قام رئيس الوزراء بنيامين نتنياهو والوزيرة جيل جملينيل أمام اللجنة الوزارية لشؤون المجتمع العربي باستعراض لتنفيذ الخطة الخماسية 922 في السنوات 2017/2016، وفي الملخص الذي تم نشره كان الادعاء بأن الحكومة انفقت مبلغا وقدره 4.5 مليار شيكل لأجل تقليص الفجوات، ولكن لم يكن هناك أي حديث عن مجال الصناعة.

تفصيل تخصيص النسبة المعرفة مسبقا من بند "الاستثمار في تطوير البنى التحتية"¹⁸:

السنة	2016	2017	2018	2019	2020
النسبة حسب القرار	32.5%	37.5%	42.5%	42.5%	42.5%
ميزانية لائحة (بملايين الشواقل)	184	158.9	173	169	لم يتم أخذ قرار بعد
تخصيص بناء على اللائحة	60	38.9	73.5	71.8	
التخصيص الفعلي	97	47	-	-	

مصدر المعطيات في الجدول هو موقع وزارة الاقتصاد، عرض محوسب لتنفيذ القرار رقم 922 الذي نشر في تموز-يوليو 2017، لم يكن هناك معطيات إضافية عن التخصيص وتقسيم المبالغ، أيضا في تقرير حرية المعلومات لعام 2017 لم يكن هناك تفاصيل.

في [09.2017](#) نشرت [وزارة المساواة الاجتماعية](#) تقريرا حول تنفيذ 922، وفيما يخص المناطق

الصناعية كتبت الملاحظات التالية:

في بند تم تنفيذه : "تحسين وتطوير المناطق الصناعية في بلدات الاقليات السكانية والمناطق

الصناعية في البلدات المشتركة، بميزانية قدرها 97 مليون شيكل في سنة 2016 و 45 مليون شيكل في سنة

(أ3).

2017

¹⁸ هذه المعطيات بحسب إعلانات ميزانيات وزارة الاقتصاد

في بند قيد التنفيذ: "تم بلورة خطة استراتيجية بعيدة المدى من قبل وزارة الاقتصاد والصناعة لأجل تطوير المناطق الصناعية في بلدات الأقلية، بالاشتراك مع وزارة المساواة الاجتماعية ووزارة المالية"

وفقا للمبالغ التي تم تخصيصها يمكن فهم أن القرار 922 لا يمثل حقا بشرى سارة للمجتمع العربي، على الأقل من ناحية إنشاء وتطوير المناطق الصناعية، ومع هذا يمكن القول أنه بتاريخ 23.04.18 اجتمعت "اللجنة الوزارية لشؤون المجتمع العربي" بمشاركة رئيس الحكومة بنيامين نتنياهو، وزيرة المساواة الاجتماعية جيل جملينيل وكبار الموظفين لجلسة تلخيص مرحلي للسنتين الأوليين لتنفيذ الخطة الخماسية 922، وتم في الجلسة الموافقة على اقتراح صناع القرار التي قادها وزارة المساواة الاجتماعية ووزارة الاقتصاد والتي حسبها يتم تحديث قرار الحكومة 922 مع التشديد على النشاطات الحكومية في مجال الصناعة والتجارة في أوساط الأقلية. هذا التغيير يؤدي إلى اعتراف بأهمية تطوير المناطق الصناعية، وحتى موعد كتابة هذا التقرير 09.2018 – لم يتم نشر تفاصيل تحديث القرار.

الخطة متعددة السنوات لتطوير المناطق الصناعية في البلديات العربية¹⁹

ضمن اعترافه بالاحتياجات، في عام 2016 بدأت إدارة تطوير المناطق الصناعية في وزارة الاقتصاد وسلطة التطوير الاقتصادي في بناء خطة متعددة السنوات. وكانت وزارة الاقتصاد قد أعلنت مرارا في لجان عديدة أنها قامت برسم خطة متعددة السنوات بميزانية مليار شيكل ولكن تم رفض تمويل الخطة من قبل وزارة المالية وبقي الموضوع في الدرج ولم يتم تخصيص ميزانية لها حتى موعد كتابة هذه التقرير في أيلول 2018.

في 10.07.2018 تم عقد جلسة في لجنة الاقتصاد البرلمانية عن موضوع المناطق الصناعية والتي فيها كشفت وزارة الاقتصاد عن الخطة التي تم بلورتها، الخطة الأصلية كانت بميزانية تقدر بنحو 3 مليار شيكل، ولكن الوزارة عدّلت معايير الخطة وقلّصت البلديات المشاركة بها لنحو 30 بلدة عربية والميزانية أيضا تقلّصت لنحو 1092 مليون شيكل وتطالب وزارة الاقتصاد وزارة المالية بتمويل 492 مليون شيكل فقط من مجمل تكلفة الخطة. وأيضا فيما بعد تم تقليص الميزانية مرة أخرى على أمل أن تقوم وزارة المالية بتخصيص مبالغ لصالح المناطق الصناعية في البلديات العربية. عنوان الخطة: خطة استكمال لقرار الحكومة رقم 922. هدف الخطة الأساسي حسب وصفها هو استكمال تنفيذ قرارات حكومية سابقة (الخطة كاملة في الملحقات)، تشمل الخطة مرحلة إخلاء العوائق كجزء من خطة ترختبيرغ 4193 (30 مليون شيكل لإزالة العوائق في 10 بلدات).

تركز الخطة فقط على المناطق الصناعية التي تم شملها ضمن قرارات حكومية سابقة ولن يتم فتح/انشاء مناطق صناعية جديدة، ولكن تتطرق الخطة لتطوير مناطق صناعية قائمة في بعض البلديات التي لم تكن ضمن قرارات حكومية سابقة، الخطة هي خماسية مع تقدير التكلفة بنحو 1092 مليون شيكل، في حين أن وزارة الاقتصاد تطلب تمويل مبلغ 472 مليون شيكل التي ترفض وزارة المالية تخصيصها، وأيضا غير واضح ما هو مصدر تمويل باقي المبلغ خاصة وأنه 56 من مجمل 85 سلطة محلية ومجالس إقليمية عربية موجودة في حالة عجز متراكم حسب معطيات دائرة الإحصاء المركزية لعام 2016 وجميع السلطات المحلية العربية تتلقى هبات موازنة بلا استثناء (إجمالي هبات الموازنة للسلطات والمجالس الإقليمية العربية لعام 2016 وصل إلى 3374 مليون شيكل²⁰)

¹⁹ملحق 5

²⁰تحليل معطيات دائرة الإحصاء المركزية

تفاصيل الخطة:

اسم المنطقة الصناعية	صافي المسطح (بالدوم)	ملكية الأرض	الحالة	التكلفة الشاملة (بالمليون شيكل)	دونمات للتطوير ضمن الخطة الخماسية	الميزانية الموصى بها من قبل وزارة الاقتصاد
عراية - المنطقة الصناعية الجديدة استكمال القرار 1539	180	خاصة 50%, سلطة الأراضي 50%	2017, مع إعطاء صلاحية خطة بناء المدينة وخطة الإسكان المثالية	72	100	45
كفر كنا (أ، ب، ج)	100	سلطة الأراضي		20	استكمال التطوير	20 (شامل 1.5 مليون شيكل للإدارة)
الطيرة - المنطقة الصناعية استكمال القرار 1539	382	خاصة 85%, سلطة الأراضي 15% (حسابات تقديرية)	2017, مع إعطاء صلاحية خطة بناء المدينة	153	100	35
شفاعمرو - المنطقة الصناعية استكمال القرار 1539	155	خاصة	2018, مع إعطاء صلاحية خطة بناء المدينة	70	تخطيط, تفصيلي لتنفيذ 50 دونم	5 20
شفاعمرو - الكسارة	350	سلطة الأراضي	تم إيداعها لأجل أخذ صلاحية	140	تخطيط, تفصيلي للتنفيذ	5 (مرهونة بإنهاء العمل في الكسارة بواسطة سلطة الأراضي)
الطيرة (إكمال ميزانية التحديث قرارات 4193 - 1298)	300	خاصة	في مرحلة التحديث			20
تخطيط خطة بناء المدينة للتوسعة	300					5
قلنسوة (إكمال من 1539 - 2635 تحديث)	246	خاصة	مرحلة ما قبل التنفيذ	42	246	42
الناصر - صفورية (إكمال قرارات 1539, 4193, 2635)	120	خاصة / سلطة الأراضي	مرحلة التنفيذ	25	120	25
4193 - إخلاء العوائق (10 بلدات - التفصيل في الملحقات)	800	خاصة / سلطة الأراضي	مرحلة التخطيط	320	250	100
تطوير مناطق صناعية ل 10 بلدات التي لم يتم شملها ضمن قرارات حكومية في الماضي (التفصيل في الملحقات)		خاصة / سلطة الأراضي	استطلاعات / تخطيط	50	تنفيذ استطلاعات وتجهيز خطة لبناء المدينة	50
مناشيه (منقط مشتركة - كفر قرع, أم الفحم, طلعة عارة, عرعة)	500	سلطة الأراضي	تجهيز خطة بناء المدينة	200	250	100 (شامل 1.5 مليون شيكل للإدارة المشتركة)
المجموع الكلي				1092		472

كما نرى، الخطة تعالج جزءا من المشكلات القائمة في 31 بلدة وتضع بلدات كثيرة خارجها. ومن خلال مصادرنا علمنا أن وزارة الاقتصاد وضعت معايير صعبة لادخال البلدات للخطة مما أفشل تطوير بعض المناطق الصناعية. ونظرا لأنه تم تمرير ميزانية عام 2019 هذا يعني ان وزارة الاقتصاد والصناعة لن تمول الخطة أعلاه حتى العام 2020، وهكذا ستضطر البلدات العربية بالاكتفاء بهبات الموازنة التي تخصصها وزارة الداخلية للبلدات الضعيفة.

استكمالا للخطة فإننا نطالب بالتالي:

- تمويل فوري وكامل لخطة وزارة الاقتصاد بواسطة وزارة المالية.
- بلورة خطة تنفيذ واقعية تأخذ بالحسبان ملامح المجتمع العربي واحتياجاته.
- معالجة العوائق خاصة الملكيات المشتركة على الأراضي في البلدات العربية وعوائق التخطيط.
- بناء خطة تفصيلية في مجال الصناعة لكافة البلدات.
- تعيين مسؤول عن المناطق الصناعية في كل سلطة محلية لأجل متابعة معالجة الموضوع خاصة ولأنه يدمج عدة أطراف، بحيث يستطيع المسؤول المعين مسح كافة العوائق أمام تطوير المناطق الصناعية وأيضا مسح احتياجات البلدة والعمل على تطوير مناطق صناعية تلائم حاجات البلدة وسكانها.

الوضع الاقتصادي الاجتماعي في البلدان العربية:

الحالة الاجتماعية-الاقتصادية في المجتمع العربي اليوم صعبة للغاية ، ونظرة على معطيات الفقر في إسرائيل تنبئ عن ذلك²¹: نحو 48% من العائلات العربية فقيرة ونحو 65% من الأولاد العرب هم تحت خط الفقر!

تسود المجتمع العربي ظواهر جانبية للفقر مثل العنف، ظاهرة أخذة بالكبر بمستويات غير مسبقة. بالإضافة، المجتمع العربي يعاني من نسبة بطالة عالية بالأخص في وسط النساء، نحو 67% من النساء العربيات عاطلات عن العمل، وليس ذلك نابعا من كونهن لا يردن/غير جاهزات للعمل ولكن لفقدان البنية التحتية الداعمة (أطر للأولاد ومشكلة المواصلات وغيرها)، حتى الرجال العرب يعانون من حاجتهم للتواجد في الطرق لساعات لكي يجلبوا لقمة العيش الأمر الذي يضر بجودة حياتهم وحياة عائلاتهم. أيضا نسبة القتلى والجرحي بين العمال العرب هي الأعلى في البلاد. الرجال العرب يعملون في المهن الأخطر، بدون تأهيل مناسب، والمشغلين يهملون قواعد الأمان والوزارات الحكومية لا تقوم بمتابعة وتطبيق قوانين العمل والأمان. ومن هنا توجد حاجة بتوفير فرص عمل قريبة من المنزل وفي مجالات أكثر أمنا.

تطوير مناطق صناعية قائمة وإنشاء مناطق صناعية جديدة هي رافعة للنمو والتطور الاقتصادي وهذا يؤدي

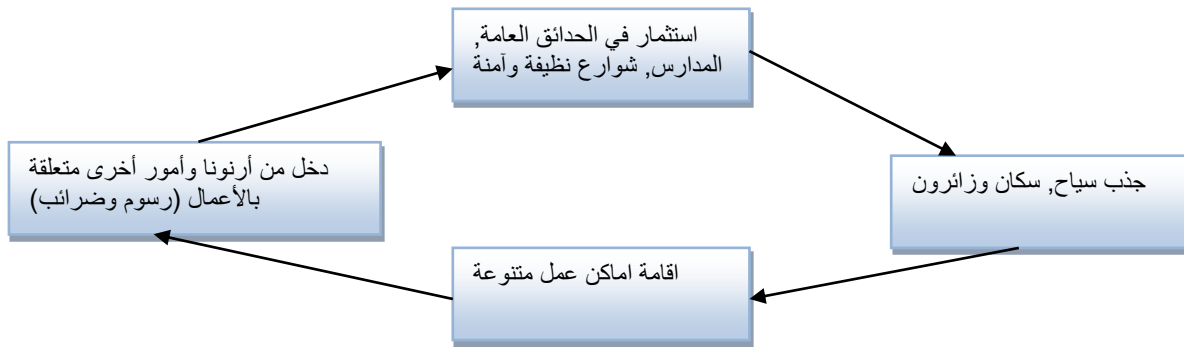
بالتالي إلى:

- تخفيض نسبة البطالة. (العمل قريب من المسكن).
- تخفيض نسبة الفقر. (عمل ذو جودة).
- تحسين جودة الحياة (العمل قريب من المسكن).
- تحجيم ظواهر سلبية للفقر مثل العنف.
- تكبير الدخل للسلطات المحلية.
 - سلة خدمات محسنة للمواطن تلائم احتياجاته.
 - القدرة على التخطيط الاستراتيجي (للمدى البعيد) وليس فقط تخطيط "لأجل البقاء على قيد الحياة".
- تطوير ثقافة المصالح في عالم متغير بوتيرة عالية وتشجيع سكان السلطة المحلية على إقامة مصالحهم التجارية ضمن منطقة نفوذ بلدتهم.

²¹ تقرير الفقر التابع لمؤسسة التأمين الوطني https://www.btl.gov.il/Publications/oni_report/Documents/oni2016-new.pdf

- التوفير في هبات الموازنة. فسلطة محلية مع منطقة صناعية متطورة تحتاج هبات موازنة أقل وهذا يؤدي إلى حالة WIN WIN للسلطة المحلية وللמالية وللدولة. في عام 2016 كما ذكرنا سابقا تم منح السلطات المحلية والمجالس الإقليمية العربية هبات موازنة بمبلغ 3374 مليون شافل والتي لو تم استثمار عشرينها فقط سنويا في تطوير المناطق الصناعية لكان التوفير المستقبلي أكبر بكثير, طبعا مبلغ الاستثمار مقابل التوفير بحاجة لبحث معمق لكن بلا شك ان الاستثمار في تطوير المناطق الصناعية هو حالة ربح للسلطة المحلية والدولة وطبعا السكان كما سنرى في التخطيط التالي.

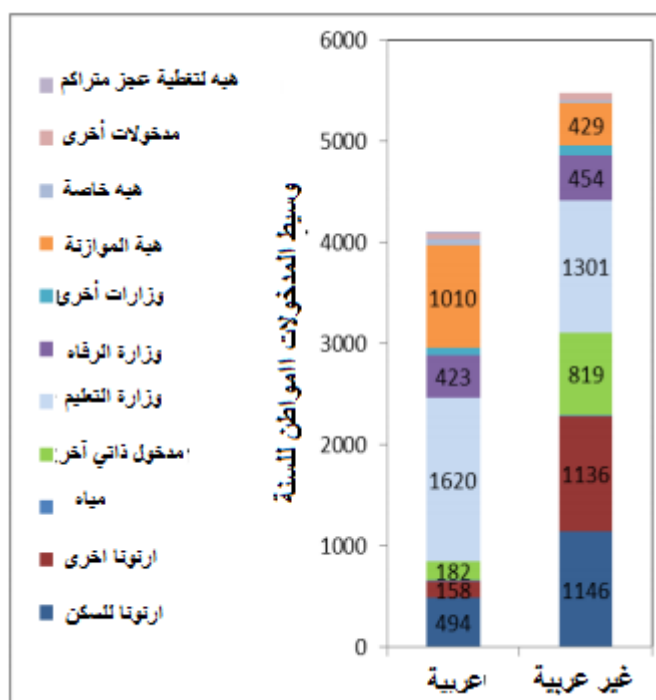
تمثيل لكيفية أن الاستثمار الصحيح في المناطق الصناعية يؤدي إلى تحسن ملحوظ في وضع السلطة المحلية:
الرسم الاتي هو موديل بلومبرغ الذي تم تطبيقه في سبعينيات القرن الماضي لتحسين اقتصاد مدينة نيويورك التي عانت آنذاك من وضع اقتصادي وامني سيئ خاصة في الاحياء الفقيرة

الرسم البياني التالي يوضح أهمية الدخل من المناطق الصناعية بالنسبة للسلطة المحلية والفجوات بين المجتمع اليهودي والمجتمع العربي نتيجة لانخفاض المدخولات في السلطات المحلية العربية:²²

²² نشر وزارة الداخلية: [כלכלת השלטון המקומי. משרד הפנים](#)

يمكن رؤية الفروقات في الدخل بين السلطات المحلية العربية والغير عربية، المعطيات الاتية بحسب التقرير الذي اخذت منه صحيحة لعام 2008 وتحليل معطيات دائرة الاحصاء المركزية لعام 2016 يعطي نتائج مشابهه بحيث يمكن ان نرى انه في 2008 واليوم السلطات المحلية اليهودية لديها دخل ذاتي عالي وتعتمد عليه بينما السلطات المحلية العربية تعتمد على هبات الموازنة والهبات الاخرى

في الجدول الاتي يمكن ان نرى معدل الدخل للمواطن في سلطة محلية يهودية مقارنة بالعربية بحسب نوع الدخل (تحليل معطيات دائرة الاحصاء المركزية لعام 2016):

العلاقة بين المعدلات	نرى معدل الدخل للمواطن في سلطة محلية عربية	نرى معدل الدخل للمواطن في سلطة محلية يهودية	نوع الدخل
1.28	5610.33	7207.09	مجمل الدخل العادي للسلطة
0.75	2108.67	1573.82	دخل من التعليم
1.15	528.67	610.51	دخل من الرفاه
1.28	51.77	66.38	مياه
3.08	1513.62	4664.81	مدخول ذاتي
4.28	727.58	3113.00	دخل من أرنونا (جباية)
2.63	505.14	1326.77	دخل من أرنونا للسكن (جباية)
8.03	222.43	1786.61	دخل من أرنونا لغير السكن (جباية)
4.11	40.54	166.71	دخل ذاتي من التعليم
2.82	7.92	22.38	دخل ذاتي من الرفاه التعليم
0.66	2071.77	1374.62	دخل من وزارة التعليم
1.14	509.26	581.04	دخل من وزارة الرفاه
0.63	3910.09	2482.79	مجمل مشاركة الحكومة في الدخل (بدون قروض الموازنة)
0.34	935.45	320.53	منحة عامة للموازنة
1.15	20.34	23.34	منحة مع هدف
0.36	182.68	66.59	منحة خاصة
0.08	77.33	5.83	مدخول لمرة واحدة لتغطية العجز
0.32	186.62	59.49	قرض موازنة

1.84	1037.01	1906.39	مجمّل دخل من ميزانية غير عادية
103.42	0.50	51.76	مشاركة اصحاب الاملاك
0.88	553.28	485.23	مشاركة مكاتب حكومية
1.96	182.13	356.22	قروض
3.36	301.11	1013.18	مدخول آخر

من الجدول أعلاه يمكن رؤية انه عند الحديث عن منح خاصة فيوجد أفضلية للسلطات المحلية العربية بسبب ضعفها وقلة مدخولها، بالمقابل يمكن بوضوح رؤية ان للسلطات المحلية اليهودية يوجد دخل ذاتي أعلى وحاجة أقل لمنح وهبات.

المناطق الصناعية عامة وفي البلديات العربية خاصة:

معطيات عامة:²³

البلديات العربية	البلديات اليهودية	
85	170	عدد السلطات المحلية والمجالس الإقليمية (2016)
33.4%	66.6%	النسبة من مجموع السلطات المحلية والمجالس الإقليمية
3.64%	96.36%	النسبة من مجموع المسطحات المخصصة للصناعة والأشغال*
2%	98%	نسبة الدخل من مجموع ضريبة الأملاك للمسطحات الصناعية*
222 شيكل	1786 شيكل	الدخل من ضريبة الأملاك لغير هدف السكن للمواطن*

بناء على تحليل معطيات دائرة الإحصاء المركزية نستطيع رؤية عدم المساواة في العلاقة بين مسطحات الصناعة المخصصة وبين تقسيمها على السكان. مثلاً، عدد سكان مدينة الرملة ومدينة الناصرة متقاربين ومع هذا فللرملة مسح صناعي أكبر ب 3 اضعاف من الناصرة²⁴. وهذا يفسر حقيقة أن فقط 3.6% من مجمل مسطحات الصناعة تخدم 20% من السكان.

في الجدول التالي نعرض ما هو عدد السلطات المحلية اليهودية والعربية بحسب مساحة مسطح الصناعة فيها. وما هي نسبة السلطات المحلية الواقعة في التصنيف من مجمل السلطات المحلية العربية او اليهودية (لا يمكن مقارنة الأرقام من داخل مجموع السلطات المحلية لأن التقسيم بين كميات السلطات المحلية غير متساوية)

²³ تقرير معطيات دائرة الإحصاء المركزية لعام 2016، الترميز بالنجمة (*) يعني أن المعطيات صالحة لعام 2015، كامل المعطيات في الملحق رقم 8.

²⁴ ملحق 6

النسبة من مجموع السلطات المحلية العربية	عدد السلطات المحلية العربية	النسبة من مجموع السلطات المحلية اليهودية	عدد السلطات اليهودية	حجم مسطح الصناعة (دونم)
9%	8	6%	10	0
53%	45	16%	27	0 - 10
32%	27	18%	31	10 - 50
2%	2	14%	23	50 - 100
4%	3	15%	25	100-200
0%	0	11%	19	200-300
0%	0	21%	35	300+

نستنتج أن غالبية السلطات المحلية العربية تعاني من التمييز في تخصيص المسطحات الصناعية فل94% من السلطات المحلية يوجد مسطحات صناعية أقل من 50 دونم مقابل ل40% من السلطات المحلية اليهودية.

عند النظر في مسألة المناطق الصناعية فإننا نرى أن هيئات حكومية عديدة تعمل بأمر تنظيم إنشاء مناطق صناعية ومصانع، بما في ذلك:

- ادارة المناطق الصناعية: الذي يعمل ضمن وزارة الاقتصاد والصناعة بهدف إنشاء مناطق صناعية في أنحاء البلاد، ومساعدة المبادرين لإنشاء مصانع.
- سلطة أراضي إسرائيل: التي تشارك في تحديد وتخصيص الأراضي.
- لجان التخطيط المحلية واللوائية المسؤولة عن اصدار موافقات البناء واستمارة رقم 4.
- وزارة الداخلية، المسؤولة عن ترخيص المصالح التجارية، وبقية الهيئات مثل الإطفاء.

وفقا للمعطيات التي تم عرضها في مؤتمر إيلي هورفيتس للاقتصاد والمجتمع في شهر حزيران يونيو 2018، إسرائيل موجودة في المراتب الدنيا نسبيا في مؤشر تسهيلات للمصالح التابع للبنك الدولي، خاصة بما يتعلق بالامور البيروقراطية وإقامة مصالح تجارية جديدة؛ هناك إنخفاض حاد في عدد المصانع الجديدة التي تم إنشاؤها في السنوات الأخيرة، ولأسباب عديدة، هناك صعوبات جمة في مسار إنشاء مصانع

جديدة²⁵. الحديث يدور عن صعوبات في جميع الأوساط ولكن كما هو معلوم فإنه في المجتمع العربي توجد عوائق إضافية تميزها وتزيد من الصعوبات في إنشاء مصانع جديدة، لذلك فإن الحاجة ليس فقط في تطوير مناطق صناعية ولكن في تسهيل الأمور التنظيمية في إنشاء المصانع.

المناطق الصناعية التابعة لوزارة الاقتصاد والصناعة:

في إسرائيل تعمل 91 منطقة صناعية تابعة للوزارة، ل 88 منها تم تخصيص ميزانيات عام 2017. بعض هذه المناطق يتبع عدة سلطات محلية، بمعنى أن المدخولات من جباية ضريبة الأملاك - أرنونا مقسمة على أكثر من سلطة محلية. في الجدول التالي نعرض تقسيمات المناطق الصناعية المختلفة حسب الوسط التابعة له.²⁶

الوسط	العدد	النسبة
سلطات محلية يهودية	43	48.9%
سلطات محلية عربية	33	37.5%
سلطات محلية مختلطة	5	5.7%
مناطق صناعية مشتركة	6	6.8%
سلطة محلية صناعية	1	1.1%
المجموع الكلي	88	100%

جباية ضريبة الأملاك في المناطق الصناعية

بحسب موقع وزارة الاقتصاد يوجد 56 منطقة صناعية تتم إدارتها بواسطة هيئة إدارية، منها 18 منطقة صناعية تابعة للمجتمع العربي.

في الجدول التالي نعرض تقسيم ضريبة الأملاك - الارنونا من المناطق الصناعية حسب الوسط لعام 2017 (معطيات لـ 22 من ضمن 56 هيئة إدارية)²⁷

²⁵ ملحق 7

²⁶ صحيح حتى حزيران يونيو لعام 2017، المصدر: مركز البحث والمعرفة التابع للبرلمان.

²⁷ إصدار مركز البحث والمعرفة التابع للبرلمان تموز يوليو 2018.

الوسط	جباية ضريبة الأملاك (بالمليون شيكل)	النسبة	السكان (بالآلاف)	ضريبة للمواطن / شيكل
سلطات محلية يهودي	205	71.1	783	262
سلطات محلية عربية	5.8	2	202	29
مدن مختلطة	67.8	23.5	883	77
هيئة إدارية	9.6	3.3		
المجموع الكلي / المعدل	288.2	100	1868	154

المعطيات في الجدول أعلاه أحدثت من معطيات دائرة الإحصاء المركزية التي استخدمناها ومن خلالها نستطيع أن نرى أن حصة البلديات العربية من مدخولات ضريبة الأملاك لا زالت منخفضة للغاية , حوالي 2% (مشابهه للنسبة التي استتبطنها من تحليل معطيات 2016) . يمكن أيضا رؤية ان الفجوة الكبيرة في ضريبة الأملاك بين السكان في السلطات العربية والغير عربية قد تعمقت، سابقا رأينا أنه بحسب تحليل معطيات دائرة الإحصاء المركزية الفجوة بين الارنونا للمواطن كانت نحو 8 أضعاف لصالح سكان السلطات المحلية غير العربية، وحسب استطلاع مركز البحث والمعرفة التابع للبرلمان فإن الفجوة تعمقت لتصل لنحو 9 أضعاف لصالح السلطات المحلية غير العربية.

جدول جزئي حول جباية ضريبة الأملاك - أرنونا من عدة مناطق صناعية عام 2017 (بالمليون شيكل)

المنطقة الصناعية	الدخل من ضريبة الأملاك	السلطة المحلية	قسم من الدخل بـ%	ضريبة الأملاك التي تم جبايتها	عدد سكان البلدية	سلطة	ضريبة للمواطن	الأملاك
ص.ح.ر	4.6	الهيئة الإدارية	20	0.9				
		صفد	28	1.3	33.6		39	
		روش بينا	28	1.3	3		432	
		طوبا الزنغرية	10	0.5	6.4		72	
		حتصور هجلييت	14	0.6	9		72	
		الجليل الأعلى	0	0	17.4		0	
		المجموع الكلي		4.6	69.4		67	
طمرة	4.1			4.1	32.8		125	

133	11.9	1.6	56.5	الجليل الأسفل		الجليل الأسفل
25	43.1	1.1	38.5	طبرية		
10	13.5	0.1	5	طرعان		
		1.3		الهيئة الإدارية		
22	68.5	4.1		المجموع الكلي		
	40.5				لا يوجد معلومات	شفاعمرو
14	15	0.6	25	مروم هجليل	2.5	دالتون
87	7	0.6	25	مفونوت هحرمون		
202	3	0.6	25	الجش-		
19	34	0.6	25	صفد		
42	59	2.5				
8	64.5	0.5	44	رهط	1.1	عيدان هنيجيف
21	9.5	0.2	39	بني شمعون		
55	6.4	0.4	17	لاهافيم		
13	80.4	1.1	100			

وفقا للجدول نرى أن في أغلب النماذج قسمة ضريبة الأملاك بين البلديات العربية والبلديات غير العربية هي قسمة غير مساوية لنسبتهم من المجموع الكلي لعدد سكان السلطات المحلية المشتركة في الهيئة الإدارية أو في المنطقة الصناعية المشتركة (باستثناء الجش)، مثلا رهط عدد سكانها يساوي 80% من مجموع سكان السلطات المحلية المشتركة في المنطقة الصناعية عيدان هنيجيف، ولكن نسبتها من الدخل من ضريبة الأملاك هي 44% و عليه فإن ضريبة الأملاك للمواطن الواحد فيها منخفضة جدا، 8 شيكل فقط! من هنا نطالب بأن يكون التقسيم عادلا أكثر بالنسبة للمدخولات من المناطق الصناعية المشتركة.

أهمية المعالجة الفورية لقضايا المناطق الصناعية في المجتمع العربي:

معالجة قضية المناطق الصناعية لا تعطي حلا فقط لضائقة العمل والتشغيل (بالأخص تشغيل النساء)، ولكن تشكل رافعة أساسية لتحسين الوضع الاقتصادي للسلطات المحلية كما ذكرنا من قبل، اليوم، الدخل الأساسي للسلطات المحلية في البلدات العربية هو من ضريبة الأملاك على المسكن وليس من ضريبة الأملاك على المصالح التجارية خلافا للبلدات اليهودية. هناك دور مركزي للفجوات في المدخولات من ضريبة الأملاك²⁸ بخلق جو من عدم المساواة في الحصانة الميزانية للسلطات المحلية ونتيجة لذلك هناك اختلاف كبير في الخدمات التي تزودها السلطات المحلية لمواطنيها خاصة بما يتعلق بالمجالات الحيوية كالبنى التحتية والتربية والتعليم.

بالإضافة إلى ذلك فإن المعالجة الفورية لقضية المناطق الصناعية سيكون جزءا من الحل الشامل لمشكلات الفقر والظواهر العرضية المرافقة لها والتي تحتاج تدخل فوري كقضايا العنف مثلا.

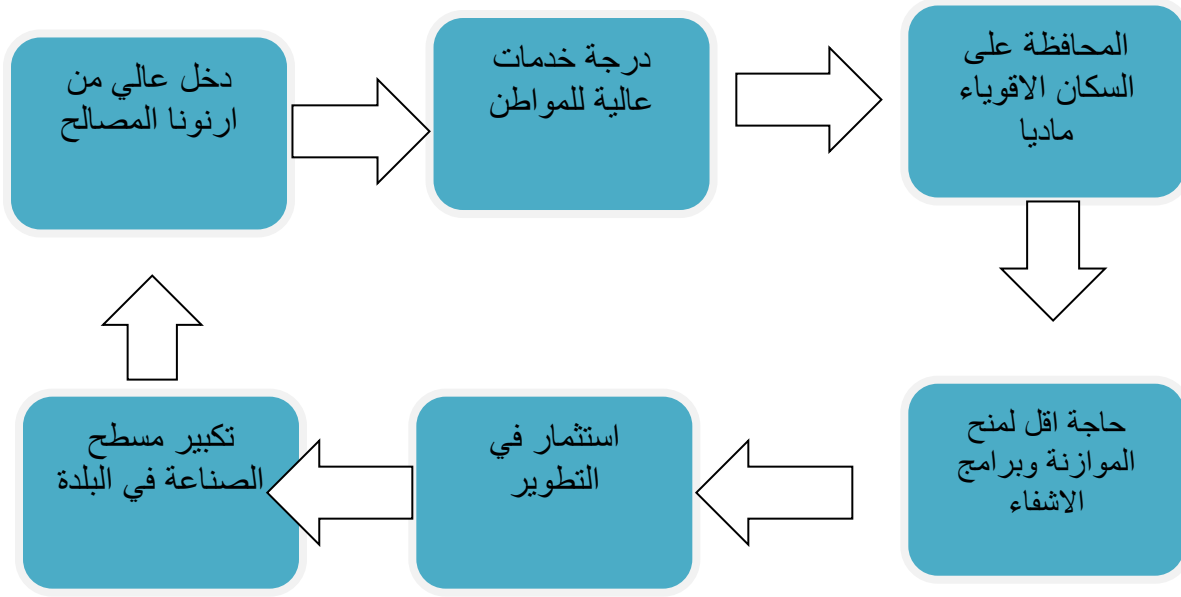
نرى في الجدول التالي نسبة ضريبة الأملاك على المساكن من مجموع مدخولات السلطة المحلية المرتبة حسب المؤشر الاقتصادي الاجتماعي ونرى أيضا وجود علاقة بين هذه النسبة وبين الترتيب الاقتصادي الاجتماعي الذي يعكس حالة البلدة ومواطنيها.²⁹

ترتيب اقتصادي اجتماعي	نسبة ضريبة الاملاك	المجتمع العربي	الوسط المختلط	المجموع الكلي
1	65%	54%		60%
2	40%	72%		50%
3	47%	65%	48%	50%
4	35%	75%	35%	38%
5	40%	76%	39%	40%
6	43%	78%		43%
7	44%		37%	42%
8	54%		27%	42%

²⁸ ملحق 6: تفاصيل البلدات ومستويات الدخل من ضريبة الأملاك، تقرير وفق البلدات، المعدلات والمراتب.
²⁹ تقرير معطيات دائرة الإحصاء المركزية لعام 2016

69%			69%	9
81%			81%	10
43%	35%	68%	46%	المعدل

بشكل عام فإن زيادة مدخولات السلطة المحلية من ضريبة الأملاك لغير هدف السكن من شأنه أن يحسن الحالة الاقتصادية للسلطة المحلية كما رأينا سابقا, بعد ان تحدثنا عن اهمية الدخل الذي يمكن أن يتوفر لأي سلطة محليه, يمكننا أن نطور الدورة الاقتصادية التي يمكن ان تتوفر الى الشكل الاتي:

بشكل مبدئي يمكننا بناء مخطط لكل مرحلة من مراحل الدورة، ومع ذلك وبسبب اعتبار المناطق الصناعية استثمارا متجددا للسلطات المحلية فهناك أهمية بالغة للاستثمار فيها اكثر من الاستثمار في نشاطات لمرة واحدة او منح هبات وما الى ذلك.

توصيات:

بعد أن قمنا بعرض حالة المجتمع العربي وأهمية تطوير وإنشاء مناطق صناعية، وبعد أن أثبتنا وجود تمييز ضد البلدات العربية الامر الذي يؤدي بالتالي لظواهر جانبية تؤثر على المجتمع بأسره، وبناء على جميع ما تم تدوينه في هذه الورقة شامل الملاحق نوصي بما يلي:

- هناك حاجة ملحة لإنشاء وتطوير مناطق صناعية جديدة (في بلدات منفصلة أو مشتركة لعدة بلدات) بالأخص البلدات التي لا تحتوي على منطقة صناعية وهناك حاجة لذلك مثل جسر الزرقاء، وأيضا في المدن والبلدات مثل الطيبة في المثلث والتي تمتلك منطقة صناعية صغيرة (10 دونم) والتي هي بحاجة لتطويرها وأيضا هناك حاجة لإنشاء منطقة صناعية إضافية جديدة. (تظهر الطيبة في مخطط وزارة الاقتصاد بين المدن التي لم يتم تخصيص ميزانيات لها وهناك بصدها قرار حكومي رقم [1298](#) منذ العام 2014 والذي انتهت صلاحيته في عام 2017 وقد نفذ فقط جزء منه ونحن نطالب بتنفيذ كامل القرار)
- تحديث المناطق الصناعية الموجودة في البلدات العربية مثل:
 - سخنين: المنطقة الصناعية في سخنين بالكاد تكفي احتياجاتها وتجبر سكان المدينة الانتقال إلى بلدة مسجاف المجاورة والتي تملك منطقة صناعية تعادل 14 ضعفا من حجم المنطقة الصناعية في سخنين.
 - جلجولية: التي تتواجد في مركز البلاد وعندها قدرة تطويرية هائلة وغير مستغلة.
 - الناصرة: التي تحاول تطوير المنطقة الصناعية التابعة لها ولكن بدون نجاح لأسباب بيروقراطية.
- هناك حاجة ملحة للمشاركة في الهيئات الإدارية للمناطق الصناعية الكبيرة:

توجد هنالك مناطق صناعية كبرى أقيمت بجوار بلدات عربية (ضمن مناطق نفوذ بلدات يهودية) ونحن نطالب باشتراك سلطات محلية عربية في المناطق القريبة بهذه الهيئة الادارية, ونحن نتفهم وجود حاجة لاعتماد معايير تأخذ بعين الاعتبار العدالة في تقاسم ضريبة الأملاك من جهة، والسلطات المحلية التي استثمرت جهودا وموارد لإنشاء المناطق الصناعية المذكورة من جهة أخرى. (المنطقة الصناعية في قيسارية مثلا – [تم مؤخرا نشر مقال في هذا الشأن](#))

- إنشاء مناطق صناعية لتكون نقاط ارتكاز قطرية، مثلا في منطقة شمال البلاد هناك العديد من البلدات عدد سكانها أقل من 5000، ومن نظرة تجارية وبيئية نرى بأن هناك حاجة بإنشاء منطقة صناعية واحدة لخدمة سكان هذه البلدات.

إضافة إلى ما سبق هناك حاجة إلى تخطيط حكومي واضح وشامل للتأكيد على ما يلي:

- تطوير خطة تتفهم احتياجات المجتمع العربي والقدرات الكامنة فيه مع مخطط استراتيجي بعيد المدى بمشاركة الوزارات ذات العلاقة. (نطمح إلى مخطط يشجع تطوير مصانع كبرى وصناعات متنوعة وبإعطاء هبات حكومية و/أو دعمها عبر تخفيضات في الضرائب وطرق دعم أخرى)
- تمويل للخرائط الهيكلية ووضع مخططات تفصيلية لتطوير إنشاء مناطق صناعية داخل البلدات العربية أو تمويل توسعة مسطحات النفوذ.
- إزالة الحواجز وتطوير مخططات لإقامة مناطق صناعية: في المخططات التي تمت بلورتها حتى اليوم لم تأخذ بالاعتبار طبيعة العوائق في المجتمع العربي، وهناك حاجة لتأمين ميزانيات لتغطية نفقات رفع هذه الحواجز.
- تخطيط اقتصادي شامل يأخذ بالحسبان ليس فقط المناطق الصناعية وإنما أيضا العاملين فيها مع تأمين التأهيل المهني المناسب لهم والأخذ بعين الاعتبار أننا نعيش في عالم ديناميكي سريع ومتغير وأن الصناعات التقليدية لم تعد كما كانت عليه سابقا.
- الإعلان عن مناطق صناعية مركزية في البلدات العربية كمناطق ذات أفضلية أولى، لأجل تشجيع الدعم واستثمار الأموال.
- تخصيص ميزانيات خاصة لجذب الصناعات الكبرى للبلدات العربية، بالإضافة إلى تشجيع الصناعات الخفيفة، المحلية والتقليدية (عبر هبات، تسهيلات ضريبية وما إلى ذلك).
- هناك مسؤولية كبيرة على الدولة في إعادة التقسيم من جديد لضريبة الأملاك الحكومية كجزء من تقليص الفجوات بين السلطات المحلية والتي بحسب معطيات سلطة الضرائب فإن حصة البلدات العربية من ضريبة الأملاك الحكومية لا تتعدى 0.2% فقط.
- في البلدات التي لا يمكن إنشاء مناطق صناعية لأسباب معينة هناك حاجة بإعطاء تسهيلات للسلطات المحلية، مثلا عند الحاجة لتمويل تناسبي – Matching ممكن ايجاد معادلة خاصة بدل النسبة المئوية المحددة مسبقا. مثلا معادلة تأخذ بالحسبان عدد السكان، نسبة جباية ضريبة الأملاك على المسكن والترتيب الاجتماعي الاقتصادي.

مركز مساواة

Mossawa Center

מרכז מוסאוא

נייר עמדה

אזורי תעשייה ביישובים הערביים

מחלקה כלכלית חברתית

דצמבר 2018

פרסום זה נעשה בשיתוף פעולה עם :

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

התכנים במסמך זה מייצגים את עמדת מרכז מוסאוא, ואין לשייך אותם לקרנות או לארגונים התומכים בפרויקט.

הדעות המובעות בפרסום זה אינן משקפות בהכרח את דעותיה של קרן פרידריך אברט. שימוש מסחרי בפרסומים של קרן פרידריך אברט ללא אישור בכתב של הקרן אסור בהחלט.

מסמך זה פורסם כחלק מפרויקט זכויות שנתמך גם על ידי:

kerk
in actie

European Union

תוכן עניינים

31	הקדמה
33	אזורי תעשייה : מנוף כלכלי יישובי :
36	החלטות ממשלה – 922
39	תכנית רב שנתית לפיתוח אזורי תעשייה בישובים הערבים
40	פירוט התוכנית :
42	תקציר כלכלי על החברה הערבית :
46	אזורי התעשייה באופן כללי וביישובים ערביים :
48	גביית ארנונה באזורי תעשייה
50	חשיבות הטיפול המידי בסוגיית אזורי התעשייה בחברה הערבית :
52	המלצות :
54	נספחים :
54	נספח 1 : 20 יישובים עם אחוזי אבטלה הגבוהים ביותר (לשכת תעסוקה 08.2018)

נספח 1.1: אחוז אבטלה ב 20 מ.א עם אחוז אבטלה הגבוה

55 ביותר

55	נספח 2 : חלוקת רשויות מקומיות ערביות לפי מדד כלכלי חברתי
	נספח 3 : רשימת יישובים ערביים, סידור עולה לפי גודל שטח תעשייה ששייך לישוב, מידע נוסף, אוכלוסייה בסוף שנה, יחס שטח תעשייה לתושב
56	

נספח 3.1: 10 רשויות/מ.א. ערביות עם שטח התעשייה

57 הגדול ביותר לפי סדר יורד

נספח 3.2: 10 רשויות/מ.א. יהודיות עם שטח התעשייה

58 הגדול ביותר לפי סדר יורד

59	נספח 4 : ציטוט מתוך החלטת הממשלה מספר 922 מיום 30.12.2015
61	נספח 5 : תכנית משרד הכלכלה – תכנית רב שנתית לפיתוח אזורי תעשייה בישובים הערבים
66	נספח 6 : עיבודים השוואתיים בין רשויות מקומיות ומועצות אזוריות ערביות ליהודיות

נספח 6.1 השוואה בין שטחי אזורי התעשייה בין רשויות

66 מקומיות ערביות ויהודיות שיש להן מספר תושבים זהה

75	נספח 6.2: 10 רשויות/מ.א. ערביות עם מספר התושבים הגדול ביותר לפי סדר יורד
75	נספח 6.3: 10 רשויות/מ.א. יהודיות עם מספר התושבים הגדול ביותר לפי סדר יורד
76	נספח 6.4: יישובים ערביים, מסודרים לפי גובה ארנונה לתושב – 10 עם הארנונה לתושב הגבוהה ביותר
76	נספח 6.5 היישובים הערביים עם מספר התושבים הגבוה ביותר שיש להם יחס ארנונה לתושב נמוך גם יחסית ליישובים ערביים
77	נספח 6.6: יישובים יהודיים, מסודרים באופן יורד לפי גובה ארנונה לתושב
78	נספח 6.7: יישובים ערביים, מסודרים לפי גודל האוכלוסייה, מידע נוסף: לגבי גודל שטחי התעשייה, סך ההכנסות מארנונה, וארנונה לא למגורים, יחס הכנסה מארנונה וארנונה לא למגורים לתושב
81	נספח 6.8: יישובים יהודיים, מסודרים לפי גודל האוכלוסייה, מידע נוסף: לגבי גודל שטחי התעשייה, סך ההכנסות מארנונה, וארנונה לא למגורים, יחס הכנסה מארנונה וארנונה לא למגורים לתושב
86	נספח 7 – קשיים בהקמת מפעל בישראל – מקור מ.מ.מ- 07.2018
87	נספח 8: מידע על כל הרשויות לפי שם
94	נספח 9: 8 היישובים הערביים ללא שטח תעשייה; הארנונה לא למגורים נובעת משטחי מסחר ושטחים אחרים
94	נספח 10: קישורים מעיתונות

הקדמה

קיום אזורי תעשייה נחשב למנוף כלל יישובי, בפרט אם מדובר באזור שנבנה אחרי מיפוי צרכים ועבר תכנון מובנה שלוקח בחשבון את החסמים הקיימים ואת צרכי היישוב העתידיים ומדובר באזור שיודע להתברג לתוך עולם התעסוקה המשתנה.

בחברה הערבית יש בעיית תעסוקה נגישה בגלל מחסור באזורי תעשייה בתוך היישובים הערביים. במדינה מדברים על אחוזי אבטלה נמוכים ועל עלייה בתמ"ג, כשבשטח מתוך 79 יישובים עם אחוז אבטלה מעל הממוצע של 5.2% באוגוסט 2018, 56 יישובים היו יישובים ערביים, ומתוך 20 היישובים עם אחוזי האבטלה הגבוהים ביותר, 18 היו יישובים ערביים, כששני היישובים הנוספים היו עכו (עיר מעורבת) וחריש³⁰. גם ברמה של מועצות אזוריות המועצות הערביות נמצאות בראש הרשימה עם אחוזי אבטלה של 36.2% במ.א. אל-קסום ו-17.4% בנווה מדבר³¹. חשוב לציין שקיים אזור תעשייה במ.א. אל-קסום³², אך עצם קיומו ללא תכנית פעולה לא משרת מספיק את תושבי המועצה והאזור. לכן כבר ניתן לזהות שהצורך הוא לא רק הקמת אזור תעשייה, אלא להקים אזורים ולפעול מתוך תכנית אב שמזהה את צרכי היישובים ומתאימה להם אזור תעשייה שמשרת אותם.

ממוצע האבטלה בחודש אוגוסט 2018 בעשרת היישובים הפותחים את הרשימה היה 15.29% ולעשרים היישובים הראשונים הממוצע היה 12.73%, כמעט פי 3 ופי 2 בהתאמה מהממוצע הארצי³³.

בנוסף לנאמר לעיל, ג'סר אזרקא, יישוב במרכז הארץ ללא אזור תעשייה ונחשב לאחד היישובים הכי עניים במדינה – מדורג במיקום 126 מתוך 195 יישובים שנבדקו לפי קריטריוני לשכת התעסוקה עם אחוז אבטלה של 3.38%, נתון לא ריאלי כיוון שבפועל אחוז השכירים והעצמאיים לא עולה על 66% מסך האנשים הנמצאים בגיל העבודה (עיבוד הלמ"ס 2016), וגם אם נוריד מהלא מועסקים את אחוז מקבלי הקצבאות למיניהן עדיין נשאר עם אחוז "לא עובדים" גבוה בהרבה מ-3.38%. בנוסף לכך, באותו יישוב ממוצע השכר לפי נתוני הלמ"ס 2016 עומד על 4870 ש"ח, ז"א גם אם קיימת תעסוקה בסביבה, הרי שזו תעסוקה לא איכותית. ג'סר אזרקא היא דוגמא אחת מתוך עשרות דוגמאות לכך שחוסר קיום אזור תעשייה משפיע על המצב הכלכלי של היישוב. אומנם זה לא הגורם היחיד, אך קיום אזור

³⁰ אחוזי אבטלה נכון לאוגוסט 2018 <https://drive.google.com/open?id=1erwAzizvlnhXfU6A1y2IDxtY5w9roYa>

³¹ נספח 1.1

³² נספח 3.1

³³ פירוט היישובים, נספח 1

תעשייה עם תכנית עבודה מסודרת ללא ספק יכול לגרום לשיפור המצב הכלכלי של היישוב והתושבים כפי שנפרט במסמך זה.

על פי משרד הכלכלה בין השנים 1995 ו- 2008 אחוז ההשקעה בפיתוח אזורי תעשייה בחברה הערבית עמד על 11.1%³⁴ ובין השנים 2006 ו- 2013 ע"פ נתוני הלמ"ס סך ההשקעה בפיתוח אזורי התעשייה בחברה הערבית עמד על כ- 490 מלש"ח אשר מהווים 29% מסך ההשקעה. אמנם יש עליה באחוז ההשקעה עם השנים, אך ההשקעה הזאת לא מורגשת כיוון שלא הייתה חלק מתוכנית אב ארצית לפיתוח אזורי תעשייה בחברה הערבית.

חלק גדול מההשקעות בפיתוח אזור תעשייה בעשור האחרון היו חלק מהחלטות ממשלה. האחרונה מבניהן הייתה החלטת הממשלה מס' 922 מתאריך 30.12.2015 שלפיה משרד הכלכלה מתקצב החל משנת 2016 את פיתוח אזורי התעשייה באחוז מוגדר מראש מתוך סעיף "השקעה בפיתוח תשתיות" (תקנה מס' 1001). אך נתוני השטח לא מראים שהיה תקצוב בפועל. בנוסף, לפי נתוני מנהל פיתוח אזורי תעשייה במשרד הכלכלה התקציבים המיועדים ליישובים הערבים אמורים לכסות החלטות ממשלה ישנות שלא יושמו במלואן עד כה ואין שם תקציבים חדשים. גם מעבר על דו"ח חופש מידע של משרד הכלכלה והתעשייה לשנת 2017 מראה שאין כל התייחסות לצרכי החברה הערבית מבחינת הקמת ופיתוח אזורי תעשייה³⁵: ברשימת המטרות שפורטו בהקשר של אזורי תעשייה אין אזכור לתוכניות ייעודיות לפיתוח וקידום אזורי תעשייה בחברה הערבית המהווה 20% מהאוכלוסייה.

למרות כל ההשקעות המבורכות אך הלא מספקות שהיו בעבר, נכון להיום לא בוצע מיפוי מקיף לאזורי התעשייה שלוקח בחשבון לא רק את המצב הקיים אלא גם צפי עתידי למצב הסוציו אקונומי, טיפול בבעיות נלוות וגם תכנית כלכלית מקיפה שלוקחת בחשבון את מאפייני העסקים הקיימים, את צרכיהם והחסמים שעומדים בפניהם וכן את עולם התעשייה והתעסוקה העתידי.

³⁴ פרסום משרד הכלכלה: מסמך אזורי תעשייה משותפים ליהודים ולבני מיעוטים ותרומתם לתעסוקה בקרב בני מיעוטים
³⁵ קישור לדוח חופש מידע: https://www.gov.il/BlobFolder/generalpage/freedom_of_information_law/he/ministry-of-economy-freedom-of-information-report-2017.pdf

אזורי תעשייה: מנוף כלכלי יישובי:

בישראל רשות מקומית מתפקדת כגוף כלכלי הנדרש להגדלה של מקורות ההכנסה ולשמירה על יציבות כלכלית על מנת לספק שירותים איכותיים לתושבים. ע"פ נתוני הלמ"ס 2016 יותר מ- 80% מהרשויות המקומיות בחברה הערבית נמצאות במעמד חברתי- כלכלי הנמוך ביותר 1-3, למעט רשויות בודדות הנמצאות במעמד חברתי- כלכלי 4-36. רשויות אלו סובלות ממצוקה כלכלית ומתאפיינות בתלות מתמשכת במענקי איזון ובהליך הבראה מחזורי. מפה באה החשיבות של ייעול מקורות ההכנסה (בעיקר ארנונה על סוגיה), ובמידת הצורך הגדלתם בהתאם לצרכי היישוב ותושביו, לפי עיבוד נתוני הלמ"ס ניתן לראות שביישובים חזקים שמשקיעים סכומים גדולים בחינוך ובתרבות יש אזורי תעשייה משגשגים שתורמים הרבה לכלכלת היישוב ולרמת חיי תושביו. לכן המאבק על הקמת ופיתוח אזורי התעשייה בחברה הערבית הינו מאבק קיומי³⁷. לפי נתוני הלמ"ס 2016 ל- 8 רשויות ערביות אין אזור תעשייה בכלל ובעוד 45 רשויות שטח אזור התעשייה הינו עד 10 דונם.³⁸

להדגמת האפליה שסובלת ממנה האוכלוסייה הערבית מספיק לחצות את הכביש מנצרת לנצרת עילית הסמוכה: קשה לא לזהות את הכבישים הרחבים והנקיים נטולי הפקקים בנצרת עילית. יש לא מעט סיבות לכך שרמת החיים והשירותים לתושב יותר גבוהה בנצרת עילית מאשר בנצרת. אך ללא ספק ההכנסות שמקבלת העירייה מקיום אזורי תעשייה היא אחת מהן. נצרת, העיר הערבית הגדולה ביותר נמצאת במיקום 61 מתוך 255 רשויות³⁹. גובה הכנסות היישוב מארנונה לא למגורים הוא של 3,692,500 ש"ח שמהווים 47.6% מסך הכנסות העיר מארנונה. ממוצע ההכנסות לתושב בנצרת הוא 486.5 ש"ח (ממוצע סך הארנונה לתושב בכל הרשויות הוא 1021 ש"ח)⁴⁰. לצידה נמצאת נצרת עילית עם כמעט חצי מכמות התושבים, עם הכנסה מארנונה שלא למגורים של 8,119,600 ש"ח ששמה אותה במיקום 34 מתוך 255 רשויות, ועם ממוצע הכנסה של 2,020 ש"ח ארנונה לא למגורים לתושב, יותר מפי 4 מנצרת הסמוכה. חשוב להוסיף ששטח התעשייה והמלאכה של נצרת עילית כמעט 490 דונם לעומת 115 דונם בנצרת.

³⁶נספח 2

³⁷נספח 9

³⁸נספח 3

³⁹עיבוד נתוני למ"ס 2016

⁴⁰נספח 6.7

השוואה בחלק מהיישובים הסמוכים אחד לשני:⁴¹

השוואה בין יישובים סמוכים							
שם הרשות	סה"כ אוכלוס ייה בסוף השנה (אלפים) 2016	תעשייה ולמלאכה - שטח באלפי מ"ר	יחס שטח תעשייה למספר תושבים	ארנונה לא למגוריים - אלפי ש"ח	יחס הכנסה מארנונה לא למגוריים למספר תושבים	מיקום מתוך 255 - לפי גובה ארנונה לא למגוריים	הערות
נצרת עילית	40.2	489.9	12.2	81196	2019.8	34	מספר התושבים בנצרת עילית כ- 53% ממספר תושבי נצרת, אך לנצרת עילית יש יותר מפי 4 שטחי תעשייה, תקבולי ארנונה לא למגוריים יותר מפי 2 שבמוצע נותנים יותר מפי 4 ארנונה לא למגוריים לתושב.
נצרת	75.9	115.6	1.5	36925	486.5	61	
יחס נצרת עילית לנצרת	0.53	4.24		2.20	4.15		
משגב	27.40	399.20	14.6	29176	1064.82	71	מספר התושבים במשגב כ- 92% ממספר תושבי סח'נין, אך למשגב יש יותר מפי 14 שטחי תעשייה, תקבולי ארנונה לא למגוריים יותר מפי 3 שבמוצע נותנים יותר מפי 3.5 ארנונה לא למגוריים לתושב.
סח'נין	29.90	27.60	0.9	8721	291.67	134	
יחס משגב בין לסח'נין	0.92	14.46		3.35	3.65		
ראש העין	45.50	121.10	2.7	89050	1957.14	28	מספר התושבים בראש העין כפול ממספר תושבי כפר קאסם, אך לראש העין יש יותר מפי 3.5 שטחי תעשייה, תקבולי ארנונה לא למגוריים יותר מפי 4 שבמוצע נותנים יותר מפי 2 ארנונה לא למגוריים לתושב.
כפר קאסם	22.30	32.80	1.5	21726	974.26	87	
יחס ראש העין לכפר קאסם	2.04	3.69		4.10	2.01		
ניתן לסכם ולומר שלא כל היישובים זהים מבחינת צרכים או אופציות פיתוח. יחד עם זאת לא מתקבל על הדעת שבנצרת עילית יש חצי מכמות התושבים בנצרת ויש לה פי 4 שטחי תעשייה. בזמן שנצרת נאבקה על קבלת שטחי תעשייה חדשים, נצרת עילית ממשיכה להתפתח ולקבל מאות מיליונים עבור אזור תעשייה חדש - ציפורית - שבכלל אין לה קשר גיאוגרפי אליו, וכל זה בא על חשבון היישובים הערבים הסמוכים.							

הנה פתיח של כתבה פרסומית בווי-נט שפורסמה ע"י עיריית נצרת עילית בנושא אזור התעשייה ציפורית הממוקם בין נצרת לכפרים הערבים הסמוכים:⁴² "פארק התעשייה ציפורית", על פי נתוני משרד הכלכלה, בראש טבלת אזורי התעשייה המבוקשים כיום על ידי בעלי מפעלים ויזמים. השקעות בהיקף של כ- 250 מיליון שקלים, ומענקים בהיקף של כ- 50

⁴¹ עיבוד נתוני הלמ"ס 2016
⁴² נספח 10

מיליון שקלים ממשרד הכלכלה, הביאו לקליטת 237 עובדים חדשים. הבשורה: אופק תעסוקתי במקצועות עתירי ידע והיי-טק לצעירים בנצרת עילית"

בזמן שמשרד הכלכלה משקיע 250 מלש"ח באזור תעשייה נוסף בנצרת עילית הוא מציע לתקצב 472 מלש"ח ל-31 יישובים ערביים בתוכנית רב שנתית מתוך השקעה של 1,092 מלש"ח ונמנע גם מלבנות תכנית אב לאזור תעשייה.

הטבלה לעיל מדגימה את חומרת המצב ואת האפליה (מדובר רק ברשימה חלקית). חשוב גם להוסיף שע"פ מחקרים שונים בעולם⁴³ רשויות שגודלן קטן מ-25,000 תושבים (מה שתקף לגבי רוב היישובים הערביים) עלולות להיתקל בקשיים כלכליים בשל עלות מתן השירותים לתושב. קשיים אלו מחמירים משמעותית וכמעט בלתי נמנעים ככל שהרשות קטנה ואין לה הכנסות משטחים צבאיים או משטחי מסחר ותעשייה גדולים ובעלי אופי ייחודי.

⁴³ איחד מהמחקרים החשובים שבוצעו בהקשר של רשויות מקומיות [Literature Review and Analysis Related to Optimal Municipal Size and Efficiency](#)

החלטות ממשלה – 922

בשנים האחרונות בוצעו לא מעט ישיבות עם שרים, ח"כים ומנהלים בכירים במשרדים הרלוונטיים. התקבלו גם לא מעט החלטות ממשלה בקשר לאזורי תעשייה בחברה הערבית עוד מלפני החלטת הממשלה מס' 922 כמו 1539, 4139, 1052 עד 1295. החלטות אלה אמורות היו להיות מיושמות עד סוף שנת 2015. רוב ההחלטות סבלו מתת ביצוע כך שכל החלטת ממשלה חדשה לא ממש מוסיפה תקציבים חדשים כמו שהיא מחלקת את העוגה מחדש ע"י תקצוב מחדש של ההחלטה שקדמה לה על אותו נושא. בנוסף, התקציבים המיועדים במסגרת החלטות הממשלה לרבות ההחלטה האחרונה לא לוקחים בחשבון את העלויות המיוחדות אשר עלולות להיווצר כתוצאה מהסרת חסמים ספציפיים שניסיון העבר מלמד על קיומם בחברה הערבית, ובמיוחד כאשר מדובר על תכנון אזורי תעשייה בקרקע פרטית. על מנת להבטיח ניצול יעיל ואפקטיבי לתקציבים המיועדים, יש להוסיף תקציבים להקמת צוות מיוחד להסרת חסמים וקידום תכנון ופיתוח תשתיות בקרקע פרטית.

בכל הישיבות כולל הישיבה האחרונה בוועדת הכלכלה ב- 10.07.2018, ישיבה עם שר הכלכלה אלי כהן ב- 28.03.2017 (שהוצגה בה תכנית רב שנתית אשר עד היום לא קודמה) ולפני כן ישיבה בוועדת הכספים ב- 02.08.2016 ובעוד ישיבות רבות, הייתה הכרה בצורך והבנה לחשיבות הנושא לא רק לחברה הערבית אלא לחברה בישראל בכללותה. הייתה הכרה גם באופי החסמים המאפיינים את החברה הערבית להבדיל מהחברה היהודית. אך עדיין אין תקצוב מספיק שנותן מענה לצורך זה, וגם כשמגבשים תכניות מתקציבים אותן בחסר באותו זמן שמעבירים לערים כמו נצרת עילית מאות מיליונים להקמת אזור תעשייה נוסף.

בדצמבר 2015 קיבלה הממשלה החלטה מספר 922⁴⁴ הקובעת תכנית חומש לפיתוח כלכלי באוכלוסיית המיעוטים לשנים 2016 עד 2020, ולפיה תשקיע הממשלה כ-15 מיליארד שקלים לצמצום פערים חברתיים וכלכליים בין מגזרי המיעוטים לאוכלוסייה הכללית בישראל. בגוף ההחלטה לא הייתה התייחסות מספקת לנושא אזורי תעשייה כמנוף כלכלי.⁴⁵ ההחלטה הסתפקה בהקצאת אחוז מוגדר מראש מתוך סעיף "השקעה בפיתוח תשתיות" (תקנה מס' 1001) בתקציב משרד הכלכלה (עם אופציה לתקציב של 30 מל"ח נוספים במידה ויש ניצול מלא לסעיף זה בהחלטה, בתיאום עם משרד האוצר), כך שמדובר בסכומים

⁴⁴ נוסח מלא של ההחלטה: https://www.gov.il/he/Departments/policies/2015_des922
⁴⁵ נספח 4: ציטוט מהמ. 922 שמתייחסת לתעשייה ומסחר

זעירים יחסית לצורך ולחשיבות נושא הקמת ופיתוח אזורי תעשייה. בהחלטה הייתה גם התייחסות ליישום החלטות ממשלה קודמות שבוצעו חלקית.

ב- 01.05.2018 ראש הממשלה והשרה גילה גמליאל הציגו בוועדת השרים לענייני המגזר הערבי סיכום ביניים לשנתיים הראשונות ליישום תכנית החומש 922. בסיכום שפורסם נטען כי הממשלה השקיעה סכום של כ-4 וחצי מיליארד שקלים לצמצום פערים, אך לא הייתה כל התייחסות לתחום התעשייה.

פירוט הקצאת אחוז מוגדר מראש מתוך סעיף "השקעה בפיתוח תשתיות"⁴⁶:

שנה	2016	2017	2018	2019	2020
אחוז לפי החלטה	32.5%	37.5%	42.5%	42.5%	42.5%
תקציב תקנה 1001 (מלש"ח)	184	158.9	173	169	עדיין לא הוחלט
הקצאה בהתאם לתקנה	60	38.9	73.5	71.8	
הקצאה בפועל	97	47	-	-	

מקור הנתונים בטבלה: אתר משרד הכלכלה, מצגת על ביצוע החלטה 922 שפורסמה ביולי 2017. לא היו נתונים נוספים על ההקצאה וחלוקת הסכומים. גם בדו"ח חופש המידע 2017 לא היה פירוט בעניין זה.

בספטמבר 2017 פירסם המשרד לשוויון חברתי דו"ח על ביצוע החלטת הממשלה מס' 922. בהקשר של אזורי תעשייה נרשמו ההערות הבאות: בסטטוס בוצע: "קידום ופיתוח אזורי תעשייה ביישובי המיעוטים ובאזורי תעשייה משותפים, בתקציב של 97 מלש"ח בשנת 2016 ו- 45 מלש"ח בשנת 2017 (3א')." בסטטוס בתהליך: "בוצע גיבוש תכנית אסטרטגית רחבה של משרד הכלכלה והתעשייה לפיתוח אזורי תעשייה ביישובי המיעוטים, יחד עם המשרד לשוויון חברתי ומשרד האוצר"

בהתאם לסכומים שהוקצו ניתן להבין שהחלטה 922 לא ממש מהווה בשורה לחברה הערבית, לפחות בכל הנוגע להקמת ופיתוח אזור תעשייה. יחד עם זאת ניתן לציין כי ב-

⁴⁶ נתונים בהתאם לפרסומי תקציב משרד הכלכלה

23.4.18 התכנסה "ועדת השרים לענייני המגזר הערבי" בהשתתפות ראש הממשלה בנימין נתניהו, השרה לשוויון חברתי גילה גמליאל ובכירים נוספים לשיבת סיכום ביניים לשנתיים הראשונות ליישום תכנית החומש 922. בישיבה אישרה ועדת השרים את הצעת המחליטים שהובילו המשרד לשוויון חברתי ומשרד הכלכלה ולפיה תתוקן החלטת הממשלה 922 ויינתן דגש לפעילות ממשלתית בתחום התעשייה והמסחר באוכלוסיית המיעוטים. שינוי זה מהווה הכרה בחשיבות פיתוח אזור תעשייה. נכון למועד כתיבת דוח זה - 12.2018 – לא פורסמו פרטי תיקון ההחלטה.

תכנית רב שנתית לפיתוח אזורי תעשיה בישובים הערבים⁴⁷

בשנת 2016, מתוך הכרה בצורך, החל מינהל פיתוח אזורי תעשיה במשרד הכלכלה ביחד עם הרשות לפיתוח כלכלי בבניית תכנית רב שנתית. משרד הכלכלה הצהיר בוועדות שונות כי הוא בנה תוכנית רב שנתית בעלות מיליארד שקל ומשרד האוצר סירב לתקצב אותה והנושא לא קודם.

ב- 10.07.2018 התקיימה בוועדת הכלכלה ישיבה בנושא אזורי תעשיה שבה חשף משרד הכלכלה את התכנית שגיבש. התוכנית המקורית הייתה אמורה להגיע לכ- 3 מיליארד שקלים, אך משרד הכלכלה גיבש קריטריונים להקצאה שצמצמו את התכנית לכ- 30 ישובים ערבים ולאומדן עלות של כ- 1.092 מיליארד שקלים שהמשרד מבקש מתוכם תקצוב של 492 מלש"ח. בהמשך בוצע צמצום נוסף בתקווה שהאוצר בכל זאת יקצה סכום מסוים לטובת אזורי תעשיה בישובים הערבים. כותרת התוכנית: תכנית השלמה להחלטת ממשלה מס' 922. מטרת התוכנית העיקרית לפי התיאור שלה היא השלמת ביצוע החלטות ממשלה קודמות (תכנית מלאה בנספחים), התוכנית כוללת שלב של פינוי מטרדים כפלה מתוכנית טרכטנברג (4193) (30 מלש"ח לפינוי מטרדים ב- 10 יישובים). מיקוד התוכנית הוא רק באזורי תעשיה שנכללו בהחלטות ממשלה קודמות ואין פתיחה/התחלה של אזורים חדשים, אך היא מתייחסת לקידום אזור תעשייה קיימים בכמה ישובים שלא נכנסו להחלטות ממשלה בעבר. התוכנית היא למשך 5 שנים עם אומדן עלות של 1.092 מיליארד שקלים, כשמשרד הכלכלה מבקש תקצוב של 472 מלש"ח שאותם משרד האוצר מסרב לתקצב. כמוכן לא ברור מה מקור שאר התקצוב, בפרט כי מתוך 85 רשויות ומ.א. ערביות יש 56 עם גירעון מצטבר לפי הלמ"ס 2016 וכל הרשויות מקבלות מענקי איזון ללא יוצא מן הכלל – סך מענקי איזון לרשויות ומ.א. ערביות לשנת 2016 היה 3,374 מלש"ח.

פירוט התוכנית:

שם אזור תעשייה	שטח נטו (בדונם)	בעלות קרקע	סטטוס	אומדן כולל (מלש"ח)	דונם לפיתוח בחומש	תקציב מומלץ ע"י משרד הכלכלה
עראבה – אזור תעשייה חדש לפי החלטה 1539	180	פרטי 50%, רמ"י 50%	2017, מתן תוקף תב"ע במסגרת ותמ"ל	72	100	45
כפר כנא (א' ב' ג')	100	רמ"י		20	השלמות פיתוח	20 (כולל 1.5 מלש"ח למינהלת)
טירה – אזור תעשייה המשך החלטה 1539	382	פרטי 85%, רמ"י 15% (חישובים מוערכים)	2017, מתן תוקף תב"ע	153	100	35
שפרעם – אזור תעשייה המשך החלטה 1539	155	פרטי	2018, מתן תוקף תב"ע	70	תכנון, מפורט לביצוע 50 דונם	5 20
שפרעם - מחצבה	350	רמ"י	הופקדה למתן תוקף	140	תכנון, מפורט לביצוע	5 (מותנה בסיום העבודות במחצבה ע"י רמ"י)
טייבה (המשך תקצוב השדרוג מה.מ. 4193 ו-1298)	300	פרטי	בהליך שדרוג			20
הכנת תב"ע להרחבה	300					5
קלנסווה (המשך מ-1539 ו-2635 שדרוג)	246	פרטי	לפני ביצוע	42	246	42
נצרת – ציפורי (המשך ה.מ. 4193, 1539, 2635)	כ- 120	פרטי / רמ"י	בביצוע	25	120	25
4193 - פינוי מטרדים (10 יישובים – פירוט בנספחים)	כ- 800	פרטי / רמ"י	בתכנון	320	250	100

50	בביצוע סקרים והכנת תב"עות	50	סקרים / תכנון	פרטי / רמ"י		קידום אזור תעשייה ב 10 יישובים שלא נכנסו לה.מ. בעבר (פירוט בנספחים)
100 (כולל 1.5 מלש"ח מינהלת משותפת)	250	200	תב"ע בהכנה	רמ"י	500	מנשה (אזור משותף – כפר קרע, אום אלפחם, מעלה עירון, ערעה)
472		1092				סה"כ

ניתן לראות שהתוכנית מטפלת בחלק מהבעיות הקיימות ב- 31 יישובים ומותירה יישובים רבים מחוץ לתכנית. בירור נוסף העלה שמשרד הכלכלה הציב קריטריונים מכשילים לקידום אזורי תעשייה.

היות ותקציב המדינה לשנת 2019 כבר אושר, לא יוכל משרד הכלכלה והתעשייה לתקצב את התכנית עד לשנת 2020, וכך יצטרכו התושבים הערבים להסתפק במענקי האיזון שמשרד הפנים מקצה ליישובים חלשים.

בהמשך לתוכנית דרישתנו היא:

- תקצוב מידי ומלא של תכנית משרד הכלכלה על ידי משרד האוצר.
- גיבוש תכנית יישום ריאלית שלוקחת בחשבון את מאפייני החברה הערבית וצרכיה.
- טיפול בחסמים, בפרט בעניין הבעלויות המעורבות על קרקעות ביישובים הערבים וחסמי תכנון.
- בניית תכנית אב מפורטת לאזורי תעשייה לכלל היישובים.
- מינוי אחראי על אזור תעשייה בכל רשות כדי לבצע מעקב אחרי הטיפול בנושא בפרט וכי מדובר בנושא שמשלב כמה גורמים, כדי שיוכל למפות את החסמים לפיתוח אזור תעשייה וגם שימפה את צרכי היישוב ויפעל לקידום אזור תעשייה מותאם לצרכי היישוב ותושביו.

תקציר כלכלי על החברה הערבית:

המצב הסוציו-אקונומי בחברה הערבית כיום הינו קשה במיוחד, ויעידו על כך נתוני העוני בישראל⁴⁸: כ-48% מהמשפחות הערביות עניות וכ-65% מהילדים הערבים נמצאים מתחת לקו העוני!

שוררות בחברה הערבית תופעות לוואי לעוני כמו אלימות, תופעה שהולכת ומתגברת בממדים חסרי תקדים.

בנוסף, החברה הערבית סובלת מאחוזי אבטלה גבוהים בפרט בקרב נשים, כ-67% מהנשים הערביות מובטלות לא כי הן לא רוצות/מוכנות לעבוד אלא מפני שאין תשתית תומכת, כגון חוסר מסגרות לילדים ובעיות תחבורה. גם גברים ערבים סובלים מהצורך לבלות בכבישים שעות כדי להתפרנס, דבר אשר פוגע באיכות החיים שלהם ושל משפחותיהם. שיעורי התמותה והפגיעה של פועלים ערבים הם הגבוהים בארץ. גברים ערבים עובדים במקצועות מסוכנים יותר, לא מקבלים הכשרה ראויה, מעסיקים מזלזלים בכללי הבטיחות ומשרדי ממשלה אינם אוכפים את חוקי העבודה והבטיחות. לכן יש חשיבות ליצירת הזדמנויות קרובות לבית ופחות מסוכנות.

פיתוח אזורי תעשייה קיימים והקמת חדשים מהווה מנוף לצמיחה ופיתוח כלכליים:

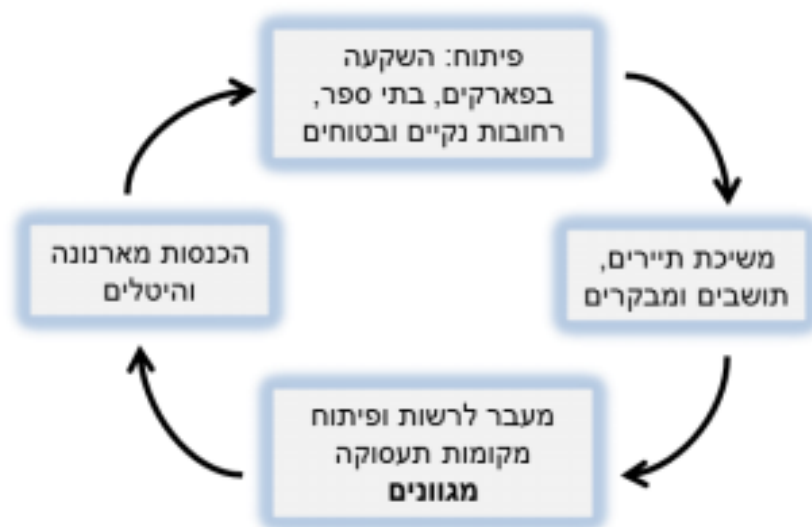
- הפחתת אחוזי האבטלה. (תעסוקה ליד הבית).
- הפחתת אחוזי העוני. (תעסוקה איכותית)
- שיפור איכות חיים (תעסוקה ליד הבית).
- מיגור תופעות לוואי לעוני כמו אלימות.
- הגדלת הכנסות לרשויות מקומיות.
 - סל שירותים משופר לתושב ומותאם לצרכיו
 - יכולת תכנון אסטרטגי ולא רק תכנון "הישרדותי"
- פיתוח תרבות עסקית בעולם משתנה בתדירות גבוהה ועידוד תושבי הרשות להקים עסקים בגבולותיה.

⁴⁸דוח עוני של ביטוח לאומי https://www.btl.gov.il/Publications/oni_report/Documents/oni2016-new.pdf

- חיסכון במענקי איזון. רשות עם אזור תעשייה מפותח תצטרך פחות מענקי איזון. זהו מצב WIN WIN לרשות ולאוצר ולמדינה. בשנת 2016 כמו שהזכרנו לעיל סך מעקי האיזון לרשויות הערביות עמד על כ-3,374 מלש"ח. אם המדינה תשקיע באופן שנתי עשירית מהסכום הזה בהקמת ופיתוח אזורי תעשייה, החיסכון העתידי לאוצר המדינה בהחלט יהפוך את ההשקעה למשתלמת. אנו מבינים שיש צורך במחקר וחישובים יותר מעמיקים. יחד עם זאת ניתן לראות לפי התרשים הבא שהשקעה באזורי תעשייה מייצרת מצב של רווח לרשות המקומית, למדינה ום לתושבים.

הדגמה לאיך השקעה נכונה באזורי תעשייה יכולה לשפר משמעותית את מצבה של רשות

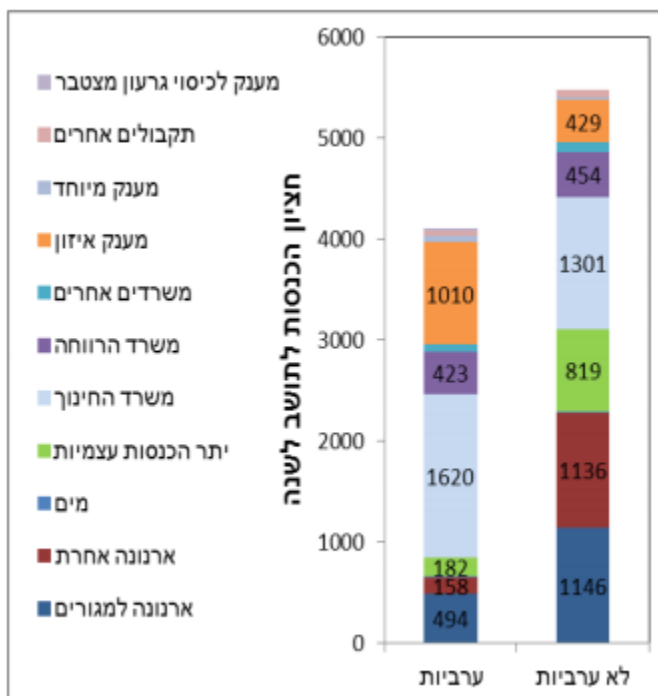
מקומית:

המודל של בלומברג, ראש עיריית ניו יורק, לפיתוח כלכלת העיר

הגרף הבא מראה את חשיבות ההכנסה מאזורי תעשייה עבור רשות מקומית ואת הפערים בין החברה היהודית והערבית עקב הכנסות ירודות ברשויות מקומיות ערביות:⁴⁹

ניתן לראות באופן מובהק שלרשויות מקומיות יהודיות יש הכנסות עצמיות, בפרט מארנונה, וניתן לזהות שהן פחות נשענות על מענקי איזון.

הגרף לעיל נכון לשנת 2008, אבל ניתוח של נתוני הלמ"ס לשנת 2016 מביא את התוצאות הבאות:

טבלה שמפרטת את ממוצע ההכנסה לתושב לפי סוג ההכנסה:

סוג הכנסה	הכנסה ממוצע לתושב ברשות יהודיות	הכנסה ממוצעת לתושב ברשות ערבית	יחס בין ההכנסות הממוצעות
סה"כ הכנסות של הרשות מהתקציב הרגיל	7207.09	5610.33	1.28
הכנסות של הרשות מחינוך	1573.82	2108.67	0.75
הכנסות של הרשות מרווחה	610.51	528.67	1.15
הכנסות של הרשות ממפעל המים	66.38	51.77	1.28
הכנסות עצמיות של הרשות	4664.81	1513.62	3.08
הכנסות של הרשות מארנונה (גבייה)	3113.00	727.58	4.28
הכנסות של הרשות מארנונה למגורים (גבייה)	1326.77	505.14	2.63
הכנסות של הרשות מארנונה לא למגורים (גבייה)	1786.61	222.43	8.03
הכנסות עצמיות של הרשות מחינוך	166.71	40.54	4.11

⁴⁹ הוצאת משרד הפנים: כלכלת השלטון המקומי, משרד הפנים

סוג הכנסה	הכנסה ממוצע לתושב ברשות יהודיות	הכנסה ממוצעת לתושב ברשות ערבית	יחס בין ההכנסות הממוצעות
הכנסות עצמיות של הרשות מרווחה	22.38	7.92	2.82
הכנסות של הרשות ממשרד החינוך	1374.62	2071.77	0.66
הכנסות של הרשות ממשרד הרווחה	581.04	509.26	1.14
סה"כ השתתפות הממשלה בהכנסות של הרשות (ללא מלוות לאיזון)	2482.79	3910.09	0.63
מענק כללי לאיזון	320.53	935.45	0.34
מענק מיועד	23.34	20.34	1.15
מענק מיוחד	66.59	182.68	0.36
העברות והכנסות חד-פעמיות לכיסוי גירעון מצטבר	5.83	77.33	0.08
מלוות לאיזון	59.49	186.62	0.32
סה"כ הכנסות של הרשות מתקציב בלתי רגיל	1906.39	1037.01	1.84
השתתפות בעלי נכסים	51.76	0.50	103.42
השתתפות משרדי ממשלה	485.23	553.28	0.88
מלוות	356.22	182.13	1.96
הכנסות אחרות	1013.18	301.11	3.36

ניתן לראות כשמדובר במענקים מיוחדים בגלל חולשת הרשויות המקומיות הערביות. הן מקבלות יותר מענקי איזון ומענקים לכיסוי גירעון מצטבר, ואז היחס בין הממוצעים הוא "לטובתן", אך ביתר ממדדי ההכנסה (בפרט הכנסות עצמיות של הרשויות) ניתן לזהות שיש הבדל בולט לטובת הרשויות היהודיות.

אזורי התעשייה באופן כללי וביישובים ערביים:

נתונים כלליים:⁵⁰

ערביות	יהודיות	
85	170	מספר רשויות ומ.א. (2016)
33.4%	66.6%	אחוז מסך הרשויות ומ.א.
3.64%	96.36%	אחוז מכלל השטחים המיועדים לתעשייה ולמלאכה *
2%	98%	אחוז הכנסה מסך ארנונה עבור שטחי תעשייה *
222 ש"ח	1786 ש"ח	הכנסה מארנונה לא למגורים לתושב*

מעיבוד נתוני הלמ"ס ניתן לראות שאין שוויונית ביחס בין שטחי התעשייה המוקצים לבין חלוקתם בתוך האוכלוסייה עצמה. למשל, לרמלה יש מספר תושבים זהה לנצרת, אך יש לה פי 3 שטח תעשייה ⁵¹. זה מסביר את העובדה שרק 3.6% מסך שטחי התעשייה משרתים 20% מהאוכלוסייה.

בטבלה הבאה אנו מראים בהתאם לגודל שטח התעשייה כמה רשויות ערביות ויהודיות נופלות בתחום זה ומה אחוזן מתוך סך הרשויות הערביות או היהודיות (לא ניתן לבצע השוואה מספרית מתוך סך הרשויות כי החלוקה בין כמות הרשויות לא שווה)

גודל שטח תעשייה (דונם)	מספר רשויות יהודיות	אחוז מסך רשויות יהודיות	מספר רשויות ערביות	אחוז מסך רשויות ערביות
0	10	6%	8	9%
0 - 10	27	16%	45	53%
10 - 50	31	18%	27	32%
50 - 100	23	14%	2	2%
100-200	25	15%	3	4%
200-300	19	11%	0	0%
300+	35	21%	0	0%

ניתן להסיק שרוב הרשויות המקומיות הערביות מופלות כשמדובר בהקצאת שטחי תעשייה כך ש ל 94% מהרשויות הערביות יש שטחי תעשייה בהיקף של פחות מ- 50 דונם לעומת 40% מהרשויות היהודיות.

בהתייחסות לעניין הכללי של אזור תעשייה גופי ממשלה שונים עוסקים ברגולציה של הקמת אזורי תעשייה ומפעלים חדשים, לרבות:

⁵⁰עיבוד נתוני הלמ"ס 2016, סימון בכוכבית משמעו שהנתונים נכונים ל 2015, נתונים מלאים נספח 8.
⁵¹נספח 6

- מנהל אזורי תעשייה: הפועל במשרד הכלכלה והתעשייה במטרה להקים אזורי תעשייה ברחבי הארץ, ולסייע ליזמים להקים מפעלים.
- רשות מקרקעי ישראל רמ"י : המעורבת בשלבי איתור והקצאת הקרקע.
- ועדות תכנון מקומיות ומחוזיות האחראיות על הנפקת היתרי בנייה וקבלת טופס 4.
- משרד הפנים, האחראי על קבלת רישיון עסק.
- גופים נוספים כגון מכבי אש.

מנתונים שהוצגו בכנס אלי הורביץ לכלכלה וחברה בחודש יוני 2018, ישראל מדורגת במקומות נמוכים יחסית במדד ידידותיות לעסקים של הבנק העולמי, לרבות בנטל הרגולציה הממשלתית ובהקמת עסקים חדשים; חלה ירידה חדה במספר המפעלים החדשים שהוקמו בשנים האחרונות, מסיבות שונות; קיימים קשיים רבים בתהליך הקמת מפעלים חדשים.⁵² מדובר בקשיים שחלים על כל המגזרים, אך כפי שידוע בחברה הערבית יש חסמים נוספים שמאפיינים אותה ומקשים עוד יותר על הקמת מפעלים. לכן צריך לא רק פתיחת אזורי תעשייה אלא גם הפחתת רגולציה על הקמת מפעלים.

אזורי התעשייה המטופלים על ידי משרד הכלכלה והתעשייה:

בישראל פועלים 91 אזורי תעשייה המטופלים על ידי משרד הכלכלה והתעשייה, מתוכם הועברו בשנת 2017 על ידי משרד הכלכלה והתעשייה תקציבי ביצוע והרשאות להתחייב ל- 88 אזורי תעשייה. כמה מאזורי התעשייה שייכים לכמה רשויות מקומיות, כלומר ההכנסות מגביית הארנונה באזור התעשייה מתחלקות בין כמה רשויות מקומיות. הטבלה להלן מציגה את התחלקות אזורי התעשייה השונים, המטופלים על ידי המשרד, לפי מגזר.

התפלגות אזורי התעשייה המטופלים על ידי משרד הכלכלה והתעשייה⁵³

מגזר	כמות	אחוז
רשויות במגזר היהודי	43	48.9%
רשויות במגזר הערבי	33	37.5%
רשויות מעורבות	5	5.7%
אזורי תעשייה שיתופיים	6	6.8%

⁵²נספח 7
53נכון ליוני 2017, מקור מ.מ.מ.

רשות תעשייתית	1	1.1%
סך הכול	88	100%

גביית ארנונה באזורי תעשייה

בהתאם לרשימת המנהלות של אזורי התעשייה שמופיעה באתר משרד הכלכלה, 56 אזורי תעשייה מנוהלים על ידי מנהלות, מתוכם 18 שייכים לחברה הערבית. בטבלה הבאה נציג התחלקות הארנונה מאזורי תעשייה לפי מגזר בשנת 2017 (נתונים עבור 22 מתוך 56 מינהלות)⁵⁴

מגזר	גביית ארנונה מלש"ח	אחוז	תושבים (אלפים)	ארנונה לתושב /ש
רשויות היהודי	205	71.1	783	262
רשויות הערבי	5.8	2	202	29
עיר מעורבת	67.8	23.5	883	77
מנהלת	9.6	3.3		
סך הכול / ממוצע	288.2	100	1868	154

ניתן לראות מהטבלה לעיל אשר מכילה מידע יותר עדכני מנתוני הלמ"ס שהשתמשנו בהם קודם לכן, כי עדיין החלק היחסי של היישובים הערביים מתקבולי ארנונה נמוך מאד ולא מייצג את אחוזם באוכלוסייה. אחוז התקבול לפי הנתונים שנבדקו היה 2% - דומה לתוצאה שקיבלנו מעיבוד נתוני הלמ"ס – גם הפער הגבוה בארנונה לתושב נשמר, לפי נתוני הלמ"ס הפער היה כמעט פי 8 ולפי סקר מ.מ.מ הפער בערך פי 9 לטובת רשויות לא ערביות.

טבלה חלקית של גביית ארנונה מכמה אזורי תעשייה 2017 (מלש"ח)

⁵⁴ הוצאת מ.מ.מ יולי 2018

אזור תעשייה	הכנסה מארנונה	רשות	חלק מהכנסה ב %	ארנונה נגבית	מספר תושבי הרשות	ארנונה לתושב
צ.ח.ר.	4.6	מינהלת	20	0.9		
		צפת	28	1.3	39	33.6
		רשא פינה	28	1.3	432	3
		טובא זנגריה	10	0.5	72	6.4
		חצור הגלילית	14	0.6	72	9
		הגליל העליון	0	0	0	17.4
		סה"כ			67	69.4
טמרה	4.1		125	32.8	4.1	
גליל תחתון		גליל תחתון	56.5	1.6	133	11.9
		טבריה	38.5	1.1	25	43.1
		טורעאן	5	0.1	10	13.5
		מינהלת		1.3		
		סה"כ			22	68.5
שפרעם	אין מידע				40.5	
דלתון	2.5	מרום הגליל	25	0.6	14	15
		מבואות החרמון	25	0.6	87	7
		גוש חלב	25	0.6	202	3
			25	0.6	19	34
				2.5	42	59
עידן הנגב	1.1	רהט	44	0.5	8	64.5
		בני שמעון	39	0.2	21	9.5
		להבים	17	0.4	55	6.4
			100	1.1	13	80.4

בהתאם לטבלה ניתן לראות שברוב הדוגמאות חלוקת הארנונה בין ישובים ערביים ולא ערביים לא שווה לאחוזם מתוך סך תושבי הרשויות המשתתפות במנהלת או באזור תעשייה משותף (למעט המקרה של גוש חלב). למשל חלקה היחסי בהכנסות מהארנונה של רהט שאחוז התושבים שלה שווה ל- 80% מסך תושבי הרשויות המשתתפות באזור תעשייה עידן הנגב, הוא 44% בלבד, ולכן הארנונה לתושב ברהט נמוכה מאד : 8 שקלים!

לכן אנו דורשים חלוקה יותר הוגנת של ההכנסות מאזורי תעשייה משותפים.

חשיבות הטיפול המידי בסוגיית אזורי התעשייה בחברה הערבית:

הטיפול באזורי התעשייה לא רק שייתן מענה למצוקת התעסוקה (במיוחד תעסוקת נשים), אלא אף מהווה מנוף עיקרי לשיפור המצב הכלכלי של הרשות המקומית. כיום עיקר ההכנסות ברשויות המקומיות ביישובים הערביים מארנונה למגורים ולא מארנונה לעסקים, להבדיל מהיישובים היהודיים.

לפערים בהכנסות מארנונה⁵⁵ יש תפקיד מרכזי ביצירת אי-שוויון בחוסן התקציבי של הרשויות המקומיות, וכתוצאה מכך קיים שוני רב בשירותים שהרשות יכולה לספק לתושביה לרבות בתחומים חיוניים כמו תשתיות וחינוך.

בנוסף, הטיפול המידי בסוגיית אזורי התעשייה יהיה חלק מפתרון כללי לבעיית העוני ותופעות הלוואי שמצריכות התערבות מידית כמו בסוגיית האלימות.

ניתן לראות לפי הטבלה הבאה את אחוז ארנונה למגורים מסך הכנסות הרשות וכי יש תלות בין אחוז זה לבין גובה מדד כלכלי חברתי המשקף את מצב הרשות ותושביה.

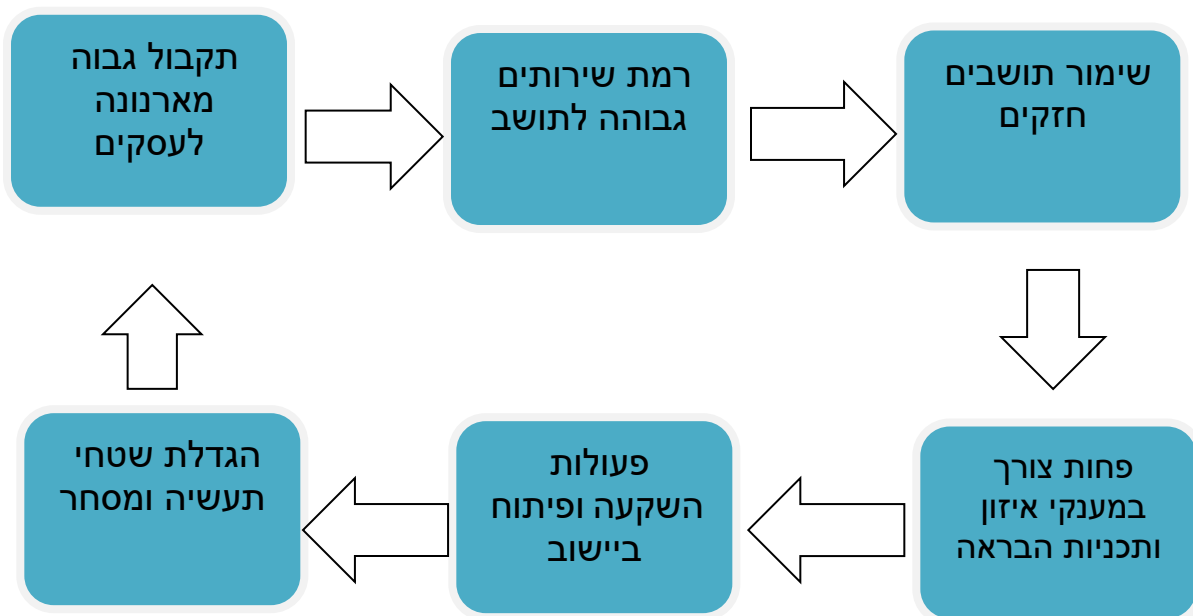
משקל הכנסות מארנונה למגורים לפי מדד ומגזר⁵⁶

ממד כלכלי חברתי	יהודים	ערבים	מעורבות	סך הכל
1	65%	54%		60%
2	40%	72%		50%
3	47%	65%	48%	50%
4	35%	75%	35%	38%
5	40%	76%	39%	40%
6	43%	78%		43%
7	44%		37%	42%
8	54%		27%	42%
9	69%			69%
10	81%			81%
ממוצע	46%	68%	35%	43%

⁵⁵נספח 6: פירוט יישובים ורמות ההכנסה מארנונה, עיבודים לפי יישובים, ממוצעים ודירוגים
⁵⁶עיבוד נתוני למ"ס 2016

באופן כללי הגדלת הכנסות הרשות מארנונה לא למגורים עשויה לשפר את המצב הכלכלי של הרשות לפי המעגל הבא.

עקרונית ניתן לבנות תוכנית התערבות לכל אחד משלבי המעגל, יחד עם זאת כיוון שאזורי תעשייה נחשבים להשקעה מניבה יש חשיבות יתר להשקעה בהם על פני למשל ביצוע פעולות פיתוח חד פעמיות או מתן מענקים שלא פותרים בעיות לעומק ברשויות.

המלצות:

- קיים צורך מידי להקמת וקידום אזורי תעשייה חדשים (ביישובים נפרדים או משותפים לכמה יישובים), בפרט ביישובים שלא קיים בהם אזור תעשייה ויש צורך רב בכך כמו ג'סר אזרקא, וגם בערים וביישובים כמו טייבה שיש לה אזור תעשייה אחד קטן (10 דונם) שיש צורך גם לשדרג אותו וגם להקים אזור חדש נוסף. (טייבה מופיעה בתוכנית משרד הכלכלה שלא תוקצבה עד היום ויש לגביה החלטת ממשלה 1298 משנת 2014 שהסתיימה בשנת 2017 ובוצעה חלקית).
- שדרוג אזורי תעשייה קיימים ביישובים הערביים כמו:
 - סכנין שאזור התעשייה שלה לא מספק את צרכיה ומאלץ את תושביה לעבור למשגב השכנה שיש לה אזור תעשייה גדול פי 14.
 - ג'לג'וליה שנמצאת במרכז הארץ ויש לה פוטנציאל התפתחות אדיר שלא מנוצל.
 - נצרת שמנסה לקדם את פיתוח אזור התעשייה הקיים ולא מצליחה מסיבות בירוקרטיות.
- קיים צורך בהשתתפות במנהלות של אזורי תעשייה אזוריים:

כיום יש אזורי תעשייה גדולים שהוקמו סמוך ליישובים ערביים (בשטחי השיפוט של יישובים יהודיים). אנו דורשים לאפשר לרשויות מקומיות ערביות שכנות להשתתף במנהלות אלה בידיעה שיש צורך בקביעת קריטריונים שיתחשבו הן בצדק חלוקתי לארנונה מצד אחד, ומצד שני גם ברשות המקומית שהשקיעה מאמץ ומשאבים בהקמת אותם אזורי תעשייה, כך שהרשות המקומית הערבית וגם היהודית הסמוכה תוכלנה ליהנות מהארנונה בצורה הוגנת. (אזור תעשייה קיסריה לדוגמא – כתבה שפורסמה לאחרונה בנושא)
- הקמת אזורי תעשייה שיהוו אזורי עוגן אזוריים. בצפון למשל יש הרבה יישובים כפריים עם מספר תושבים מתחת ל-5000, מהיבטים עסקיים וסביבתיים יש צורך בהקמת אזור תעשייה שישרת את תושבי יישובים אלה, ועם תכנון נכון אזור זה יכול להיות בעל פרופיל גבוה ויכול להיות אטרקטיבי לבעלי עסקים.

בנוסף יש צורך בתוכנית ממשלתית ברורה ומקיפה שתבטיח:

- פיתוח תכנית שמבינה את צרכי החברה הערבית והיכולות הטמונות בה כך שאזורי התעשייה יהיו מגוונים עם תכנית אסטרטגית בשותפות עם המשרדים הרלוונטיים. (לשאוף לתוכנית שתתמוך בפיתוח מפעלים גדולים ותעשיות מסוגים מגוונים על ידי מתן מענקים ו/או עידוד ע"י הפחתת מיסים.)
- מימון לתכניות מתאר ותכנון מפורט לקידום הקמת אזורי תעשייה בתוך היישובים הערבים או מימון הרחבת תחום שיפוט.
- הסרת חסמים וקידום תכנון והקמת אזורי תעשייה: התוכניות שהוצעו עד היום גובשו ללא התחשבות באופי החסמים בחברה הערבית, יש צורך להבטיח מימון תקציבי לכיסוי ההוצאות לצורך הסרת חסמים אלה.
- תכנית כלכלית מקיפה שתיקח בחשבון לא רק את אזורי התעשייה אלא גם את העובדים בהם – להבטיח להם הכשרות מקצועיות מתאימות שמתחשבות בכך שאנחנו חיים בעולם דינמי וקיים פחות ופחות ביקוש לתעשיות המסורתיות.
- הכרזה על אזורי תעשייה מרכזיים בישובים הערבים כאזור מועדף לעידוד השקעות הון.
- הקצאת תקציב ייחודי למשיכת תעשיות גדולות ליישובים הערבים, לצד עידוד התעשיות הזעירות, המקומיות והמסורתיות (מענקים, הקלות במס וכד').
- כחלק מצמצום הפערים בין הרשויות על המדינה חלה אחריות בחלוקה מחדש של ארנונה ממשלתית. על פי נתוני הלמ"ס חלקם של היישובים הערביים מארנונה ממשלתית כיום הוא 0.2% בלבד.
- איפה שלא ניתן להקים אזור תעשייה מכל סיבה שהיא יש צורך במתן הקלות לרשות המקומית, למשל כשיש צורך במימון תואם – מאצ'ינג יהיה ניתן לבצע את חלקה של הרשות ע"י נוסחה ייעודית במקום אחוז שנקבע מראש. למשל נוסחה שתיקח בחשבון את מספר התושבים, אחוז גביית ארנונה למגורים ורמת מדד חברתי כלכלי.

נספחים:

נספח 1: 20 יישובים עם אחוזי אבטלה הגבוהים ביותר (לשכת תעסוקה 08.2018)

שיעור אבטלה מוערך ביישוב	השמות מתוך הפניות	דורשי עבודה שאינם עובדים	הבטחת הכנסה	אינם אקדמאי	אקדמאי	נשים	גברי	סה"כ דורשי עבודה	יישוב
23.08%	4	947	867	970	7	544	433	977	ערערה-בנגב
20.42%	1	934	840	943	1	592	352	944	כסיפה
19.42%	0	348	44	282	74	234	122	356	חריש
15.34%	12	679	579	719	6	402	323	725	תל שבע
15.17%	3	586	483	608	7	365	250	615	לקיה
13.64%	4	336	235	341	3	214	130	344	שגב-שלום
12.19%	4	451	393	472	3	275	200	475	חורה
11.37%	31	2226	1728	2236	37	1293	980	2273	אום אל-פחם
11.32%	59	2019	1380	2032	12	1201	843	2044	רהט
10.99%	11	958	671	969	6	551	424	975	ג'דידה-מכר
10.87%	11	1442	1093	1407	50	820	637	1457	סח'נין
10.77%	0	306	251	303	6	172	137	309	שעב
10.71%	3	281	217	280	8	183	105	288	בוקעאתא
10.41%	1	575	417	574	11	350	235	585	מעלה עירון
10.07%	9	956	789	934	30	536	428	964	עראבה
9.94%	0	162	118	165	4	101	68	169	מסעדה
9.90%	33	2585	1625	2525	161	1596	1090	2686	עכו
9.80%	4	455	301	441	15	252	204	456	דייר חנא
9.70%	3	161	130	158	6	100	64	164	כאוכב אבו אל-היג'א
9.48%	13	827	627	827	19	493	353	846	מגאר

נספח 1.1 : אחוזי אבטלה ב 20 מ.א עם אחוזי אבטלה הגבוה ביותר

מועצה אזורית	סה"כ דורשי עבודה	גב-רים	נשים	אקדמי-אים	אינם אקדמי-אים	הבטחת הכנסה	דורשי עבודה שאינם עובדים	השמות מתוך הפניות	שיעור אבטלה מוערך ביישוב
אל קסום	747	302	445	5	742	614	729	5	36.21%
נווה מדבר	134	53	81	1	133	104	131	0	17.42%
רמת נגב	279	137	142	15	264	229	270	1	8.66%
אל-בטוף	198	89	109	11	187	135	192	3	6.80%
משגב	502	210	292	122	380	234	484	10	3.79%
הגלבוע	549	222	327	57	492	232	543	9	3.74%
מרחבים	202	68	134	33	169	29	200	4	3.62%
מרום הגליל	247	115	132	24	223	85	242	0	3.60%
שפיר	164	76	88	18	146	41	163	1	3.47%
מעלה יוסף	180	64	116	28	152	26	178	2	3.29%
לכיש	154	57	97	27	127	30	153	4	3.13%
זבולון	184	87	97	26	158	93	176	2	3.13%
מגילות המלח ים	24	9	15	6	18	0	24	0	3.09%
שדות נגב	136	64	72	29	107	28	133	3	3.09%
מטה אשר	415	168	247	76	339	124	405	6	2.98%
עמק המעינות	186	77	109	43	143	34	180	3	2.83%
גולן	229	110	119	82	147	12	227	2	2.70%
מנשה	218	98	120	79	139	47	213	2	2.66%
חוף אשקלון	220	98	122	50	170	38	210	0	2.62%
מטה בנימין	627	280	347	214	413	92	619	4	2.53%

נספח 2 : חלוקת רשויות מקומיות ערביות לפי מדד כלכלי חברתי

מדרג	אחוז	כמות יישובים (רשויות, עיריות, מ"א)
1	11%	9
2	38%	32
3	33%	28
4	14%	12
5	2%	2
6	2%	2
	100%	85

נספח 3: רשימת ישובים ערביים, סידור עולה לפי גודל שטח תעשייה ששייך לישוב, מידע נוסף, אוכלוסייה בסוף שנה, יחס שטח תעשייה לתושב

ישובים ערביים מסודרים לפי שטחי תעשייה בסדר עולה, מידע נוסף" יחס שטח לתושב

שם הרשות	סה"כ אוכלוסייה בסוף השנה (אלפים) 2016	תעשייה ומלאכה - שטח באלפי מ"ר	יחס שטח תעשייה לתושב	שם הרשות	סה"כ אוכלוסייה בסוף השנה (אלפים) 2016	תעשייה ומלאכה - שטח באלפי מ"ר	יחס שטח תעשייה לתושב
מג'ד אל-כרום	14.8	5.3	0.36	פורידיס	12.6	0	0.00
עיילבון	5.5	5.7	1.04	ג'סר א-זרקא	14.2	0	0.00
חורפיש	6.2	5.8	0.94	תל שבע	19.2	0	0.00
כפר יאסיף	9.7	6.3	0.65	כאוכב אבו אל-היג'א	3.4	0	0.00
מעלה עירון	14.3	6.4	0.45	מסעדה	3.6	0	0.00
זרזיר	7.6	6.5	0.86	שבלי - אום אל-גנם	5.8	0	0.00
כפר ברא	3.4	6.6	1.94	נווה מדבר	8.6	0	0.00
ראמה	7.5	7.2	0.96	כעביה-טבאש-חג'אג'רה	5.1	0	0.00
מעיליא	3.2	8.1	2.53	לקיה	12.3	0.2	0.02
כסיפה	19.7	8.5	0.43	נחף	12.3	0.5	0.04
בוקעאתא	6.4	8.6	1.34	טובא-זנגרייה	6.4	0.7	0.11
ג'דיידה-מכר	20.3	8.6	0.42	אל-בטוף	7.6	0.8	0.11
טייבה	41.6	9.8	0.24	עין קנייה	2	1	0.50
זמר	6.6	10.1	1.53	פסוטה	3.1	1.1	0.35
ערערה	24.2	10.6	0.44	בוסתן אל-מרג'	7.5	1.2	0.16
חורה	20	12.2	0.61	בסמת טבעון	7.6	1.5	0.20
אכסאל	14	13	0.93	ערערה-בנגב	16.3	1.5	0.09
בענה	8	13.7	1.71	כפר כמא	3.2	1.6	0.50
כפר קרע	18	14	0.78	עספיה	11.9	1.9	0.16
ע'ג'ר	2.5	14.1	5.64	אבו גוש	7.1	2	0.28
פקיעין (בוקייעה)	5.7	14.4	2.53	ביר אל-מכסור	8.9	2	0.22
ג'ת	11.4	14.9	1.31	סאג'ור	4.1	2.4	0.59
עראבה	24.5	15	0.61	יאנוח-ג'ת	6.4	2.4	0.38
טמרה	32.8	17.3	0.53	עין מאהל	12.6	2.4	0.19
קלנסווה	21.9	17.4	0.79	מזרעה	3.7	2.6	0.70
שעב	6.7	18.3	2.73	ג'לג'וליה	9.6	2.7	0.28
מג'דל שמס	10.8	18.5	1.71	בועיינה-נוג'ידאת	9.3	2.9	0.31
כפר מנדא	18.8	19.5	1.04	דייר חנא	9.9	2.9	0.29
שפרעם	40.5	21.2	0.52	ג'ש (גוש חלב)	3.1	3	0.97
כאבול	13.4	21.5	1.60	בסמ"ה	9.2	3	0.33
ריינה	18.6	24.2	1.30	דייר אל-אסד	11.9	3.1	0.26
סח'נין	29.9	27.6	0.92	דבורייה	10	3.2	0.32
יפיע	18.4	31.6	1.72	משהד	8	3.3	0.41
כפר קאסם	22.3	32.8	1.47	טורעאן	13.5	3.4	0.25
שגב-שלום	9.5	35.6	3.75	דאלית כרמל	17	3.4	0.20
ג'ולס	6.2	36.5	5.89	עילוט	7.7	3.7	0.48
אעבלין	12.8	36.9	2.88	אבו סנאן	13.5	4.2	0.31

0.71	37.7	53.3	אום אל-פחם
יחס שטח תעשייה לתושב	תעשייה ומלאכה - שטח באלפי מ"ר	סה"כ אוכלוסייה בסוף השנה (אלפים) 2016	שם הרשות
0.60	39	64.5	רהט
1.46	41.7	28.5	באקה אל-גרביה
מסקנות מהטבלה:			
סך תושבי יישובים ערביים (רשויות ומ.א.) נכון לסוף 2016 : 1223 א'			
סך שטחי התעשייה: 1308			
יישוב עם השטח הגדול ביותר: אל-קסום בנגב, ואחריו העיר הצפונית נצרת			
יש 8 יישובים ללא כל שטח תעשייה מוגדר בתחום שיפוטם, 45 יישובים עם שטח תעשייה עד 10 דונם, 27 יישובים עם שטח תעשייה בין 10-50 דונם ו 5 יישובים מעל 50 דונם			
חציון שטחי תעשייה: 5.8 דונם			

0.40	4.6	11.6	בית ג'ן
יחס שטח תעשייה לתושב	תעשייה ומלאכה - שטח באלפי מ"ר	סה"כ אוכלוסייה בסוף השנה (אלפים) 2016	שם הרשות
0.22	4.8	21.9	מגאר
0.59	4.9	8.3	כסרא-סמיע
3.70	79.5	21.5	כפר כנא
5.20	86.3	16.6	ירכא
4.12	104.3	25.3	טירה
1.52	115.6	75.9	נצרת
14.89	141.5	9.5	אל-קסום
	1308.8	1222.8	

נספח 3.1 : 10 רשויות/מ.א. ערביות עם שטח התעשייה הגדול ביותר לפי סדר יורד

10 רשויות/מ.א. ערביות עם שטח תעשייה הגדול ביותר לפי סדר יורד		
שם הרשות	סה"כ אוכלוסייה בסוף השנה (אלפים) 2016	תעשייה ולמלאכה - שטח באלפי מ"ר
אל קסום	9.5	141.5
נצרת	75.9	115.6
טירה	25.3	104.3
ירכא	16.6	86.3
כפר כנא	21.5	79.5
באקה אל-גרביה	28.5	41.7
רהט	64.5	39.0
אום אל-פחם	53.3	37.7
אעבלין	12.8	36.9
ג'ולס	6.2	36.5

נספח 3.2 : 10 רשויות/מ.א. יהודיות עם שטח התעשייה הגדול ביותר לפי סדר יורד

10 רשויות/מ.א. יהודיות עם שטח תעשייה הגדול ביותר לפי סדר יורד		
שם הרשות	סה"כ אוכלוסייה בסוף השנה (אלפים) 2016	תעשייה ולמלאכה - שטח באלפי מ"ר
חיפה	279.6	4,179.0
תל אביב - יפו	438.8	1,133.6
אשדוד	221.6	1,100.0
פתח תקווה	236.2	1,004.3
ירושלים	882.7	1,002.0
אשקלון	134.5	839.3
חולון	190.8	805.1
ראשון לציון	247.3	777.1
חדרה	91.7	772.2
באר שבע	205.8	681.0

נספח 4: ציטוט מתוך החלטת הממשלה מספר 922 מיום 30.12.2015

3. תעשייה ומסחר:

א. לאמץ את הודעת משרד הכלכלה והתעשייה, לפיה יוקצו 42.5% מכלל תקציב הבסיס המיועד לפעילות שיווק ופיתוח חדשה במנהל אזורי תעשייה, לרבות התקציב המיועד לאוכלוסיית המיעוטים בהחלטות ממשלה ייעודיות לאוכלוסיית המיעוטים, לטובת שיווק ופיתוח אזורי תעשייה שמניבים הכנסות ליישובי אוכלוסיית המיעוטים, בדגש על אזורי תעשייה משותפים למספר רשויות ובלבד שאחת מהן לפחות הינה רשות של אוכלוסיית המיעוטים, החל משנת 2018 ולמשך 3 שנים. לאחר מכן התקציב יעמוד לפחות על שיעור המיעוטים באוכלוסייה הכללית. בשנת 2016 ההקצאה התקציבית האמורה לא תפחת מ-32.5% ובשנת 2017 מ-37.5%.

מטרת הצעד הינה להביא להרחבת ושדרוג אזורי התעשייה ביישובי אוכלוסיית המיעוטים ובקרבתם. דבר אשר צפוי להביא להגדלת מקומות התעסוקה הזמינים וכן את ההכנסות מארנונה עסקית ליישובי אוכלוסיית המיעוטים. במהלך כל שנה תיעשה בחינה של הביקושים בפועל, וההקצאה התקציבית לאזורי התעשייה תיערך בהתאם אליה ותוך מתן עדיפות לפעולות שיווק ופיתוח של אזורי תעשייה המרוחקים ממרכז הארץ. בחינת העמידה ביעדי הסעיף תיעשה במצטבר על פני השנים 2016-2021.

ב. לאמץ את הודעת משרד הכלכלה והתעשייה, לפיה ככל שיהיה ביצוע מלא בפועל של כלל התקציבים שהוקצו לפיתוח אזורי תעשייה במסגרת החלטה זו והחלטות קודמות לעניין פיתוח אזורי תעשייה ביישובי התכנית המורחבת, אזי יוקצו, בהסכמה בין משרדי הכלכלה והתעשייה והאוצר, 30 מלש"ח נוספים לפיתוח אזורי תעשייה ומסחר ביישובי התכנית המורחבת, לרבות אזורי תעשייה ומסחר משותפים למספר רשויות.

ג. לאמץ את הודעת משרד הכלכלה והתעשייה, לפיה יוקצו, לכל הפחות, 50% מתקציבי מסלול תעסוקה לאוכלוסיות ששיעור השתתפותן בתעסוקה נמוך (הוראת מנכ"ל מס' 4.17) המופעלת ע"י מרכז ההשקעות, לתמרוץ מעסיקים להעסקת עובדים מאוכלוסיית המיעוטים, תוך תעדוף קליטת נשים ובדואים. לעניין תחשיב שיעור ההקצאה לא תילקחנה בחשבון החלטות ממשלה ייעודיות המתעדפות אוכלוסיות אחרות שאינן מקרב מגזר המיעוטים.

ד. לאמץ את הודעת משרד הכלכלה והתעשייה, לפיה יוקצו לכל הפחות 20% מתקציב הבסיס של סניפי המעו"ף, המופעלים על ידי הסוכנות לעסקים קטנים ובינוניים, לטובת אוכלוסיית המיעוטים החל משנת 2018. בשנים 2016-2017 ההקצאה האמורה לא תפחת מ-17.5%. בנוסף יוקצו 24 מיליוני ש"ח בהרשאה להתחייב בשנת 2017, לצורך המשך פעילות לעידוד עסקים קטנים ובינוניים ביישובי התכנית בשנים 2017-2020, כפי שייקבע בין הסוכנות לעסקים קטנים ובינוניים והמשרד לשוויון חברתי.

ה. לאמץ את הודעת משרד הכלכלה והתעשייה, לפיה יוקצו לכל הפחות 10% מתקציב כלי הסיוע של מנהל סחר חוץ לקידום פעילות התעשייה של אוכלוסיית המיעוטים בשווקים הבינלאומיים החל משנת 2017, ואילו בשנת 2016 ההקצאה האמורה לא תפחת מ-7.5%. זאת כאשר במהלך כל שנה תיעשה בחינה של הביקושים בפועל וההקצאה תיערך בהתאם. נוכח היקף היצוא הנמוך יחסית המאפיין כיום את אוכלוסיית המיעוטים, מדובר בצעד שנועד להביא בהדרגתיות להגדלת היקף היצוא תוך עידוד יצואנים מתחילים מאוכלוסייה זו.

נספח 5: תכנית משרד הכלכלה – תכנית רב שנתית לפיתוח אזורי תעשייה בישובים הערבים

כ"ג אדר תשע"ז
21 מרץ 2017
2017-0004-40

לכבוד
מר **אבי כהן**, מנכ"ל המשרד לשוויון חברתי
מר **אייטן סייף**, מנכ"ל הרשות לפיתוח כלכלי

שלום רב,

הגדון: תוכנית השלמה להחלטת ממשלה מס' 922

תוכניות החומש במגזר המיעוטים החלטות ממשלה 1539, 2861 הסתיימו בשנת 2014. תכנית טרכטנברג החלטת ממשלה 4193 הסתיימה בשנת 2016. **תוכנית אלו קידמו משמעותית את אזורי התעשייה במגזר זה ויצרו מאות מקומות עבודה.** (עדיין מתבצעות עבודות על יתרות תקציבם אלו).

מתבקשת כיום תכנית המשך, שתשלים את החלטות הממשלה ותשמור על העקרון "התחלת – סיימת" ושמשמעותה בשטח ביצוע של תוכנית התב"ע שהושלמה/אולפני השפמה.

פלח מתכנית טרכטנברג 4193 (תכנית פיטי מטרידים בכ- 10 ישובים בהיקף של 30 מלש"ח) מטופל כיום באופן נפרד וימומש בתוכנית המוצעת למסמך זה. לאחר סיום תכנון זה, הנחת העבודה כי יבוצע קדם פיתוח של אזורי המטרה בהיקף של 100 דונם נטו בממוצע בכל אזור. (ראה פירוט בטבלה הרצי"ב).

הנחות יסוד

להלן הנחות העבודה בבניית התוכנית המוצעת לעיל:

- א. תיקצוב אזורי תעשייה אשר טופלו במסגרת החלטות הממשלה ומיתוחם טרם הסתיים, כולל שדרוג.
- ב. התוכנית כוללת את הצרכים התקציביים הנאמדים לצורך סיום הפיתוח של אזורי תעשייה.
- ג. במקרים של אזור גדול מומלץ לתקצב פיתוח, מתחילתו ועד סופו של מתחם ראשון של כ-100 דונם (ראה פירוט בטבלה).
- ד. יתוקצב פיתוח של אזורי תעשייה בהליכי תכנון, ובתנאי שחצפי לקבלת מתן תוקף לתביע יהיה עד שנת 2018.

ה. באזורי התעשייה החדשים נדרש תכנון מפורט לביצוע (כ-שנה) כך שתחילת העבודות בהם תהיה לא לפני שנת 2019.

ו. אין פתיחה/התחלה של אזור חדש שלא תוכנן בהחלטות ממשלה קודמות.

נושאים לבחינה

1. אומדני הפיתוח הכוללים חושבו בהתאם להנחת עבודה של עלות פיתוח בגובה 450,000/350,000 ש"ח לדונם בהתאם למיקום אזור התעשייה ולטופוגרפיה.
2. מתווה תכנית זו לכשיאושר מחייב עבודת מטה נוספת לבחינת המשמעויות בעיקר בכל הקשור לקרקעות פרטיות שכלקח מהחלטות הממשלה הקודמות, יצר חסמים ושיבש במידה רבה את הציפיות לקצב הביצוע וזמניו הריאליים.
3. בקרקע פרטית – לא יחלו עבודות על שטחים שהרשות לא ביצעה הפקעות/פינויים בהתאם.
4. משרד הכלכלה והתעשייה יפעל רק לאחר קבלת סמכות לפתח את הקרקע בשמה של הרשות שבתחומה נמצא אזור התעשייה ולאחר חתימת הסכם בין הרשות למשרד שיסדיר את יחסי העבודה בין הרשות למשרד וקבלת אחריות של הרשות על אזור התעשייה והמשך אחזקתו ופיתוחו.
5. כל עבודות התשתית כגון כבישי גישה, מים וביוב, ניקוז ימומנו בנפרד על ידי הגורמים המפתחים. בכל החלטה יש לחייב את רשות הניקוז בעלויות פיתוח ושיקום הנחלים הנמצאים בתוך אזורי התעשייה או הסמוכים להם ואת המשרד להגנת הסביבה בעלויות פינוי פסולת או העברת תחנות מעבר קיימות בתוך התב"ע של אזי"ת למקום אחר.
6. תכנית הפריסה התקציבית המפורטת תעשה בהמשך במסגרת עבודת המטה.

בברכה,

יגאל צרפתי
מנהל מינהל אזורי תעשייה

העתק: מר **עמית לנג**, מנכ"ל משרד הכלכלה והתעשייה

נספח | טבלה מס' 1 – פירוט האזורים והתקציבים המומלצים

מס' 1	אזור בארץ	שטח דונם נטו	בעלות קרקע	סטטוס	אומדן כולל במלשי"ח	דונם לפיתוח בחומש	תקציב מומלץ לחומש (מלשי"ח)
1	צפון	180	(פרטי 50% רמ"י (50%)	2017 מתן תוקף תביע במסגרת ותמ"ל	72	100	45
2	צפון	100	רמ"י		20	השלמות פיתוח	20 (כולל 1.5 מלשי"ח למינוח)
3	מרכז	382	(פרטי 85% רמ"י (15%)	2017 מתן תוקף לתביע	153	100	35
4	צפון	155	פרטי	2018 מתן תוקף לתביע	70	תכנון מפורט לביצוע 50 דונם	5 20
	צפון	350	רמ"י	הופקדה למתן תוקף	140	תכנון מפורט לביצוע	5 (מותנה בסיום העבודות במחצבה ע"י רמ"י)
5	מרכז	300 300	פרטי	בהליכי שדרוג			20 5

מס' אזור	אזי"ת	אזור בארץ	שטח דונם נטו	בעלות קרקע	סטטוס	אומדן כולל במלש"ח	דונם לפיתוח בחומש	תקציב מומלץ לחומש (מלש"ח)
6	קלנסוואה (המשך ה.מ. 1539 ו-2635 <u>שדרוג</u>)	מרכז	246	פרטי	לפני ביצוע	42	246	42
7	נצרת - ציפורי (המשך ה.מ. 1539, 4193 2635)	צפון	כ-120	פרטי /רמ"י	בביצוע	25	120	25
8	אזורי תעשייה לפינוי מטרדים בהתאם לתוכנית 4193 (כאבול, טורעאן, אעבלין, ריינה, מגיד אל כרום, יפיע, טמרה, כפר משהד, גילגוליה)	כל הארץ	כ-800	פרטי/רמ"י	בתכנון	320	250	100
9	קידום אזורי תעשייה (10) בישובים שלא נכנסו להחלטות ממשלה בעבר (מזרעה, פסוטה, מעיליה, כאוכב אל היגיא, עין מאהל, דיר אל אסאד, כפר יאסיף, כפר ברא, נחף. גיסר אל זרקא (חוף הכרמל)	כל הארץ		פרטי/רמ"י	סקרים/תכנון	50	ביצוע סקרים והכנת תב"עות	50

מס'	אזי"ת	אזור בארץ	שטח דונם נטו	בעלות קרקע	סטטוס	אומדן כולל במלשי"ח	דונם לפיתוח בחומש	תקציב מומלץ לחומש (מלשי"ח)
10.	מנשה (אזור משותף) כפר קרע, אום אל חחם, מעלה עירון, ערערה.	מרכז	500	רמ"י	תביע בהכנה	200	250	100 (כולל 1.5 מלשי"ח מינהלת משותפת)
	סה"כ					1,092		472

נספח 6: עיבודים השוואתיים בין רשויות מקומיות ומועצות אזוריות ערביות ליהודיות

6.1 השוואה בין שטחי אזורי התעשייה בין רשויות מקומיות ערביות ויהודיות שיש להן מספר תושבים זהה

מספר תושבים	רשויות מקומיות יהודיות			רשויות מקומיות ערביות			
	שם הרשות	סה"כ אוכלוס ייה בסוף השנה (אלפים) (2016	תעשייה ולמלאכה - שטח באלפי מ"ר	שם הרשות	סה"כ אוכלוס ייה בסוף השנה (אלפים) (2016	תעשייה ולמלאכה - שטח באלפי מ"ר	
0-2000	לא רלוונטי	18.4	1.2	מעלה אפרים			
		0.1	1.4	חריש			
		5.7	1.4	מגילות ים המלח			
		666	1.5	תמר			
		22	1.6	מטולה			
		3.2	1.7	יסוד המעלה			
		-	1.9	כפר שמריהו			
		1.1	1.9	מגדל			
2001-4000	1.2211538	0.2	2.3	אלונה	1	2	עין קנייא
		24.4	3	ראש פינה	14.1	2.5	ע'ג'ר
		22	3.2	הערבה התיכונה	3	3.1	ג'ש (גוש חלב)
		43.7	3.3	עמנואל	1.1	3.1	פסוטה
		0	3.4	אליכין	1.6	3.2	כפר כמא
		-	3.8	סביון*	8.1	3.2	מעיליא
		5.9	3.9	אלקנה	-	3.4	כאוכב אבו אל-היג'א
		0.6	4	הר אדר	6.6	3.4	כפר ברא
		13	4	כפר תבור	-	3.6	מסעדה
		92.7	4	חבל אילות	2.6	3.7	מזרעה
56.86508							
5.802292							

מספר תושבים	רשויות מקומיות ערביות			רשויות מקומיות יהודיות			יחס שטח תעשייה למספר התושבים - רשויות יהודיות	יחס שטח תעשייה למספר התושבים - רשויות ערביות
	שם הרשות	סה"כ אוכלוסייה בסוף השנה (אלפים) 2016	תעשייה ולמלאכה - שטח באלפי מ"ר	שם הרשות	סה"כ אוכלוסייה בסוף השנה (אלפים) 2016	תעשייה ולמלאכה - שטח באלפי מ"ר		
4000-6000	סאג'ור	4.1	2.4	יבנאל	4.2	2.4	2.416856	0.8587786
	כעביה-טבאש-חג'אג'רה	5.1	0	קריית יערים	4.2	-		
	עיילבון	5.5	5.7	קדומים	4.3	2.7		
	פקיעין (בוקייעה)	5.7	14.4	ערבות הירדן	4.7	28.7		
	שבלי - אום אל-גנם	5.8	0	בית אריה	4.8	..		
				מצפה רמון	5.1	31.8		
				גדרות	5.2	40.5		
				כפר ורדים	5.6	-		
				פרדסייה	5.8	-		
6000-8000	ג'ולס	6.2	36.5	גן רווה	6	118.8	6.091716	1.077533
	חורפיש	6.2	5.8	בית אל	6.1	3.7		
	בוקעאתא	6.4	8.6	שלומי	6.2	92.6		
	טובא-זנגרייה	6.4	0.7	להבים	6.4	-		
	יאנוח-ג'ת	6.4	2.4	חבל יבנה	6.8	40.5		
	זמר	6.6	10.1	בני עי"ש	7	4		
	שעב	6.7	18.3	קצרין	7	75.3		
	אבו גוש	7.1	2	בית דגן	7.1	1.7		
	ראמה	7.5	7.2	קרני שומרון	7.1	34.4		
	בוסתן אל-מרג'	7.5	1.2	מבואות החרמון	7.2	28.2		
	בסמת טבעון	7.6	1.5	קריית ארבע	7.3	23.5		
	זרזיר	7.6	6.5	רמת נגב	7.3	61.2		
	אל-בטוף	7.6	0.8	מיתר	7.5	-		
	עילוט	7.7	3.7	עומר	7.5	50.3		
	בענה	8	13.7	שער הנגב	7.5	203.5		
	משהד	8	3.3	רמת ישי	7.6	3.2		
				אלפי מנשה	7.8	14.7		
			ברנר	7.9	60.4			
			הר חברון	7.9	7.6			

מספר תושבים	רשויות מקומיות ערביות			רשויות מקומיות יהודיות			יחס שטח תעשייה למספר התושבים - רשויות יהודיות	יחס שטח תעשייה למספר התושבים - רשויות ערביות
	שם הרשות	סה"כ אוכלוסייה בסוף השנה (אלפים) 2016	תעשייה ולמלאכה שטח מ"ר	שם הרשות	סה"כ אוכלוסייה בסוף השנה (אלפים) 2016	תעשייה ולמלאכה שטח מ"ר		
8000-1000	כסרא-סמייע	8.3	4.9	יואב	8.4	150.9	2	9.477245
	נווה מדבר	8.6	-	אורנית	8.7	0.3		
	ביר אל-מכסור	8.9	2	אפרת	8.7	-		
	בסמ"ה	9.2	3	נחל שורק	8.9	20.4		
	בועיינה-נוג'ידאת	9.3	2.9	חצור הגלילית	9	85.6		
	שגב-שלום	9.5	35.6	כוכב יאיר	9	49.1		
	אל קסום	9.5	141.5	ירוחם	9.2	141.6		
	ג'לג'וליה	9.6	2.7	בני שמעון	9.5	246.7		
	כפר יאסיף	9.7	6.3	שדות נגב	9.9	75.9		
	דייר חנא	9.9	2.9					
דבורייה	10	3.2						
1000-15000	מג'דל שמש	10.8	18.5	מעלה יוסף	10.3	56.3	0.6278109	7.247446
	ג'ת	11.4	14.9	שפיר	10.7	33.4		
	בית ג'ן	11.6	4.6	קריית עקרון	10.8	162.5		
	דייר אל-אסד	11.9	3.1	לכיש	11	12.9		
	עספיא	11.9	1.9	רכסים	11.4	-		
	לקיה	12.3	0.2	מגידו	11.6	70		
	נחף	12.3	0.5	הגליל התחתון	11.9	10.5		
	עין מאהל	12.6	2.4	תל מונד	12.2	2		
	פורידיס	12.6	..	אזור	12.6	56.1		
	אעבלין	12.8	36.9	עמק המעינות	12.8	282.7		
	כאבול	13.4	21.5	זבולון	13.2	105		
	אבו סנאן	13.5	4.2	עמק הירדן	13.2	198.9		
	טורעאן	13.5	3.4	מרחבים	13.3	25.5		
	אכסאל	14	13	מזכרת בתיה	13.4	14		
	ג'סר א-זרקא	14.2	..	אבן יהודה	13.5	45.7		
	מעלה עירון	14.3	6.4	אשכול	13.6	141		
	מג'ד אל-כרום	14.8	5.3	עמק לוד	14.7	148.7		
			חוף השרון	14.9	266.2			

מספר תושבים	רשויות מקומיות ערביות			רשויות מקומיות יהודיות		
	שם הרשות	סה"כ אוכלוסייה בסוף השנה (אלפים) 2016	תעשייה ולמלאכה - שטח מ"ר	שם הרשות	סה"כ אוכלוסייה בסוף השנה (אלפים) 2016	תעשייה ולמלאכה - שטח מ"ר
15000-20000	ערעה-בנגב	16.3	1.5	מרום הגליל	15.1	79.5
	ירכא	16.6	86.3	בנימינה- גבעת עדה*	15.2	33.1
	דאלית אל-כרמל	17	3.4	גולן	16.5	108.3
	כפר קרע	18	14	חוף אשקלון	16.6	74.8
	יפיע	18.4	31.6	גבעת זאב	16.9	12.6
	ריינה	18.6	24.2	גני תקווה	17.3	1
	כפר מנדא	18.8	19.5	הגליל העליון	17.4	382.6
	תל שבע	19.2	..	אור עקיבא	17.6	138.4
	כסיפה	19.7	8.5	בית שאן	17.6	107.3
	חורה	20	12.2	קריית טבעון	17.6	3
				אריאל	19.2	135.8
			מנשה	19.4	71.6	
20000-25000	ג'דידה-מכר	20.3	8.6	טירת כרמל	20.3	95.6
	כפר כנא	21.5	79.5	באר יעקב	20.4	41.1
	קלנסווה	21.9	17.4	שוהם	20.7	0.7
	מגאר	21.9	4.8	מעלות-תרשיחא	21.1	145.7
	כפר קאסם	22.3	32.8	קדימה-צורן	21.4	18.2
	ערעה	24.2	10.6	קריית מלאכי	21.8	210.9
	עראבה	24.5	15	יקנעם עילית	22	231.9
				כפר יונה	22.3	6.5
				זכרון יעקב	22.7	66.2
				באר טוביה	22.8	802
				קריית שמונה	22.9	183.5
				גוש עציון	22.9	20.1
				גן יבנה	23.1	51.9
				חבל מודיעין	23.2	416.1
				לב השרון	23.5	68.9
				נשר	23.7	169.9
			שדרות	24	226.9	
			מבשרת ציון	24.4	3.6	

		139.6	24.7	ערד				
		רשויות מקומיות יהודיות			רשויות מקומיות ערביות			
מספר תושבים	שם הרשות	סה"כ אוכלוסייה בסוף השנה (אלפים) 2016	תעשייה ולמלאכה - שטח באלפי מ"ר	שם הרשות	תעשייה ולמלאכה - שטח באלפי מ"ר	סה"כ אוכלוסייה בסוף השנה (אלפים) 2016	שם הרשות	
9.334307	2.0740741	397.4	25.1	מגדל העמק	104.3	25.3	טירה	25000-30000
		10.2	25.5	גבעת שמואל	41.7	28.5	אל-באקה גרביה	
		395.9	26	גזר	27.6	29.9	סח'נין	
		122.6	26.6	אופקים				
		6.1	27	גדרה				
		399.2	27.4	משגב				
		506.3	27.8	מטה אשר				
		172.6	29.3	יהוד				
		251.9	29.4	הגלבע				
		295.4	29.9	חוף הכרמל				
6.118632	0.4203655	356.6	31.9	דרום השרון	17.3	32.8	טמרה	30000-50000
		97.8	32.5	נתיבות	21.2	40.5	שפרעם	
		162	33.5	דימונה	9.8	41.6	טייבה	
		43.1	33.6	צפת				
		162.5	36.5	אור יהודה				
		794.9	37.6	עמק יזרעאל				
		274.1	37.7	מעלה אדומים				
		430	38.5	שומרון				
		5	38.6	קריית אונו				
		268.7	39.3	קריית ביאליק				
		9.4	39.4	קריית ים				
		113.3	39.6	פרדס חנה-כרכור				
		489.9	40.2	נצרת עילית				
		106.8	40.8	קריית מוצקין				
		419	41.9	עמק חפר				
89	43.1	טבריה						
575.2	44.1	יבנה						

		96.2	45.1	רמת השרון				
		493.4	45.3	כרמיאל				

		רשויות מקומיות יהודיות			רשויות מקומיות ערביות			
מספר תושבים	שם הרשות	סה"כ אוכלוסייה בשנת (אלפים) 2016	תעשייה ולמלאכה - שטח באלפי מ"ר	שם הרשות	סה"כ אוכלוסייה בשנת (אלפים) 2016	תעשייה ולמלאכה - שטח באלפי מ"ר	יחס תעשייה למספר התושבים - רשויות יהודיות	יחס תעשייה למספר התושבים - רשויות ערביות
				ראש העין				
		121.1	45.5	אלעד				
		30.6	45.9	עפולה				
		296.4	47	עכו				
		290	47.8	נס ציונה				
		232.1	48.2	אילת				
		210.3	50.1	ביתר עילית				
		2.1	51.6	קריית גת	37.7	53.3	אום אל-פחם	
		440.6	52.6	נהרייה				
		133.9	54.9	מטה יהודה				
		377.8	55.1	קריית אתא				
		278.2	56.6	גבעתיים				
		47.9	58.5	הוד השרון				
		385.6	58.9	מטה בנימין	39	64.5	רהט	
3.846676	0.9927723	73.5	63.7	מודיעין עילית				50000-100000
		9.5	66.8	רעננה				
		364.6	71.7	לוד				
		212.5	73.6	רמלה	115.6	75.9	נצרת	
		359	75	מודיעין-מכבים-רעות*				
		52.2	90	חדרה				
		772.2	91.7	הרצלייה				
		440.6	93.1	כפר סבא				
		312.8	99					

מספר תושבים	רשויות מקומיות ערביות				רשויות מקומיות יהודיות			
	שם הרשות	סה"כ אוכלוסייה בסוף השנה (אלפים) 2016	תעשייה ולמלאכה - שטח מ"ר	שם הרשות	סה"כ אוכלוסייה בסוף השנה (אלפים) 2016	תעשייה ולמלאכה - שטח מ"ר	שם הרשות	סה"כ אוכלוסייה בסוף השנה (אלפים) 2016
100000+				בית שמש	109.8	316.3		
				בת ים	128.9	223.1		
				אשקלון	134.5	839.3		
				רחובות	135.7	261		
				רמת גן	153.7	133		
				בני ברק	189	309.3		
				חולון	190.8	805.1		
				באר שבע	205.8	681		
				נתניה	210.8	576.1		
				אשדוד	221.6	1100		
				פתח תקווה	236.2	1004.3		
				ראשון לציון	247.3	777.1		
				חיפה	279.6	4179		
				תל אביב - יפו	438.8	1133.6		
				ירושלים	882.7	1002		
3.543026								

נספח 6.2 : 10 רשויות/מ.א. ערביות עם מספר התושבים הגדול ביותר לפי סדר יורד

שם הרשות	סה"כ אוכלוסייה בסוף השנה (אלפים) 2016	סך הכנסות מארנונה לרשות - גבייה	יחס הכנסה מארנונה למספר תושבים
נצרת	75.9	77,539	1021.6
רהט	64.5	19,887	308.3
אום אל-פחם	53.3	37,797	709.1
טייבה	41.6	38,190	918.0
שפרעם	40.5	41,407	1022.4
טמרה	32.8	33,165	1011.1
סח'נין	29.9	25,321	846.9
באקה אל-גרביה	28.5	30,159	1058.2
טירה	25.3	28,680	1133.6
עראבה	24.5	17,750	724.5

נספח 6.3 : 10 רשויות/מ.א. יהודיות עם מספר התושבים הגדול ביותר לפי סדר יורד

שם הרשות	סה"כ אוכלוסייה בסוף השנה (אלפים) 2016	סך הכנסות מארנונה לרשות - גבייה	יחס הכנסה מארנונה למספר תושבים
ירושלים	882.7	1,971,242	2233.196
תל אביב-יפו	438.8	2,950,478	6723.97
חיפה	279.6	1,257,899	4498.923
ראשון לציון	247.3	831,413	3361.961
פתח תקווה	236.2	961,554	4070.931
אשדוד	221.6	705,029	3181.539
נתניה	210.8	628,904	2983.416
באר שבע	205.8	706,528	3433.081
חולון	190.8	527,741	2765.938
בני ברק	189.0	322,594	1706.847

נספח 6.4 : יישובים ערביים, מסודרים לפי גובה ארנונה לתושב – 10 עם הארנונה לתושב הגבוהה ביותר

שם הרשות	סה"כ אוכלוסייה בסוף השנה 2016 (אלפים)	יחס הכנסה מארנונה למספר תושבים	מיקום יחס ארנונה לתושב מתוך 255
כפר קאסם	22.3	1530.7	149
מעיליא	3.2	1519.1	150
עספיא	11.9	1220.8	161
טירה	25.3	1133.6	164
ירכא	16.6	1098.5	165
עיילבון	5.5	1084.0	167
כפר יאסיף	9.7	1072.5	169
כפר קרע	18.0	1071.9	170
פקיעין (בוקיעה)	5.7	1069.3	171
באקה אל-גרביה	28.5	1058.2	172

נספח 6.5 היישובים הערביים עם מספר התושבים הגבוה ביותר שיש להם יחס ארנונה לתושב נמוך גם יחסית ליישובים ערביים

שם הרשות	סה"כ אוכלוסייה בסוף השנה 2016 (אלפים)	יחס הכנסה מארנונה למספר תושבים	מיקום מתוך 255
שפרעם	40.5	1022.4	175
נצרת	75.9	1021.6	176
טמרה	32.8	1011.1	179
טייבה	41.6	918.0	185
סח'נין	29.9	846.9	190
אום אל-פחם	53.3	709.1	212
רהט	64.5	308.3	247

נספח 6.6 : יישובים יהודיים, מסודרים באופן יורד לפי גובה ארנונה לתושב

שם הרשות	סה"כ אוכלוסייה בסוף השנה (אלפים) 2016	יחס הכנסה מארנונה למספר תושבים
תל אביב-יפו	438.8	6723.97
אילת	50.1	5349.421
הרצלייה	93.1	5330.236
רמת השרון	45.1	5112.971
חיפה	279.6	4498.923
פתח תקווה	236.2	4070.931
טירת כרמל	20.3	4041.084
רמת גן	153.7	4035.973
רעננה	71.7	3937.936
יהוד	29.3	3818.976

הפער בין ההכנסה מארנונה ביחס למספר התושבים בכפר קאסם ובתל אביב יפו הוא יותר מפי 4 (1530 לעומת 6724), במידה ונשווה עם עיר קרובה כמו רעננה עדיין הפער הוא יותר מפי 2.5

נספח 6.7 : יישובים ערביים, מסודרים לפי גודל האוכלוסייה, מידע נוסף: לגבי גודל שטחי התעשייה, סך ההכנסות מארנונה, וארנונה לא למגורים, יחס הכנסה מארנונה וארנונה לא למגורים לתושב

שם הרשות	סה"כ אוכלוסייה בסוף השנה (אלפים) 2016	סך הכנסות מארנונה לרשות - גבייה	תעשייה ולמלאכה - שטח באלפי מ"ר	ארנונה לא למגורים	יחס הכנסה מארנונה למספר תושבים	יחס הכנסה מארנונה לא למגורים לתושבים	יחס ארנונה לא למגורים מארנונה כללית
נצרת	75.9	77,539	115.6	36925	1021.6	486.5	47.6%
רהט	64.5	19,887	39.0	10546	308.3	163.5	53.0%
אום אל-פחם	53.3	37,797	37.7	11235	709.1	210.8	29.7%
טייבה	41.6	38,190	9.8	10453	918.0	251.3	27.4%
שפרעם	40.5	41,407	21.2	15467	1022.4	381.9	37.4%
טמרה	32.8	33,165	17.3	10514	1011.1	320.5	31.7%
סח'נין	29.9	25,321	27.6	8721	846.9	291.7	34.4%
באקה אל-גרבייה	28.5	30,159	41.7	8874	1058.2	311.4	29.4%
טירה	25.3	28,680	104.3	9277	1133.6	366.7	32.3%
עראבה	24.5	17,750	15.0	3550	724.5	144.9	20.0%
ערערה	24.2	14,233	10.6	2356	588.1	97.4	16.6%
כפר קאסם	22.3	34,134	32.8	21726	1530.7	974.3	63.6%
מגאר	21.9	15,583	4.8	3531	711.6	161.2	22.7%
קלנסווה	21.9	12,103	17.4	2074	552.6	94.7	17.1%
כפר כנא	21.5	15,886	79.5	6443	738.9	299.7	40.6%
ג'דיידה-מכר	20.3	10,270	8.6	0	505.9	0.0	0.0%
חורה	20.0	4,207	12.2	1136	210.4	56.8	27.0%
כסיפה	19.7	9,532	8.5	7989	483.9	405.5	83.8%
תל שבע	19.2	4,206	-	435	219.1	22.7	10.3%
כפר מנדא	18.8	10,274	19.5	2364	546.5	125.7	23.0%
ריינה	18.6	10,446	24.2	2557	561.6	137.5	24.5%
יפיע	18.4	13,972	31.6	4262	759.3	231.6	30.5%
כפר קרע	18.0	19,295	14.0	4216	1071.9	234.2	21.9%
דאלית אל-כרמל	17.0	14,454	3.4	2995	850.2	176.2	20.7%
ירכא	16.6	18,235	86.3	7137	1098.5	429.9	39.1%
ערערה-בנגב	16.3	4,897	1.5	588	300.4	36.1	12.0%
מג'ד אל-כרום	14.8	12,230	5.3	3753	826.4	253.6	30.7%
מעלה עירון	14.3	8,040	6.4	1850	562.2	129.4	23.0%
ג'סר א-זרקא	14.2	5,810	-	246	409.2	17.3	4.2%
אכסאל	14.0	8,614	13.0	2555	615.3	182.5	29.7%

שם הרשות	סה"כ אוכלוסייה בשנה (אלפים) 2016	סך הכנסות מארנונה לרשות - גבייה	תעשייה ולמלאכה - שטח באלפי מ"ר	ארנונה לא למגורים	יחס הכנסה מארנונה למספר תושבים	יחס הכנסה מארנונה לא למגורים למספר תושבים	יחס לא למגורים מארנונה כללית
טורעאן	13.5	12,384	3.4	5960	917.3	441.5	48.1%
אבו סנאן	13.5	7,653	4.2	1589	566.9	117.7	20.8%
כאבול	13.4	10,456	21.5	2111	780.3	157.5	20.2%
אעבלין	12.8	9,212	36.9	4959	719.7	387.4	53.8%
עין מאהל	12.6	7,262	2.4	637	576.3	50.6	8.8%
פורידיס	12.6	0	-	-	0.0	0.0	0.0%
נחף	12.3	6,593	0.5	1616	536.0	131.4	24.5%
לקיה	12.3	1,827	0.2	205	148.5	16.7	11.2%
עספיה	11.9	14,527	1.9	3220	1220.8	270.6	22.2%
דייר אל-אסד	11.9	6,035	3.1	979	507.1	82.3	16.2%
בית ג'ן	11.6	9,606	4.6	2249	828.1	193.9	23.4%
ג'ת	11.4	11,571	14.9	3141	1015.0	275.5	27.1%
מג'דל שמש	10.8	7,604	18.5	2387	704.1	221.0	31.4%
דבורייה	10.0	6,987	3.2	1467	698.7	146.7	21.0%
דייר חנא	9.9	7,401	2.9	1473	747.6	148.8	19.9%
כפר יאסיף	9.7	10,403	6.3	0	1072.5	0.0	0.0%
ג'לג'וליה	9.6	5,437	2.7	1254	566.4	130.6	23.1%
שגב-שלום	9.5	4,480	35.6	3476	471.6	365.9	77.6%
אל קסום	9.5	3,328	141.5	3328	350.3	350.3	100.0%
בועיינה-נוג'ידאת	9.3	5,882	2.9	1097	632.5	118.0	18.7%
בסמ"ה	9.2	5,079	3.0	428	552.1	46.5	8.4%
ביר אל-מכסור	8.9	3,626	2.0	246	407.4	27.6	6.8%
נווה מדבר	8.6	188	-	188	21.9	21.9	100.0%
כסרא-סמיע	8.3	6,534	4.9	637	787.2	76.7	9.7%
בענה	8.0	5,855	13.7	2539	731.9	317.4	43.4%
משחד	8.0	4,229	3.3	483	528.6	60.4	11.4%
עילוט	7.7	5,566	-	2557	722.9	332.1	45.9%
בסמת טבעון	7.6	4,644	1.5	761	611.1	100.1	16.4%
זרזיר	7.6	5,515	6.5	1049	725.7	138.0	19.0%
אל-בטוף	7.6	3,177	0.8	276	418.0	36.3	8.7%
בוסתן אל-מר'ג	7.5	5,003	1.2	651	667.1	86.8	13.0%
ראמה	7.5	6,901	7.2	0	920.1	0.0	0.0%
אבו גוש	7.1	6,949	2.0	1244	978.7	175.2	17.9%
שעב	6.7	3,972	18.3	1118	592.8	166.9	28.1%
זמר	6.6	5,805	-	315	879.5	47.7	5.4%
יאנוח-ג'ת	6.4	5,394	2.4	626	842.8	97.8	11.6%

שם הרשות	סה"כ אוכלוסייה בשנת 2016 (אלפים)	סך הכנסות מארנונה לרשות - גבייה	תעשייה ולמלאכה - שטח באלפי מ"ר	ארנונה לא למגורים	יחס הכנסה מארנונה למספר תושבים	יחס הכנסה מארנונה לא למגורים לתושבים	יחס ארנונה לא למגורים מארנונה כללית
בוקעאתא	6.4	3,812	8.6	1080	595.6	168.8	28.3%
טובא-זנגרייה	6.4	3,658	0.7	330	571.6	51.6	9.0%
חורפיש	6.2	5,884	5.8	1227	949.0	197.9	20.9%
גולס	6.2	6,518	36.5	1677	1051.3	270.5	25.7%
שבלי - אום אל-גנם	5.8	3,884	-	186	669.7	32.1	4.8%
פקיעין (בוקיעה)	5.7	6,095	14.4	1450	1069.3	254.4	23.8%
עיילבון	5.5	5,962	5.7	1436	1084.0	261.1	24.1%
כעביה-טבאש-חג'אלרה	5.1	1,335	-	29	261.8	5.7	2.2%
סאג'ור	4.1	2,199	2.4	215	536.3	52.4	9.8%
מזרעה	3.7	2,811	2.6	1233	759.7	333.2	43.9%
מסעדה	3.6	2,605	-	981	723.6	272.5	37.7%
כאוכב אבו אל-היג'א	3.4	2,226	-	59	654.7	17.4	2.7%
כפר ברא	3.4	2,821	6.6	277	829.7	81.5	9.8%
כפר כמא	3.2	3,249	1.6	450	1015.3	140.6	13.9%
מעיליא	3.2	4,861	8.1	1732	1519.1	541.3	35.6%
פסוטה	3.1	2,603	1.1	340	839.7	109.7	13.1%
ג'ש (גוש חלב)	3.1	2,671	3.0	687	861.6	221.6	25.7%
עג'ר	2.5	1,438	14.1	215	575.2	86.0	15.0%
עין קנייא	2.0	1,647	1.0	344	823.5	172.0	20.9%

1222.8	מספר תושבים ביישובים ערביים (אלפים):
889680	הכנסה כללית מארנונה ביישובים ערביים (אלפי שקלים):
271989	הכנסה מארנונה לא למגורים ביישובים ערביים (אלפי שקלים):
727.5761	ממוצע הכנסה מארנונה לתושב (שקלים)
222.4313	ממוצע הכנסה מארנונה לא למגורים לתושב (שקלים)

נספח 6.8 : יישובים יהודיים, מסודרים לפי גודל האוכלוסייה, מידע נוסף: לגבי גודל שטחי התעשייה, סך ההכנסות מארנונה, וארנונה לא למגורים, יחס הכנסה מארנונה וארנונה לא למגורים לתושב

שם הרשות	סה"כ אוכלוסייה בשנה (אלפים) 2016	סך הכנסות מארנונה לרשות - גבייה	ארנונה לא למגורים	תעשייה ולמלאכה - שטח באלפי מ"ר	יחס הכנסה מארנונה למספר תושבים	יחס הכנסה מארנונה לא למגורים למספר תושבים	יחס ארנונה לא למגורים מארנונה כללית
ירושלים	882.7	1,971,242	1035753	1,002.0	2233.196	1173.392	52.5%
תל אביב - יפו	438.8	2,950,478	2161680	1,133.6	6723.97	4926.345	73.3%
חיפה	279.6	1,257,899	777326	4,179.0	4498.923	2780.136	61.8%
ראשון לציון	247.3	831,413	451888	777.1	3361.961	1827.287	54.4%
פתח תקווה	236.2	961,554	584247	1,004.3	4070.931	2473.527	60.8%
אשדוד	221.6	705,029	467014	1,100.0	3181.539	2107.464	66.2%
נתניה	210.8	628,904	283142	576.1	2983.416	1343.178	45.0%
באר שבע	205.8	706,528	453235	681.0	3433.081	2202.308	64.1%
חולון	190.8	527,741	280357	805.1	2765.938	1469.376	53.1%
בני ברק	189.0	322,594	221114	309.3	1706.847	1169.915	68.5%
רמת גן	153.7	620,329	339505	133.0	4035.973	2208.881	54.7%
רחובות	135.7	401,049	188008	261.0	2955.409	1385.468	46.9%
אשקלון	134.5	382,040	258466	839.3	2840.446	1921.68	67.7%
בת ים	128.9	302,213	128454	223.1	2344.554	996.54	42.5%
בית שמש	109.8	159,923	84570	316.3	1456.494	770.2186	52.9%
כפר סבא	99.0	332,172	148800	312.8	3355.273	1503.03	44.8%
הרצלייה	93.1	496,245	307624	440.6	5330.236	3304.232	62.0%
חדרה	91.7	310,524	191580	772.2	3386.303	2089.204	61.7%
מודיעין-מכבים-רעות*	90.0	222,232	80505	52.2	2469.244	894.5	36.2%
רמלה	75.0	190,368	129010	359.0	2538.24	1720.133	67.8%
לוד	73.6	167,505	113673	212.5	2275.883	1544.47	67.9%
רעננה	71.7	282,350	132110	364.6	3937.936	1842.538	46.8%
מודיעין עילית	66.8	18,580	6109	9.5	278.1437	91.4521	32.9%
הוד השרון	58.9	206,506	100911	385.6	3506.044	1713.26	48.9%
גבעתיים	58.5	184,441	70357	47.9	3152.838	1202.684	38.1%
קריית אתא	56.6	152,127	79048	278.2	2687.756	1396.608	52.0%
נהרייה	54.9	154,723	74057	133.9	2818.27	1348.944	47.9%
קריית גת	52.6	189,298	147015	440.6	3598.821	2794.962	77.7%
ביתר עילית	51.6	24,810	6485	2.1	480.814	125.6783	26.1%
אילת	50.1	268,006	199722	210.3	5349.421	3986.467	74.5%

שם הרשות	סה"כ אוכלוסיי השנה (אלפים) 2016	סך הכנסות מארנונה לרשות - גבייה	ארנונה לא למגורים	תעשייה ולמלאכה - שטח באלפי מ"ר	יחס הכנסה מארנונה למספר תושבים	יחס הכנסה מארנונה לא למגורים למספר תושבים	יחס ארנונה לא למגורים מארנונה כללית
נס ציונה	48.2	144,882	67565	232.1	3005.851	1401.763	46.6%
עכו	47.8	122,085	72772	290.0	2554.079	1522.427	59.6%
עפולה	47.0	132,735	88065	296.4	2824.149	1873.723	66.3%
אלעד	45.9	36,882	10578	30.6	803.5294	230.4575	28.7%
ראש העין	45.5	153,046	89050	121.1	3363.648	1957.143	58.2%
כרמיאל	45.3	145,653	89964	493.4	3215.298	1985.96	61.8%
רמת השרון	45.1	230,595	86516	96.2	5112.971	1918.315	37.5%
יבנה	44.1	160,137	95225	575.2	3631.224	2159.297	59.5%
טבריה	43.1	118,164	74983	89.0	2741.624	1739.745	63.5%
קריית מוצקין	40.8	83,855	19483	106.8	2055.27	477.5245	23.2%
נצרת עילית	40.2	124,034	81196	489.9	3085.423	2019.801	65.5%
קריית ים	39.4	57,339	13213	9.4	1455.305	335.3553	23.0%
קריית ביאליק	39.3	118,981	60310	268.7	3027.506	1534.606	50.7%
קריית אונו	38.6	99,693	23474	5.0	2582.72	608.1347	23.5%
מעלה אדומים	37.7	81,167	35945	274.1	2152.971	953.4483	44.3%
אור יהודה	36.5	112,143	67319	162.5	3072.411	1844.356	60.0%
צפת	33.6	59,773	38239	43.1	1778.958	1138.065	64.0%
דימונה	33.5	108,423	77242	162.0	3236.507	2305.731	71.2%
נתיבות	32.5	38,288	17410	97.8	1178.092	535.6923	45.5%
יהוד	29.3	111,896	60291	172.6	3818.976	2057.713	53.9%
גדרה	27.0	49,748	11831	6.1	1842.519	438.1852	23.8%
אופקים	26.6	32,551	0	122.6	1223.722	0	0.0%
גבעת שמואל	25.5	64,805	19380	10.2	2541.373	760	29.9%
מגדל העמק	25.1	74,301	51687	397.4	2960.199	2059.243	69.6%
ערד	24.7	50,852	21983	139.6	2058.785	890	43.2%
שדרות	24.0	39,236	30955	226.9	1634.833	1289.792	78.9%
נשר	23.7	80,096	56427	169.9	3379.578	2380.886	70.4%
גן יבנה	23.1	42,520	14886	51.9	1840.693	644.4156	35.0%
קריית שמונה	22.9	47,973	27944	183.5	2094.891	1220.262	58.2%
זכרון יעקב	22.7	61,770	18542	66.2	2721.145	816.8282	30.0%
כפר יונה	22.3	41,229	13414	6.5	1848.834	601.5247	32.5%
יקנעם עילית	22.0	68,765	47931	231.9	3125.682	2178.682	69.7%
קריית מלאכי	21.8	56,854	45664	210.9	2607.982	2094.679	80.3%
מעלות-תרשיחא	21.1	44,121	21304	145.7	2091.043	1009.668	48.3%
באר יעקב	20.4	69,262	44650	41.1	3395.196	2188.725	64.5%

שם הרשות	סה"כ אוכלוסיי ה בשנה (אלפים) 2016	סך הכנסות מארנונה לרשות - גבייה	ארנונה לא למגורים	תעשייה ולמלאכה - שטח באלפי מ"ר	יחס הכנסה מארנונה למספר תושבים	יחס הכנסה מארנונה לא למגורים למספר תושבים	יחס ארנונה לא למגורים מארנונה כללית
טירת כרמל	20.3	82,034	65884	95.6	4041.084	3245.517	80.3%
אריאל	19.2	40,398	20028	135.8	2104.063	1043.125	49.6%
אור עקיבא	17.6	42,876	28831	138.4	2436.136	1638.125	67.2%
בית שאן	17.6	35,345	16405	107.3	2008.239	932.1023	46.4%
גני תקווה	17.3	40,374	3449	1.0	2333.757	199.3642	8.5%
גבעת זאב	16.9	23,165	4100	12.6	1370.71	242.6036	17.7%
בנימינה-גבעת עדה*	15.2	33,001	8571	33.1	2171.118	563.8816	26.0%
אבן יהודה	13.5	41,303	12945	45.7	3059.481	958.8889	31.3%
אזור	12.6	42,330	21905	56.1	3359.524	1738.492	51.7%
חצור הגלילית	9.0	16,366	8699	85.6	1818.444	966.5556	53.2%
אורנית	8.7	16,903	1140	0.3	1942.874	131.0345	6.7%
אפרת	8.7	15,633	1979	-	1796.897	227.4713	12.7%
אלפי מנשה	7.8	17,219	3198	14.7	2207.564	410	18.6%
בית דגן	7.1	19,698	11055	1.7	2774.366	1557.042	56.1%
בני עי"ש	7.0	7,281	663	4.0	1040.143	94.71429	9.1%
בית אל	6.1	6,552	553	3.7	1074.098	90.65574	8.4%
בית אריה	4.8	7,162	393	..	1492.083	81.875	5.5%
הר אדר	4.0	11,473	537	0.6	2868.25	134.25	4.7%
אלקנה	3.9	8,284	1532	5.9	2124.103	392.8205	18.5%
אליכין	3.4	5,767	270	0.0	1696.176	79.41176	4.7%
חריש	1.4	1,792	517	0.1	1280	369.2857	28.9%
יבנאל	4.2	6,111	2236	2.4	1455	532.381	36.6%
יסוד המעלה	1.7	5,467	1901	3.2	3215.882	1118.235	34.8%
ירוחם	9.2	20,192	13654	141.6	2194.783	1484.13	67.6%
כוכב יאיר	9.0	32,664	10477	49.1	3629.333	1164.111	32.1%
כפר ורדים	5.6	17,348	1164	-	3097.857	207.8571	6.7%
כפר שמריהו	1.9	16,841	4140	-	8863.684	2178.947	24.6%
כפר תבור	4.0	12,451	4752	13.0	3112.75	1188	38.2%
להבים	6.4	18,101	1749	-	2828.281	273.2813	9.7%
מבשרת ציון	24.4	66,171	15933	3.6	2711.926	652.9918	24.1%
מגדל	1.9	5,541	1529	1.1	2916.316	804.7368	27.6%
מזכרת בתיה	13.4	28,852	5944	14.0	2153.134	443.5821	20.6%
מטולה	1.6	5,316	2140	22.0	3322.5	1337.5	40.3%
מיתר	7.5	23,677	1455	-	3156.933	194	6.1%
מעלה אפרים	1.2	2,250	869	18.4	1875	724.1667	38.6%

שם הרשות	סה"כ אוכלוסיי השנה (אלפים) 2016	סך הכנסות מארנונה לרשות - גבייה	ארנונה לא למגורים	תעשייה ולמלאכה - שטח באלפי מ"ר	יחס הכנסה מארנונה למספר תושבים	יחס הכנסה מארנונה לא למגורים למספר תושבים	יחס ארנונה לא למגורים מארנונה כללית
מצפה רמון	5.1	25,707	11179	31.8	5040.588	2191.961	43.5%
סביון*	3.8	25,037	2221	-	6588.684	584.4737	8.9%
עומר	7.5	30,960	7548	50.3	4128	1006.4	24.4%
עמנואל	3.3	4,555	2915	43.7	1380.303	883.3333	64.0%
פרדס חנה-כרכור	39.6	83,397	26211	113.3	2105.985	661.8939	31.4%
פרדסייה	5.8	12,516	1168	-	2157.931	201.3793	9.3%
קדומים	4.3	6,498	734	2.7	1511.163	170.6977	11.3%
קדימה-צורן	21.4	48,210	8854	18.2	2252.804	413.7383	18.4%
קצרון	7.0	13,755	7100	75.3	1965	1014.286	51.6%
קריית ארבע	7.3	6,710	2095	23.5	919.1781	286.9863	31.2%
קריית טבעון	17.6	55,566	25451	3.0	3157.159	1446.08	45.8%
קריית יערים	4.2	3,939	206	-	937.8571	49.04762	5.2%
קריית עקרון	10.8	40,353	29014	162.5	3736.389	2686.481	71.9%
קרני שומרון	7.1	12,095	3858	34.4	1703.521	543.3803	31.9%
ראש פינה	3.0	21,565	17195	24.4	7188.333	5731.667	79.7%
רכסים	11.4	4,873	621	-	427.4561	54.47368	12.7%
רמת ישי	7.6	19,355	6474	3.2	2546.711	851.8421	33.4%
שוהם	20.7	56,376	19303	0.7	2723.478	932.5121	34.2%
שלומי	6.2	18,299	11458	92.6	2951.452	1848.065	62.6%
תל מונד	12.2	27,712	6111	2.0	2271.475	500.9016	22.1%
אלונה	2.3	2,663	152	0.2	1157.826	66.08696	5.7%
אשכול	13.6	28,348	16777	141.0	2084.412	1233.603	59.2%
באר טוביה	22.8	151,109	124441	802.0	6627.588	5457.939	82.4%
בני שמעון	9.5	36,974	25882	246.7	3892	2724.421	70.0%
ברנר	7.9	39,439	29323	60.4	4992.278	3711.772	74.4%
גדרות	5.2	13,962	3511	40.5	2685	675.1923	25.1%
גולן	16.5	43,176	24018	108.3	2616.727	1455.636	55.6%
גוש עציון	22.9	28,317	5083	20.1	1236.55	221.9651	18.0%
גזר	26.0	92,759	60175	395.9	3567.654	2314.423	64.9%
גן רווה	6.0	22,111	14351	118.8	3685.167	2391.833	64.9%
דרום השרון	31.9	97,436	50319	356.6	3054.42	1577.398	51.6%
הגלבע	29.4	48,343	18827	251.9	1644.32	640.3741	38.9%
הגליל העליון	17.4	56,008	34552	382.6	3218.851	1985.747	61.7%
הגליל התחתון	11.9	34,813	20164	10.5	2925.462	1694.454	57.9%
הערבה התיכונה	3.2	22,550	16520	22.0	7046.875	5162.5	73.3%

שם הרשות	סה"כ אוכלוסיי ה בשנה (אלפים) 2016	סך הכנסות מארנונה לרשות - גבייה	ארנונה לא למגורים	תעשייה ולמלאכה - שטח באלפי מ"ר	יחס הכנסה מארנונה למספר תושבים	יחס הכנסה מארנונה לא למגורים למספר תושבים	יחס ארנונה לא למגורים מארנונה כללית
הר חברון	7.9	6,339	2777	7.6	802.4051	351.519	43.8%
זבולון	13.2	27,096	12029	105.0	2052.727	911.2879	44.4%
חבל אילות	4.0	54,107	38560	92.7	13526.75	9640	71.3%
חבל יבנה	6.8	25,049	19604	40.5	3683.676	2882.941	78.3%
חבל מודיעין	23.2	116,916	86622	416.1	5039.483	3733.707	74.1%
חוף אשקלון	16.6	40,321	23206	74.8	2428.976	1397.952	57.6%
חוף הכרמל	29.9	80,059	32301	295.4	2677.559	1080.301	40.3%
חוף השרון	14.9	62,192	37575	266.2	4173.96	2521.812	60.4%
יואב	8.4	32,048	23399	150.9	3815.238	2785.595	73.0%
לב השרון	23.5	63,187	27436	68.9	2688.809	1167.489	43.4%
לכיש	11.0	28,892	18352	12.9	2626.545	1668.364	63.5%
מבואות החרמון	7.2	20,096	10020	28.2	2791.111	1391.667	49.9%
מגידו	11.6	32,781	17323	70.0	2825.948	1493.362	52.8%
מגילות ים המלח	1.4	5,193	3700	5.7	3709.286	2642.857	71.2%
מטה אשר	27.8	75,180	44292	506.3	2704.317	1593.237	58.9%
מטה בנימין	63.7	69,296	14399	73.5	1087.849	226.044	20.8%
מטה יהודה	55.1	125,298	68646	377.8	2274.011	1245.844	54.8%
מנשה	19.4	52,081	27393	71.6	2684.588	1412.01	52.6%
מעלה יוסף	10.3	20,526	10256	56.3	1992.816	995.7282	50.0%
מרום הגליל	15.1	23,766	10300	79.5	1573.907	682.1192	43.3%
מרחבים	13.3	48,283	35814	25.5	3630.301	2692.782	74.2%
משגב	27.4	60,244	29176	399.2	2198.686	1064.818	48.4%
נחל שורק	8.9	18,828	10759	20.4	2115.506	1208.876	57.1%
עמק הירדן	13.2	47,692	29450	198.9	3613.03	2231.061	61.8%
עמק המעינות	12.8	37,465	23104	282.7	2926.953	1805	61.7%
עמק חפר	41.9	127,664	61483	419.0	3046.874	1467.375	48.2%
עמק יזרעאל	37.6	129,895	81661	794.9	3454.654	2171.835	62.9%
עמק לוד	14.7	47,377	32153	148.7	3222.925	2187.279	67.9%
ערבות הירדן	4.7	10,037	3742	28.7	2135.532	796.1702	37.3%
רמת נגב	7.3	82,942	73535	61.2	11361.92	10073.29	88.7%
שדות נגב	9.9	20,022	12260	75.9	2022.424	1238.384	61.2%
שומרון	38.5	69,133	31820	430.0	1795.662	826.4935	46.0%
שער הנגב	7.5	20,959	13448	203.5	2794.533	1793.067	64.2%
שפיר	10.7	50,980	20359	33.4	4764.486	1902.71	39.9%
תמר	1.5	122,703	120492	666.0	81802	80328	98.2%

נספח 7 – קשיים בהקמת מפעל בישראל – מקור מ.מ.מ- 07.2018

שלב ומשך זמן	קשיים עיקריים	פתרונות אפשריים
שלב 1 : איתור הקרקע 6-3 חודשים	מקורות מידע חלקיים ולא מעודכנים, הגדרות תב"ע לא תואמות את ענפי התעשייה	באתר המשרד מוצג מידע על מנת להקל את תהליך איתור הקרקע. מוצע לנקוט הצעדים הבאים: הפצת המידע הקיים לתעשיינים; עדכון המידע באופן שוטף; עדכון הגדרות התב"ע.
שלב 2 : הקצאת הקרקע 3 12-6 חודשים	בקשות התעשיינים מנותבות לתור הרגיל; ביצוע שמאות אורך זמן רב; צוות מינהל אזור תעשייה. מוגבל במשאביו; תקשורת לא מספקת בין מינהל אזור תעשייה. לבין רמ"י במעבר משלב איתור הקרקע לשלב הגשת בקשה להקצאת קרקע בפטור ממכרז.	פיתוח מערכת מקוונת אשר תאפשר העברת בקשות להקצאת קרקע (תיק יזם) בשלמותן לרמ"י; יצירת מסלול נפרד עבור תעשיינים ברמ"י; שימוש ביועצים חיצוניים; פיתוח מערכת מקוונת על ידי רמ"י; ביצוע תהליכי שמאות מראש עבור אזור תעשייה ייעודיים; צמצום בקשות מהתעשיינים בשיטת Ask Once; 4 הטלת מיסוי על קרקעות המוחזקות ללא שימוש.
שלב 3 : קבלת היתר בנייה 12-6 חודשים	התאמה לא מספקת בין תיק המידע ליזם לבין הדרישות הרגולטוריות; דרישות רגולטוריות מחמירות שלא מאפשרות שיקול דעת לסוגי מפעלים שונים; הכרח מצד התעשיינים לספק בשלבים רבים של התהליך כמות גדולה של מסמכים, אישורים והוכחות לעמידת המפעל בדרישות הרגולציה.	הגברת האמון בין התעשיין לרגולטורים באמצעות תצהירים; 5 העברת הנטל לרגולטור, שיידרש תוך פרק זמן מוגדר מראש, מרגע הגשת כל המסמכים הדרושים מצד התעשיין, להנפיק את האישור/היתר למשקיע; הקלה ברגולציה והשוואתה לזאת הנהוגה בעולם המערבי, על מנת לקצר את תהליך קבלת היתר הבנייה.

שלב ומשך זמן	קשיים עיקריים	פתרונות אפשריים
שלב 4 : בנייה וקבלת "טופס " 64 12-6 חודשים (לא כולל הבנייה עצמה)	הגופים הרגולטוריים מעלים דרישות נוספות במהלך הבנייה; עיכובים משמעותיים הנגרמים בתהליך הבנייה כתוצאה הזמינות הנמוכה של נציגי הרגולטור לבדיקות ולאישורים.	מינוי גורם מרכזי (כדוגמת המנגנון הפועל במכוני הבקרה), אשר ידאג ליישב בין הדרישות הרגולטוריות, כך שלא תתקיים בנייה סתירה; מסלול ייעודי לטיפול במבני תעשייה, אצל כל אחד מהרגולטורים הרלוונטיים; שיפור עבודות הפיתוח שבאחריות מנהל אזור תעשייה, על מנת לספק תשתיות נדרשות למפעלים הפועלים והמתוכננים לקום באזורי התעשייה.
שלב 5 : הוצאות רישיון עסק 3-1 חודשים	הגופים הרגולטוריים, אשר נתנו את אישורם בשלבים מוקדמים של התהליך, מעלים דרישות לבדיקות נוספות; התעשיין הוא האחראי לדאוג להגעת הגורמים הרגולטוריים השונים לצורך קבלת אישורם	בחינת אישורים שהתקבלו בשלבים מוקדמים (היתר בנייה וטופס 4) לצורך קבלת רישיון עסק, ללא הגשת בקשת אישור מחודשת; הגברת אמון באמצעות תצהירים שיגיש התעשיין, במקום לספק מסמכים והוכחות.

נספח 8: מידע על כל הרשויות לפי שם

מידע על רשויות לפי שם (סידור עולה), מס' תושבים, סך הכנסות מארנונה, ארונה לא למגורים, שטח, יחס ארנונה לתושב, ארנונה לא למגורים לתושב ויחס ארנונה לא למגורים מארנונה ליישוב							
שם הרשות	סה"כ אוכלוסייה בסוף השנה (אלפים) 2016	סך הכנסות מארנונה לרשות - גבייה	הכנסות של הרשות מארנונה לא למגורים (גבייה)	תעשייה ומלאכה - שטח באלפי מ"ר	יחס הכנסה מארנונה תושבי הרשות	יחס הכנסה מארנונה לא למגורים למספר תושבים	יחס ארנונה לא למגורים מארנונה יישובית
אום אל-פחם	53.3	37,797	11,235	37.7	709.1	210.8	29.7%
אופקים	26.6	32,551	..	122.6	1223.7
אור יהודה	36.5	112,143	67,319	162.5	3072.4	1844.4	60.0%
אור עקיבא	17.6	42,876	28,831	138.4	2436.1	1638.1	67.2%
אילת	50.1	268,006	199,722	210.3	5349.4	3986.5	74.5%
אלעד	45.9	36,882	10,578	30.6	803.5	230.5	28.7%
אריאל	19.2	40,398	20,028	135.8	2104.1	1043.1	49.6%
אשדוד	221.6	705,029	467,014	1,100.0	3181.5	2107.5	66.2%
אשקלון	134.5	382,040	258,466	839.3	2840.4	1921.7	67.7%
באקה אל-גרביה	28.5	30,159	8,874	41.7	1058.2	311.4	29.4%
באר שבע	205.8	706,528	453,235	681.0	3433.1	2202.3	64.1%
בית שאן	17.6	35,345	16,405	107.3	2008.2	932.1	46.4%

שם הרשות	סה"כ אוכלוסייה בסוף השנה (אלפים) 2016	סך הכנסות מארנונה לרשות - גבייה	הכנסות של הרשות מארנונה לא למגורים (גבייה)	תעשייה ומלאכה - שטח באלפי מ"ר	יחס הכנסה מארנונה למספר תושבי הרשות	יחס הכנסה מארנונה לא למספר תושבים	יחס ארנונה לא למגורים מארנונה יישובית
בית שמש	109.8	159,923	84,570	316.3	1456.5	770.2	52.9%
ביתר עילית	51.6	24,810	6,485	2.1	480.8	125.7	26.1%
בני ברק	189.0	322,594	221,114	309.3	1706.8	1169.9	68.5%
בת ים	128.9	302,213	128,454	223.1	2344.6	996.5	42.5%
גבעת שמואל	25.5	64,805	19,380	10.2	2541.4	760.0	29.9%
גבעתיים	58.5	184,441	70,357	47.9	3152.8	1202.7	38.1%
דימונה	33.5	108,423	77,242	162.0	3236.5	2305.7	71.2%
הוד השרון	58.9	206,506	100,911	385.6	3506.0	1713.3	48.9%
הרצלייה	93.1	496,245	307,624	440.6	5330.2	3304.2	62.0%
חדרה	91.7	310,524	191,580	772.2	3386.3	2089.2	61.7%
חולון	190.8	527,741	280,357	805.1	2765.9	1469.4	53.1%
חיפה	279.6	1,257,899	777,326	4,179.0	4498.9	2780.1	61.8%
טבריה	43.1	118,164	74,983	89.0	2741.6	1739.7	63.5%
טייבה	41.6	38,190	10,453	9.8	918.0	251.3	27.4%
טירה	25.3	28,680	9,277	104.3	1133.6	366.7	32.3%
טירת כרמל	20.3	82,034	65,884	95.6	4041.1	3245.5	80.3%
טמרה	32.8	33,165	10,514	17.3	1011.1	320.5	31.7%
יבנה	44.1	160,137	95,225	575.2	3631.2	2159.3	59.5%
יהוד	29.3	111,896	60,291	172.6	3819.0	2057.7	53.9%
יקנעם עילית	22.0	68,765	47,931	231.9	3125.7	2178.7	69.7%
ירושלים	882.7	1,971,242	1,035,753	1,002.0	2233.2	1173.4	52.5%
כפר יונה	22.3	41,229	13,414	6.5	1848.8	601.5	32.5%
כפר סבא	99.0	332,172	148,800	312.8	3355.3	1503.0	44.8%
כפר קאסם	22.3	34,134	21,726	32.8	1530.7	974.3	63.6%
כרמיאל	45.3	145,653	89,964	493.4	3215.3	1986.0	61.8%
לוד	73.6	167,505	113,673	212.5	2275.9	1544.5	67.9%
מגדל העמק	25.1	74,301	51,687	397.4	2960.2	2059.2	69.6%
מודיעין עילית	66.8	18,580	6,109	9.5	278.1	91.5	32.9%
מודיעין-מכבים-רעות*	90.0	222,232	80,505	52.2	2469.2	894.5	36.2%
מעלה אדומים	37.7	81,167	35,945	274.1	2153.0	953.4	44.3%
מעלות-תרשיחא	21.1	44,121	21,304	145.7	2091.0	1009.7	48.3%
נהרייה	54.9	154,723	74,057	133.9	2818.3	1348.9	47.9%
נס ציונה	48.2	144,882	67,565	232.1	3005.9	1401.8	46.6%
נצרת	75.9	77,539	36,925	115.6	1021.6	486.5	47.6%
נצרת עילית	40.2	124,034	81,196	489.9	3085.4	2019.8	65.5%
נשר	23.7	80,096	56,427	169.9	3379.6	2380.9	70.4%
נתיבות	32.5	38,288	17,410	97.8	1178.1	535.7	45.5%
נתניה	210.8	628,904	283,142	576.1	2983.4	1343.2	45.0%
סח'נין	29.9	25,321	8,721	27.6	846.9	291.7	34.4%
עכו	47.8	122,085	72,772	290.0	2554.1	1522.4	59.6%
עפולה	47.0	132,735	88,065	296.4	2824.1	1873.7	66.3%
עראבה	24.5	17,750	3,550	15.0	724.5	144.9	20.0%
ערד	24.7	50,852	21,983	139.6	2058.8	890.0	43.2%
פתח תקווה	236.2	961,554	584,247	1,004.3	4070.9	2473.5	60.8%
צפת	33.6	59,773	38,239	43.1	1779.0	1138.1	64.0%
קלנסווה	21.9	12,103	2,074	17.4	552.6	94.7	17.1%
שם הרשות	סה"כ	סך הכנסות	הכנסות של	תעשייה	יחס הכנסה	יחס	יחס

ארכוננה לא למגורים מארכוננה יישובית	הכנסה מארכוננה לא למגורים למספר תושבים	מארכוננה למספר תושבי הרשות	ומלאכה - שטח באלפי מ"ר	הרשות מארכוננה לא למגורים (גבייה)	מארכוננה לרשות - גבייה	אוכלוסייה בסוף השנה (אלפים) 2016	
23.5%	608.1	2582.7	5.0	23,474	99,693	38.6	קריית אונו
52.0%	1396.6	2687.8	278.2	79,048	152,127	56.6	קריית אתא
50.7%	1534.6	3027.5	268.7	60,310	118,981	39.3	קריית ביאליק
77.7%	2795.0	3598.8	440.6	147,015	189,298	52.6	קריית גת
23.0%	335.4	1455.3	9.4	13,213	57,339	39.4	קריית ים
23.2%	477.5	2055.3	106.8	19,483	83,855	40.8	קריית מוצקין
80.3%	2094.7	2608.0	210.9	45,664	56,854	21.8	קריית מלאכי
58.2%	1220.3	2094.9	183.5	27,944	47,973	22.9	קריית שמונה
58.2%	1957.1	3363.6	121.1	89,050	153,046	45.5	ראש העין
54.4%	1827.3	3362.0	777.1	451,888	831,413	247.3	ראשון לציון
53.0%	163.5	308.3	39.0	10,546	19,887	64.5	רהט
46.9%	1385.5	2955.4	261.0	188,008	401,049	135.7	רחובות
67.8%	1720.1	2538.2	359.0	129,010	190,368	75.0	רמלה
54.7%	2208.9	4036.0	133.0	339,505	620,329	153.7	רמת גן
37.5%	1918.3	5113.0	96.2	86,516	230,595	45.1	רמת השרון
46.8%	1842.5	3937.9	364.6	132,110	282,350	71.7	רעננה
78.9%	1289.8	1634.8	226.9	30,955	39,236	24.0	שדרות
37.4%	381.9	1022.4	21.2	15,467	41,407	40.5	שפרעם
73.3%	4926.3	6724.0	1,133.6	2,161,680	2,950,478	438.8	תל אביב-יפו
17.9%	175.2	978.7	2.0	1,244	6,949	7.1	אבו גוש
20.8%	117.7	566.9	4.2	1,589	7,653	13.5	אבו סנאן
31.3%	958.9	3059.5	45.7	12,945	41,303	13.5	אבן יהודה
6.7%	131.0	1942.9	0.3	1,140	16,903	8.7	אורנית
51.7%	1738.5	3359.5	56.1	21,905	42,330	12.6	אזור
29.7%	182.5	615.3	13.0	2,555	8,614	14.0	אכסאל
4.7%	79.4	1696.2	0.0	270	5,767	3.4	אליכין
18.6%	410.0	2207.6	14.7	3,198	17,219	7.8	אלפי מנשה
18.5%	392.8	2124.1	5.9	1,532	8,284	3.9	אלקנה
53.8%	387.4	719.7	36.9	4,959	9,212	12.8	אעבלין
12.7%	227.5	1796.9	..	1,979	15,633	8.7	אפרת
64.5%	2188.7	3395.2	41.1	44,650	69,262	20.4	באר יעקב
18.7%	118.0	632.5	2.9	1,097	5,882	9.3	בועינה-נוג'ידאת
28.3%	168.8	595.6	8.6	1,080	3,812	6.4	בוקעאתא
6.8%	27.6	407.4	2.0	246	3,626	8.9	ביר אל-מכסור
8.4%	90.7	1074.1	3.7	553	6,552	6.1	בית אל
5.5%	81.9	1492.1	..	393	7,162	4.8	בית אריה
23.4%	193.9	828.1	4.6	2,249	9,606	11.6	בית ג'ן
56.1%	1557.0	2774.4	1.7	11,055	19,698	7.1	בית דגן
9.1%	94.7	1040.1	4.0	663	7,281	7.0	בני עי"ש
26.0%	563.9	2171.1	33.1	8,571	33,001	15.2	בנימינה-גבעת עדה*
8.4%	46.5	552.1	3.0	428	5,079	9.2	בסמ"ה
16.4%	100.1	611.1	1.5	761	4,644	7.6	בסמת טבעון
43.4%	317.4	731.9	13.7	2,539	5,855	8.0	בענה
17.7%	242.6	1370.7	12.6	4,100	23,165	16.9	גבעת זאב
0.0%	..	505.9	8.6	0	10,270	20.3	ג'דידה-מכר
23.8%	438.2	1842.5	6.1	11,831	49,748	27.0	גדרה

שם הרשות	סה"כ אוכלוסייה בסוף השנה (אלפים) 2016	סך הכנסות מארנונה לרשות - גבייה	הכנסות של הרשות מארנונה לא למגורים (גבייה)	תעשייה ומלאכה - שטח באלפי מ"ר	יחס הכנסה מארנונה למספר תושבי הרשות	יחס הכנסה מארנונה לא למספר תושבים	יחס ארנונה לא למגורים מארנונה יישובית
ג'ולס	6.2	6,518	1,677	36.5	1051.3	270.5	25.7%
ג'וליה	9.6	5,437	1,254	2.7	566.4	130.6	23.1%
גן יבנה	23.1	42,520	14,886	51.9	1840.7	644.4	35.0%
גני תקווה	17.3	40,374	3,449	1.0	2333.8	199.4	8.5%
ג'סר א-זרקא	14.2	5,810	246	..	409.2	17.3	4.2%
ג'ש (גוש חלב)	3.1	2,671	687	3.0	861.6	221.6	25.7%
ג'ת	11.4	11,571	3,141	14.9	1015.0	275.5	27.1%
דאלית אל-כרמל	17.0	14,454	2,995	3.4	850.2	176.2	20.7%
דבורייה	10.0	6,987	1,467	3.2	698.7	146.7	21.0%
דייר אל-אסד	11.9	6,035	979	3.1	507.1	82.3	16.2%
דייר חנא	9.9	7,401	1,473	2.9	747.6	148.8	19.9%
הר אדר	4.0	11,473	537	0.6	2868.3	134.3	4.7%
זכרון יעקב	22.7	61,770	18,542	66.2	2721.1	816.8	30.0%
זמר	6.6	5,805	315	10.1	879.5	47.7	5.4%
זרזיר	7.6	5,515	1,049	6.5	725.7	138.0	19.0%
חורה	20.0	4,207	1,136	12.2	210.4	56.8	27.0%
חורפיש	6.2	5,884	1,227	5.8	949.0	197.9	20.9%
חצור הגלילית	9.0	16,366	8,699	85.6	1818.4	966.6	53.2%
חריש	1.4	1,792	517	0.1	1280.0	369.3	28.9%
טובא-זנגרייה	6.4	3,658	330	0.7	571.6	51.6	9.0%
טורעאן	13.5	12,384	5,960	3.4	917.3	441.5	48.1%
יאנוח-ג'ת	6.4	5,394	626	2.4	842.8	97.8	11.6%
יבנאל	4.2	6,111	2,236	2.4	1455.0	532.4	36.6%
יסוד המעלה	1.7	5,467	1,901	3.2	3215.9	1118.2	34.8%
יפיע	18.4	13,972	4,262	31.6	759.3	231.6	30.5%
ירוחם	9.2	20,192	13,654	141.6	2194.8	1484.1	67.6%
ירכא	16.6	18,235	7,137	86.3	1098.5	429.9	39.1%
כאבול	13.4	10,456	2,111	21.5	780.3	157.5	20.2%
כאוכב אבו אל-היג'א	3.4	2,226	59	-	654.7	17.4	2.7%
כוכב יאיר	9.0	32,664	10,477	49.1	3629.3	1164.1	32.1%
כסיפה	19.7	9,532	7,989	8.5	483.9	405.5	83.8%
כסרא-סמיע	8.3	6,534	637	4.9	787.2	76.7	9.7%
כעביה-טבאש-	5.1	1,335	29	0.0	261.8	5.7	2.2%
חג'אג'רה	3.4	2,821	277	6.6	829.7	81.5	9.8%
כפר ברא	5.6	17,348	1,164	-	3097.9	207.9	6.7%
כפר ורדים	9.7	10,403	0	6.3	1072.5	..	0.0%
כפר יאסיף	3.2	3,249	450	1.6	1015.3	140.6	13.9%
כפר כמא	21.5	15,886	6,443	79.5	738.9	299.7	40.6%
כפר כנא	18.8	10,274	2,364	19.5	546.5	125.7	23.0%
כפר מנדא	18.0	19,295	4,216	14.0	1071.9	234.2	21.9%
כפר קרע	1.9	16,841	4,140	-	8863.7	2178.9	24.6%
כפר שמריהו	4.0	12,451	4,752	13.0	3112.8	1188.0	38.2%
כפר תבור	6.4	18,101	1,749	-	2828.3	273.3	9.7%
להבים	12.3	1,827	205	0.2	148.5	16.7	11.2%
לקיה							

שם הרשות	סה"כ אוכלוסייה בסוף השנה (אלפים) 2016	סך הכנסות מארנונה לרשות - גבייה	הכנסות של הרשות מארנונה לא למגורים (גבייה)	תעשייה ומלאכה - שטח באלפי מ"ר	יחס הכנסה מארנונה למספר תושבי הרשות	יחס הכנסה מארנונה לא למגורים למספר תושבים	יחס ארנונה לא למגורים מארנונה יישובית
מבשרת ציון	24.4	66,171	15,933	3.6	2711.9	653.0	24.1%
מגאר	21.9	15,583	3,531	4.8	711.6	161.2	22.7%
מג'ד אל-כרום	14.8	12,230	3,753	5.3	826.4	253.6	30.7%
מגדל	1.9	5,541	1,529	1.1	2916.3	804.7	27.6%
מג'דל שמש	10.8	7,604	2,387	18.5	704.1	221.0	31.4%
מזכרת בתיה	13.4	28,852	5,944	14.0	2153.1	443.6	20.6%
מזרעה	3.7	2,811	1,233	2.6	759.7	333.2	43.9%
מטולה	1.6	5,316	2,140	22.0	3322.5	1337.5	40.3%
מיתר	7.5	23,677	1,455	-	3156.9	194.0	6.1%
מסעדה	3.6	2,605	981	-	723.6	272.5	37.7%
מעיליא	3.2	4,861	1,732	8.1	1519.1	541.3	35.6%
מעלה אפרים	1.2	2,250	869	18.4	1875.0	724.2	38.6%
מעלה עירון	14.3	8,040	1,850	6.4	562.2	129.4	23.0%
מצפה רמון	5.1	25,707	11,179	31.8	5040.6	2192.0	43.5%
משהד	8.0	4,229	483	3.3	528.6	60.4	11.4%
נחף	12.3	6,593	1,616	0.5	536.0	131.4	24.5%
סאג'ור	4.1	2,199	215	2.4	536.3	52.4	9.8%
סביון*	3.8	25,037	2,221	-	6588.7	584.5	8.9%
ע'ג'ר	2.5	1,438	215	14.1	575.2	86.0	15.0%
עומר	7.5	30,960	7,548	50.3	4128.0	1006.4	24.4%
עיילבון	5.5	5,962	1,436	5.7	1084.0	261.1	24.1%
עילוט	7.7	5,566	2,557	3.7	722.9	332.1	45.9%
עין מאהל	12.6	7,262	637	2.4	576.3	50.6	8.8%
עין קניייה	2.0	1,647	344	1.0	823.5	172.0	20.9%
עמנואל	3.3	4,555	2,915	43.7	1380.3	883.3	64.0%
עספיה	11.9	14,527	3,220	1.9	1220.8	270.6	22.2%
ערערה	24.2	14,233	2,356	10.6	588.1	97.4	16.6%
ערערה-בנגב	16.3	4,897	588	1.5	300.4	36.1	12.0%
פורידיס	12.6
פסוטה	3.1	2,603	340	1.1	839.7	109.7	13.1%
פקיעין (בוקייעה)	5.7	6,095	1,450	14.4	1069.3	254.4	23.8%
פרדס חנה-כרכור	39.6	83,397	26,211	113.3	2106.0	661.9	31.4%
פרדסייה	5.8	12,516	1,168	-	2157.9	201.4	9.3%
קדומים	4.3	6,498	734	2.7	1511.2	170.7	11.3%
קדימה-צורן	21.4	48,210	8,854	18.2	2252.8	413.7	18.4%
קצרין	7.0	13,755	7,100	75.3	1965.0	1014.3	51.6%
קריית ארבע	7.3	6,710	2,095	23.5	919.2	287.0	31.2%
קריית טבעון	17.6	55,566	25,451	3.0	3157.2	1446.1	45.8%
קריית יערים	4.2	3,939	206	-	937.9	49.0	5.2%
קריית עקרון	10.8	40,353	29,014	162.5	3736.4	2686.5	71.9%
קרני שומרון	7.1	12,095	3,858	34.4	1703.5	543.4	31.9%
ראמה	7.5	6,901	0	7.2	920.1	0.0	0.0%
ראש פינה	3.0	21,565	17,195	24.4	7188.3	5731.7	79.7%
ריינה	18.6	10,446	2,557	24.2	561.6	137.5	24.5%
רכסים	11.4	4,873	621	-	427.5	54.5	12.7%

שם הרשות	סה"כ אוכלוסייה בסוף השנה (אלפים) 2016	סך הכנסות מארנונה לרשות - גבייה	הכנסות של הרשות מארנונה לא למגורים (גבייה)	תעשייה ומלאכה - שטח באלפי מ"ר	יחס הכנסה מארנונה למספר תושבי הרשות	יחס הכנסה מארנונה לא למגורים למספר תושבים	יחס ארנונה לא למגורים מארנונה יישובית
רמת ישי	7.6	19,355	6,474	3.2	2546.7	851.8	33.4%
שבלי - אום אל-גנם	5.8	3,884	186	-	669.7	32.1	4.8%
שגב-שלום	9.5	4,480	3,476	35.6	471.6	365.9	77.6%
שוהם	20.7	56,376	19,303	0.7	2723.5	932.5	34.2%
שלומי	6.2	18,299	11,458	92.6	2951.5	1848.1	62.6%
שעב	6.7	3,972	1,118	18.3	592.8	166.9	28.1%
תל מונד	12.2	27,712	6,111	2.0	2271.5	500.9	22.1%
תל שבע	19.2	4,206	435	..	219.1	22.7	10.3%
אל קסום	9.5	3,328	3,328	141.5	350.3	350.3	100.0%
אל-בטוף	7.6	3,177	276	0.8	418.0	36.3	8.7%
אלונה	2.3	2,663	152	0.2	1157.8	66.1	5.7%
אשכול	13.6	28,348	16,777	141.0	2084.4	1233.6	59.2%
באר טוביה	22.8	151,109	124,441	802.0	6627.6	5457.9	82.4%
בוסתן אל-מרג'	7.5	5,003	651	1.2	667.1	86.8	13.0%
בני שמעון	9.5	36,974	25,882	246.7	3892.0	2724.4	70.0%
ברנר	7.9	39,439	29,323	60.4	4992.3	3711.8	74.4%
גדרות	5.2	13,962	3,511	40.5	2685.0	675.2	25.1%
גולן	16.5	43,176	24,018	108.3	2616.7	1455.6	55.6%
גוש עציון	22.9	28,317	5,083	20.1	1236.6	222.0	18.0%
גזר	26.0	92,759	60,175	395.9	3567.7	2314.4	64.9%
גן רווה	6.0	22,111	14,351	118.8	3685.2	2391.8	64.9%
דרום השרון	31.9	97,436	50,319	356.6	3054.4	1577.4	51.6%
הגלבוש	29.4	48,343	18,827	251.9	1644.3	640.4	38.9%
הגליל העליון	17.4	56,008	34,552	382.6	3218.9	1985.7	61.7%
הגליל התחתון	11.9	34,813	20,164	10.5	2925.5	1694.5	57.9%
הערבה התיכונה	3.2	22,550	16,520	22.0	7046.9	5162.5	73.3%
הר חברון	7.9	6,339	2,777	7.6	802.4	351.5	43.8%
זבולון	13.2	27,096	12,029	105.0	2052.7	911.3	44.4%
חבל אילות	4.0	54,107	38,560	92.7	13526.8	9640.0	71.3%
חבל יבנה	6.8	25,049	19,604	40.5	3683.7	2882.9	78.3%
חבל מודיעין	23.2	116,916	86,622	416.1	5039.5	3733.7	74.1%
חוף אשקלון	16.6	40,321	23,206	74.8	2429.0	1398.0	57.6%
חוף הכרמל	29.9	80,059	32,301	295.4	2677.6	1080.3	40.3%
חוף השרון	14.9	62,192	37,575	266.2	4174.0	2521.8	60.4%
יואב	8.4	32,048	23,399	150.9	3815.2	2785.6	73.0%
לב השרון	23.5	63,187	27,436	68.9	2688.8	1167.5	43.4%
לכיש	11.0	28,892	18,352	12.9	2626.5	1668.4	63.5%
מבואות החרמון	7.2	20,096	10,020	28.2	2791.1	1391.7	49.9%
מגידו	11.6	32,781	17,323	70.0	2825.9	1493.4	52.8%
מגילות ים המלח	1.4	5,193	3,700	5.7	3709.3	2642.9	71.2%
מטה אשר	27.8	75,180	44,292	506.3	2704.3	1593.2	58.9%
מטה בנימין	63.7	69,296	14,399	73.5	1087.8	226.0	20.8%
מטה יהודה	55.1	125,298	68,646	377.8	2274.0	1245.8	54.8%
מנשה	19.4	52,081	27,393	71.6	2684.6	1412.0	52.6%
מעלה יוסף	10.3	20,526	10,256	56.3	1992.8	995.7	50.0%

שם הרשות	סה"כ אוכלוסייה בסוף השנה (אלפים) 2016	סך הכנסות מארנונה לרשות - גבייה	הכנסות של הרשות מארנונה לא למגורים (גבייה)	תעשייה ומלאכה - שטח באלפי מ"ר	יחס הכנסה מארנונה למספר תושבי הרשות	יחס הכנסה מארנונה לא למגורים למספר תושבים	יחס ארנונה לא למגורים מארנונה יישובית
מרום הגליל	15.1	23,766	10,300	79.5	1573.9	682.1	43.3%
מרחבים	13.3	48,283	35,814	25.5	3630.3	2692.8	74.2%
משגב	27.4	60,244	29,176	399.2	2198.7	1064.8	48.4%
נווה מדבר	8.6	188	188	-	21.9	21.9	100.0%
נחל שורק	8.9	18,828	10,759	20.4	2115.5	1208.9	57.1%
עמק הירדן	13.2	47,692	29,450	198.9	3613.0	2231.1	61.8%
עמק המעינות	12.8	37,465	23,104	282.7	2927.0	1805.0	61.7%
עמק חפר	41.9	127,664	61,483	419.0	3046.9	1467.4	48.2%
עמק יזרעאל	37.6	129,895	81,661	794.9	3454.7	2171.8	62.9%
עמק לוד	14.7	47,377	32,153	148.7	3222.9	2187.3	67.9%
ערבות הירדן	4.7	10,037	3,742	28.7	2135.5	796.2	37.3%
רמת נגב	7.3	82,942	73,535	61.2	11361.9	10073.3	88.7%
שדות נגב	9.9	20,022	12,260	75.9	2022.4	1238.4	61.2%
שומרון	38.5	69,133	31,820	430.0	1795.7	826.5	46.0%
שער הנגב	7.5	20,959	13,448	203.5	2794.5	1793.1	64.2%
שפיר	10.7	50,980	20,359	33.4	4764.5	1902.7	39.9%
תמר	1.5	122,703	120,492	666.0	81802.0	80328.0	98.2%
	8565.8	23,748,428	13,391,046	35,934.9	2772.4705	1563.3	56.4%
מסקנות:							
סך רשויות : 255, מתוכן 85 ערביות							
שטחי תעשייה : 35935 דונם, מתוכם 1309 דונם תחת תחום שיפוט רשויות ערביות (3.64%)							
ממוצע הכנסה מארנונה לתושב : 2772 ש"ח							
ממוצע הכנסה מארנונה לתעשייה לתושב – רשויות ערביות : 222.4 ש"ח							
ממוצע הכנסה מארנונה לתעשייה לתושב – רשויות יהודיות : 1786.6 ש"ח חציון הכנסה מארנונה לתושב : 675.2 ש"ח							

נספח 9: 8 היישובים הערביים ללא שטח תעשייה; הארנונה לא למגורים נובעת משטחי מסחר ושטחים אחרים

שם הרשות	יחס הכנסה מארנונה לא למספר תושבים	יחס הכנסה מארנונה למספר תושבים	ארנונה לא למגורים	תעשייה ולמלאכה - שטח באלפי מ"ר	סך הכנסות מארנונה לרשות - גבייה	סה"כ אוכלוסייה בסוף השנה (אלפים) 2016
ג'סר א-זרקא	17.3	409.2	246	-	5,810	14.2
תל שבע	22.7	219.1	435	-	4,206	19.2
שבלי - אום אל-ג'נם	32.1	669.7	186	-	3,884	5.8
מסעדה	272.5	723.6	981	-	2,605	3.6
כאוכב אבו אל-היג'א	17.4	654.7	59	-	2,226	3.4
כעביה-טבאש-חגי'אג'רה	5.7	261.8	29	-	1,335	5.1
נווה מדבר	21.9	21.9	188	-	188	8.6
פורידיס	0.0	0.0	-	-	0	12.6

נספח 10: קישורים מעיתונות

יישובים ערביים יקבלו כספי ארנונה של מועצות בצפון, כלכליסט, 08.08.2018

רבע מיליארד שקל מושקעים בפיתוח פארק התעשייה "ציפורית" של נצרת עילית, ויינט, 02.07.2018

אם מפעל ערבי רוצה לגדול, הוא צריך לעשות את זה באזור תעשייה יהודי, דה מרקר, 18.01.2018

שפרעם: אזור תעשייה ערבי-יהודי גלובס, 09.07.2017

האבק והלכלוך הולכים לסכנין, הכסף הולך למשגב, דה מרקר 19.4.2014

אין ממשלה: בעיית הארנונה במגזר הערבי, מעריב, 27.10.2013

למידע נוסף ניתן לפנות למרכז מוסאוא 04-8999501

Social-economic@mossawa.org

www.mossawa.org